

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Ограничења личне слободе окривљеног у
кривичном поступку**
(мастер рад)

Ментор: Доц. др Иван Илић

Име и презиме кандидата:
Ања Димитријевић
Број индекса: М 042/19-О

Ниш, 2020. година

Садржај

Увод	1
I ПРАВО НА СЛОБОДУ И БЕЗБЕДНОСТ	4
1. Појам и начело личне слободе	4
2. Порекло права на личну слободу	5
3. Уставна и законодавна регулатива у вези права на личну слободу у кривичном поступку	5
II МЕЂУНАРОДНИ СТАНДАРДИ ОГРАНИЧЕЊА ЛИЧНЕ СЛОБОДЕ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ	8
1. Међународни стандарди људских права у вези са притвором	8
1.1. Основ сумње	12
1.2. Разлози за притвор	14
1.2.1. Опасност од бекства	15
1.2.2. Ризик од ометања поступка	16
1.2.3. Опасност од даљег вршења кривичних дела (итеракцијска опасност)	16
1.2.4. Потреба за очувањем јавног реда	17
1.2.5. Неповиновање судским налозима и неиспуњење законских обавеза	18
1.3. Суђење у разумном року	18
1.4. Обавеза образлагања одлуке о притвору	20
1.5. Права лица лишених слободе	21
1.6. Поступање са притвореницима	22
2. Међународни стандарди људских права у вези са јемством	25
3. Међународни стандарди људских права у вези са ограничењем слободе кретања	27
3.1. Разграничење између ограничења и лишења слободе кретања	28
3.2. Кућни притвор	29
III МЕРЕ ЗА ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ПРИСУСТВА ОКРИВЉЕНОГ И ЗА НЕСМЕТАНО ВОЂЕЊЕ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА У ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	30
1. Појам мера за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка ..	30
2. Позив	31
2.1. Позивање окривљеног у кривичном поступку	33
2.2. Позивање осталих учесника у кривичном поступку	34
2.3. Позивање јавним огласом	35
2.4. Уредно и неуредно позивање	36

2.5. Последице неодрживања на позив суда	38
3. Довођење.....	40
3.1. Процесни услови за доношење наредбе о довођењу окривљеног у кривичном поступку	40
3.2. Наредба за довођење.....	42
3.3. Одлучивање о мери.....	43
3.4. Извршење наредбе за довођење	43
3.5. Довођење осталих учесника у кривичном поступку	45
3.6. Трошкови довођења.....	46
4. Забрана прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицима и посеђивања одређених места	46
4.1. Процесни услови одређивања	47
4.2. Одлучивање о мери.....	48
4.3. Разликовање у односу на друге мере	50
5. Забрана напуштања боравишта.....	52
5.1. Процесни услови одређивања	53
5.1.1. Основни облик мере	53
5.1.2. Допунске обавезе	54
5.2. Одлучивање о мери.....	55
5.3. Разликовање у односу на друге мере	56
5.4. Привремено одузимање возачке дозволе	57
5.4.1. Процесни услови одређивања.....	58
5.4.2. Одлучивање о мери.....	59
5.4.3. Разликовања у односу на друге мере	60
6. Јемство	61
6.1. Појам и правна природа јемства.....	61
6.2. Процесни услови одређивања јемства	63
6.2.1. Могућност одређивања јемства	63
6.2.2. Услови за одређивање висине јемства	66
6.3. Поступак за одлучивање о јемству.....	67
6.4. Полагање јемства	71
6.5. Престанак јемства	71
6.5.1. Одузимање јемства	71

6.5.2. Укидање јемства.....	73
7. Забрана напуштања стана.....	75
7.1. Процесни услови одређивања	76
7.2. Садржина мере.....	77
7.3. Контрола поштовања мере	78
7.4. Одлучивање о мери.....	79
8. Притвор.....	80
8.1. Појам, карактеристике и правна природа притвора.....	80
8.2. Процесни услови за одређивање притвора	84
8.2.1. Опасност од бекства	86
8.2.2. Колузиона опасност	89
8.2.3. Опасност од понављања дела	91
8.2.4. Узнемирење јавности.....	94
8.3. Поступак одређивања, трајања и укидања притвора	97
8.3.1. Одређивање притвора.....	97
8.3.2. Трајање и контрола притвора	99
8.3.3. Укидање притвора.....	105
9. Остваривање права лица неосновано лишених слободе	107
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	109
ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ	117
САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ	122
SUMMARY AND KEY WORDS.....	124
Биографски подаци о кандидату.....	126

Увод

„Сви се покуравамо законима да бисмо били слободни“, пре више од 2000 година закључио је Цицерон¹. У овој, низглед једноставној констатацији, можемо препознати значај заштите права на слободу као једног од основних добара човека, али и двоструку природу закона у области ограничења слободе, у смислу капацитета закона да појединца заштити од самовоље других чланова друштва, као и могућности њеног ограничења само у случајевима предвиђеним законом, а као последица непоштовања закона.

Лична слобода као једна од темељних и најзначајнијих слобода човека, по својој суштини представља човекову сигурност у односу на државну власт и схвата се као забрана властима да је самовољно одузимају, те су јемства од произвољног ограничавања и лишења слободе садржана у многобројним међународним документима, а у нашем праву је овај институт подведен под уставну категорију. Обзиром да је реч о веома важном питању, међународним документима, Уставом РС и Закоником о кривичном поступку РС детаљно су прецизиране ситуације и услови под којима може доћи до извесних одступања од права на слободу.

Када је реч о кривичном поступку уопште², један од основних међународно-правних стандарда јесте присуство окривљеног у поступку. Присуство окривљеног у кривичном поступку је нужно, а произилази из чињенице „да се кривични поступак води против индивидуално одређеног лица, а у савременом оптужно-расправном кривичном поступку прихваћено је као опште правило – дужност окривљеног да присуствује кривичном поступку“, док су изузеци од овог правила изричито прописани законом³. Присуство окривљеног неопходно је и ради реализације основних начела кривичног поступка, посебно начела контрадикторности, непосредности, утврђивања истине и др. Међутим, неретке су ситуације у пракси да се сам окривљени не одазива позивима или је на неки други начин недостижан органима поступка. Стога кривично процесно законодавство предвиђа мере којима се обезбеђује присуство окривљеног лица у кривичном поступку,

---

¹ Cicero, M.T. (Translated by David Fott, 2014), *De legibus* (On the laws), Cornell University Press, доступно на: <https://www.nlnrac.org/classical/cicero/documents/de-legibus>: приступ, 18. новембар. 2020. године.

² С Бејатовић, *Кривично процесно право*, ЈП „Сл.гласник“, Београд, 2014, стр. 478.

³ С. Бејатовић, *Кривично процесно право*, друго измењено и допуњено издање, „Службени гласник“, Београд 2019., стр. 216.

док су органи кривичног поступка ти који се старају о испуњењу овог услова и спровођењу неопходних мера. Основна правила која се тичу примене законом предвиђених мера, односе се на испуњење законских претпоставки њихове примене и на забрану примене теже мере у случајевима када се присуство окривљеног може обезбедити и применом лакше мере. Приликом одлучивања, суд се мора руководити начелом пропорционалности, у том смислу да одређена мера мора бити нужна и довољна за постизање жељеног циља, у супротном, како не би представљала недопуштену повреду права лица према коме је изречена. Суд даље води рачуна о свим околностима сваког конкретног случаја, посебно имајући у виду објективне околности као што су тежина и врста учињеног кривичног дела и степен повреде или угрожавања заштићеног добра, а од субјективних околности имајући у виду личност починиоца, његов ранији живот и држање након почињеног кривичног дела. На крају, обавеза је суда да одређену тежу меру замени блажом у свим случајевима када конкретне околности указују да се даљње присуство окривљеног може обезбедити и блажом мером.

Како ефикасност поступка умногоме зависи од присуства свих процесних субјеката, а нарочито окривљеног, чије се присуство нетерко може обезбедити само принудним путем, држава често прибегава примени мера за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка. То даље значи да држава у намери да заштити неке основне прокламоване вредности, својом интервенцијом одузима и укида појединцу, као члану једног друшва, његово основно право и једну од његових најзначајнијих вредности - право на слободу. Обзиром на то да је реч о ситуацијама које захтевају посебну опрезност и обазривост оних који о слободи појединца одлучују, можемо закључити да ова тема заиста има велики теоријски и практични значај.

Приликом избора теме, руководили смо се управо значајем мера за обезбеђење присуства окривљеног, као института кривичног процесног права којима се у знатној мери ограничавају права и слободе окривљеног у поступку. Значај ове теме се даље може довести у везу са неколико фактора. Прво, иако је до сада била предмет бројних истраживања, представља појаву која оставља неисцрпне могућности за даља истраживања. Друго, тема је веома правно изазовна, јер отвара многа питања и даје доста простора за анализе. Треће, детаљно теоријско одређивање мера за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка може имати велики значај у

практичној примени ових института и може да допринесе теорији и пракси у разумевању ових појмова.

Предмет овог мастер рада јесу ограничења личне слободе окривљеног у кривичном поступку, до којих долази превасходно услед примене мера за обезбеђење присуства окривљеног и несметано вођење кривичног поступка, које у том смислу представљају радње процесне принуде, примењене у процесне сврхе. У раду је извршена детаљна обрада појама, значаја, услова, разлога за одређивање, као и поступка одређивања, трајања и укидања мера за обезбеђење присуства окривљеног у кривичном поступку. Поред значаја и сврхе ових мера, проучена је свака мера засебно, а утврђен је и њихов међусобни однос и место сваке од њих у кривичном поступку, што може имати велики значај у практичној примени ових института.

Основни циљ рада је систематизована студија процесноправног дејства ових института. Обзиром да орган поступка има на располагању читаву лепезу могућих мера, потребно је посебно изучити да ли ће се применом неке од ових мера побољшати положај окривљеног и олакшати вођење поступка, али и испитати да ли ће приликом њихове примене орган поступка поштовати обавезу да према окривљеном не примењује тежу, када се иста сврха може постићи и блажом мером. Ово је посебно важно како би се дошло до закључака о дејствима и оправданости примене ових института, имајући у виду да се њима у великој мери ограничавају права и слободе окривљеног, као и да неоправдана употреба ових мера представља погодну подлогу за кршење загарантованих основних људских права и слобода.

У истраживању је коришћено више метода, и то: нормативно-правни, хипотетичко-дедуктивни, упоредноправни, историјско-правни, статистички и метод анализе случајева. Приликом израде кандидат је прибегла стручно-критичкој анализи мера за обезбеђење присуства окривљеног, посебно мере притвора као најтеже мере процесне принуде, указујући на околност да судови приликом одређивања притвора морају узимати у обзир сврху и циљ ове мере, односно чињеницу да притвор није казна, као и на значај примене других законом предвиђених мера у пракси које представљају алтернативу мери притвора, а којима се може испунити иста сврха.

I ПРАВО НА СЛОБОДУ И БЕЗБЕДНОСТ

1. Појам и начело личне слободе

Појам „слобода“ може имати различита значења и може обухватати различите видове слободе, почев од физичке слободе, слободе кретања, настањивања, па све до слободе мишљења, удруживања, слободе од хапшења и притварања супротно законским ограничењима и сл.

Лична слобода као једна од темељних и најзначајнијих слобода човека, по својој суштини представља човекову сигурност у односу на државну власт и схвата се као забрана властима да је самовољно одузимају. Основна одлика овако схваћене личне слободе јесте да она припада сваком појединцу и њена неутуђивост, те право на слободу нико не може ускратити, нити се тог права појединац може одрећи, а њоме се штите физички, духовни интегритет и приватност човека.

Узимајући у обзир све наведено, начело заштите личне слободе може се дефинисати као начело кривичног поступка чија се суштина огледа у обавези органа предистражног поступка да приликом хапшења без одлуке суда, предузму законом прописане радње са циљем да се осигура правовремена лична и стручна одбрана осумњиченог и да о законитости лишења слободе у том случају одлучује суд. Садржину тих радњи на које су државни органи обавезни, а уједно и суштину овог начела, чине обавештења осумњиченом о правима која му у тренутку хапшења припадају и спровођење тог лица судији за претходни поступак, те се у овој ситуацији права осумњиченог јављају као корелат обавезама које се намећу органима преткривичног поступка. Сва наведена права и обавезе приликом хапшења имају два основна циља: осигурање одбране ухапшеног и хумано поступање према њему. Лична слобода и сигурност поимају се као лице и наличје исте појаве, те објекат заштите овог начела подразумева право човека на заштиту физичке слободе од арбитрерног и незаконитог хапшења или притварања, док се гаранција сигурности своди на обавезу државе да сама не предузима, односно да спречава лишење слободе које би било супротно начелима и ограничењима која су конституисана релевантним домаћим и међународним стандардима.

2. Порекло права на личну слободу

У циљу да се осигурају што већа права човека, гаранције личне слободе по први пут су садржане и свеобухватно регулисане правним актом који је усвојио енглески Парламент 1679. године, под називом *Habeas Corpus Act*, након чега личне слободе постају незаобилазни чинилац каталога људских права у међународним документима о правима и слободама човека и уставима савремених држава⁴. Суштина ове славне установе англосаксонског порекла, огледа се у праву ухапшеног да о законитости његовог лишења слободе одлучи суд, као орган који је непристрасан у односу на друге органе власти. Затим су принципи личне слободе, почев од средине прошлог века постепено преношени и све детаљније регулисани путем универзалних и регионалних докумената у области заштите људских права.

3. Уставна и законодавна регулатива у вези права на личну слободу у кривичном поступку

Најзначајнији сегмент заштите права грађана свакако представља уставна заштита.⁵ Уставне прокламације које се тичу кривичног поступка представљају маргине које лимитирају уређење процесних начела, процесних института и свих других процесних правила.⁶ Уставом Републике Србије је општом формулацијом предвиђено да „свако има право на личну слободу и безбедност, а лишење слободе је допуштено само из разлога и у поступку који су предвиђени законом“⁷. Сама садржина личне слободе Уставом није прецизно одређена, али је прецизирано подручје личне слободе низом осталих посебних гаранција, а које се тичу заштите од неоснованог ограничавања и лишења слободе у поступку пред судом. Гаранције личне слободе су следеће: 1) лишење слободе у кривичном или било ком другом поступку мора бити прописано законом; 2) разлози за лишење слободе морају такође бити прописани законом, на јасан и прецизан начин који онемогућава злоупотребе и арбитрерност; 3) притварање се мора спровести по законитом поступку, од стране надлежних државних органа и уз гаранције лицу лишеном слободе

⁴ В. Ђурђић, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, Ниш, 2002, стр. 55.

⁵ Б. Бановић, О. Лајић, „Уставом загарантована права окривљеног у кривичнопроцесном законодавству“, *Устав Републике Србије, кривично законодавство и организација правосудја, XLIV редовно годишње саветовање Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу*, Златибор 2007, стр. 301.

⁶ В. Ђурђић, „Начела кривичног процесног права и Устав Републике Србије“ *Устав Републике Србије, кривично законодавство и организација правосудја, XLIV редовно годишње саветовање Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу*, Златибор 2007, стр. 260.

⁷ Устав Републике Србије, “Службени гласник РС“, бр. 98/2006.

приликом хапшења и гаранције законитости одлуке о притвору (*habeas corpus*); 4) притвор не ме бити опште правило, већ мера која се у кривичном поступку изузетно примењује и 5) време на које се неко лишава слободе мора бити ограничено, тако да траје „разумно дуго“⁸. Посебна права која припадају лицу лишеном слободе, предвиђена су у чл. 27 Устава РС и обухватају право на хитно поступање, право лица да одмах о разлозима лишења слободе буде обавештено на језику који разуме, да буде обавештено о оптужби која му се ставља на терет, право да буде обавештено о својим правима, као и право да без одлагања о свом лишењу слободе обавести лице по свом избору. Даље, лице које је лишено слободе има право жалбе суду, који је дужан да хитно одлучи о законитости лишења слободе и да нареди пуштање на слободу ако је лишење слободе било незаконито. У погледу поступања с лицем лишеним слободе, Устав у чл. 28 предвиђа да се према њему мора поступати човечно и с уважавањем достојанства његове личности, забрањено је свако насиље према том лицу, као и изнуђивање исказа. Обзиром да о лишењу слободе може одлучивати само суд, Уставом су у чл. 29 предвиђена и нека допунска права лица лишеног слободе у случајевима када је до лишења слободе дошло без одлуке суда. Ту спадају право лица лишеног слободе да ништа не изјављује, право да не буде саслушано без присуства браниоца кога само изабере или браниоца који ће му бесплатно пружити правну помоћ уколико му имовинско стање не омогућава да је сам плати, затим право да му одмах буду саопштена сва допунска права, као и право да без одлагања, а најкасније у року од 48 сати буде изведено пред надлежни суд, јер се у противном мора пустити на слободу. Највиши правни акт чланом 35 регулише и право накнаде штете за лице које је незаконито или без основа лишено слободе или притворено. Ово право се опредељује као право на накнаду материјалне или нематеријалне штете коју незаконитим или неправилним радом проузрокује државни орган, ималац јавног овлашћења, орган аутономне покрајине или орган јединице локалне самоуправе.

Устав, када је у питању притвор, искључиво користи термин лишење слободе као вид ограничења права на слободу и безбедност. Ово нам намеће потребу за разграничавањем тог термина од термина ограничења слободе кретања, које је предвиђено одредбом чл. 39 ст. 2 Устава. Реч је о појмовима који су међусобно различити само по степену и

---

⁸ В. Ђурђић, *Кривично процесно право – општи део*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2014, стр. 382.

интензитету, али не и по природи и суштини. Стога се у свакој конкретној ситуацији морају се узети у обзир околности као што су врста, трајање, последице и начин извршења разматраних радњи. При томе, као основни критеријум треба користити начин територијалног ограничења кретања, дужину трајања тог ограничења и посебан правни положај лица према коме се мера примењује. Од наведених критеријума одлучујући значај има временско трајање мере ограничења слободе. Када се ради о ограничењима којима слобода јесте умањена, али тако да лице нормално социјално функционише, тиме се не нарушава прокламована заштита личне слободе, тако да оцена да ли се ради о ограничавању или нарушавању слободе зависи од чињеничног супстрата у сваком појединачном случају и од друштвених околности у којима је тај супстрат настао⁹.

За кривично процесно законодавство, посебно је важно питање заштите личне слободе у кривичном поступку, у коме она може бити ограничена и пре него што буде донета одлука суда о кривици оптуженог за извршено кривично дело. Обзиром да је према окривљеном због репресивне природе кривичног поступка могуће применити средства принуде, превентивно лишење слободе се у том смислу јавља као најтежа мера процесне принуде којом се иако привремено, најдубље задире у права и слободе окривљеног већ приликом покретања кривичног поступка.

Закоником о кривичном поступку Републике Србије¹⁰, прецизирано је да се под лишењем слободе подразумева хапшење, задржавање, забрана напуштања стана, притвор и боравак у установи који се у складу са законом урачунава у притвор. Истовремено, закоником је прописано да пре доношења правноснажне одлуке о изрицању кривичне санкције, окривљеном могу права и слободе бити ограничене само у мери неопходној за остварење циља поступка и под условима који су прописани овим закоником. Закоником је такође прописана заштита приликом хапшења, која се иако то законик изричито не наводи, распростире на две категорије субјеката. Прву групу субјеката чине државни органи који спроводе хапшење, а којима се намећу извесне обавезе, док другу групу субјеката чине ухапшени, односно лица којима се лична слобода ограничава и којима припадају извесна права.

---

⁹ Правни факултет Универзитета у Нишу, *Европски систем заштите људских права-искуства и нови изазови*, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш, 2005, стр. 179.

¹⁰ Законик о кривичном поступку, „Сл.гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019.

II МЕЂУНАРОДНИ СТАНДАРДИ ОГРАНИЧЕЊА ЛИЧНЕ СЛОБОДЕ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

1. Међународни стандарди људских права у вези са притвором

Међународни правни стандарди значајни за примену мера за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка, гарантују право на слободу и безбедност и одређују у којим ситуацијама ово право може бити ограничено, односно када неко лице може бити лишено слободе. Ови стандарди, развијали су се под окриљем УН и кроз регионалне адаптације тих међународних докумената УН. Најважнији акти међународне заједнице од значаја за примену мере притвора су Универзална декларација о људским правима (1948), Међународни пакт о грађанским и политичким правима (1966), Основни принципи заштите свих притворених и затворених лица (1988), УН Конвенција о против тортуре и других сурових, нехуманих и понижавајућих казни или поступака (1984), УН Правила о заштити малолетника лишених слободе (Хаванска правила из 1990. године), УН Правила за поступање са женама затвореницама и за незагодске мере за жене починиоце кривичних дела (Бангкошка правила из 2010. године), Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода (1950), Европска конвенција о спречавању мучења и других свирепих, нехуманих и понижавајућих казни или поступака (1987), Америчка декларација о правима и дужностима човека (1948), Афричка повеља о правима човека и народа (1981), Општа исламска декларација о људским правима (1981) и др. Већина ових аката, осим што дефинише стандарде примене мере притвора, установљавају и посебне механизме праћења њихове практичне примене путем посебних тела, која разматрају националне извештаје које им државе потписнице периодично упућују, као и путем редовних или *ad hoc* посета пенитенсијарним установама тих држава, а осим тога могу давати и препоруке за унапређење праксе.

Међународни стандарди заштите људских права посебну пажњу посвећују мерама за обезбеђење присуства окривљеног и несметано вођење кривичног поступка. Од свих мера највећа пажња посвећује се притвору, што је разумљиво с обзиром на то да је притвор мера којом се у односу на друге мере, у највећем обиму ограничавају људска права.

Значај међународних уговора у области унутрашњег законодавства огледа се у томе што се њиховим потписивањем државе уговорнице обавезују да их на одговарајући начин имплементирају у унутрашње законодавство или да их као такве директно примењују. У

Републици Србији, међународни уговори представљају извор права који има примат над законима и другим подзаконским актима и на хијерархијској лествици налазе се одмах испод Устава.

Почев од Универзалне декларације о људским правима¹¹ која члановима 3 и 9 јемчи универзално право на живот, слободу и безбедност личности, предвиђајући да нико не сме бити произвољно ухапшен, притворен, нити протеран, гаранције у области ограничења слободе одређивањем притвора добијале су на значају и прецизности усвајањем сваког наредног универзалног или регионалног међународног инструмента у области заштите основних људских права.

Већ чланом 9 Међународног пакта о грађанским и политичким правима¹², предвиђене су доста прецизније гаранције у области лишења слободе, прописујући да свако има право на слободу и личну безбедност и да нико не може бити самовољно ухапшен или притворен. Пактом је препознат значај обавезе прописивања и примене законских разлога за одређивање притвора, а истакнута је и важност хитности у поступању. Такође, препознато је својство притвора као *ultima ratio*, односно да притвор не може бити опште правило за обезбеђивање несметаног вођења кривичног поступка, истичући истовремено значај јемства као његове алтернативе.

У Европи, најзначајнији документ којим се обезбеђују међународни стандарди заштите људских права у кривичном поступку је Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, која је установила ефикасан механизам заштите људских права кроз праксу Европског суда за људска права, а коју је Република Србија ратификовала 2004. године. Аутентична тумачења одредаба Конвенције која даје Европски суд за људска права, имају обавезујући карактер у односу на националне правне системе државе чланица Савета Европе, а по свом садржају су веома обимна и разноврсна.

Основни принципи на којима се заснивају међународни стандарди заштите људских права везани за притвор јесу: *законитост* - ограничење права мора бити предвиђено законом; *легитимност* - циљ ограничења је интерес који је у конкретним околностима вреднији од права које се ограничава, а сам циљ је предвиђен законом; *неопходност* - мера

---

¹¹ Универзална декларација о људским правима, усвојена на Генералној скупштини УН, 10. децембра 1948. године.

¹² Међународни пакт о грађанским и политичким правима, усвојен Резолуцијом 2200А (XXI) Генералне скупштине УН, 16. децембра 1966. године, „Службени лист СФРЈ“, бр. 7/71.

којом се ограничава право јесте мера без чије се употребе легитимни интереси не би могли остварити; *подобност* - мера којом се задире у право по својој природи је таква да се њоме може остварити легитимни циљ; *сразмерност* - право у које се задире овим процесним институтом, ограничава се само онолико колико је потребно да би се легитимни циљ остварио, и на крају *неопходност у демократском друштву*¹³.

Чланом 5 Европске Конвенције, штити се право на слободу и безбедност појединца од арбитрарног хапшења, притварања, затварања и других процесних мера органа поступка којима се одузима слобода, а Конвенција прописује и низ одредби којима се намећу значајне обавезе органима држава потписница у вези заштите људских права, у случајевима које се тичу лишења слободе и притвора као најтеже мере за обезбеђење присуства окривљеног. Овај члан Конвенције предвиђа:

1. Свако има право на слободу и безбедност личности. Нико не може бити лишен слободе осим у следећим случајевима и у складу са законом прописаним поступком:

- а) у случају законитог лишења слободе на основу пресуде надлежног суда;
- б) у случају законитог хапшења или лишења слободе због неизвршења законите судске одлуке или ради обезбеђења испуњења неке обавезе прописане законом;
- ц) у случају законитог хапшења или лишења слободе ради привођења лица пред надлежну судску власт због оправдане сумње да је извршило кривично дело или када се то оправдано сматра потребним како би се предупредило извршење кривичног дела или бекство по његовом извршењу;
- д) у случају лишења слободе малолетног лица на основу законите одлуке у сврху васпитног надзора или законитог лишења слободе ради његовог привођења надлежном органу;
- е) у случају законитог лишења слободе да би се спречило ширење заразних болести, као и законитог лишења слободе душевно поремећених лица, алкохоличара или уживалаца дроге или скитница;
- ф) у случају законитог хапшења или лишења слободе лица да би се спречио његов неовлашћени улазак у земљу или лица против којег се предузимају мере у циљу депортације или екстрадиције.

---

¹³ Н. Ковачевић, Ж. Марковић, Н. Николић, *Притвор – ultima ratio?*, Београдски центар за људска права, Београд, 2014, стр. 28.

2. Свако ко је ухапшен биће одмах и на језику који разуме обавештен о разлозима за његово хапшење и о свакој оптужби против њега.

3. Свако ко је ухапшен или лишен слободе сходно одредбама из става 1 Ц овог члана, биће без одлагања изведен пред судију или друго службено лице законом одређено да обавља судијске функције и имаће право да му се суди у разумном року или да буде пуштен на слободу до суђења. Пуштање на слободу може се условити јемствима да ће се лице појавити на суђењу.

4. Свако ко је лишен слободе има право да покрене поступак у коме ће суд хитно испитати законитост лишења слободе и наложити пуштање на слободу ако је лишење слободе било незаконито.

5. Свако ко је био ухапшен или лишен слободе у супротности с одредбама овог члана има утуживо право на накнаду.

По својој суштини, члан 5 успоставља минимум стандарда који морају бити поштовани у сваком случају лишења слободе и пружа заштиту у погледу свих врста лишења слободе. При том „слобода“ подразумева физичку слободу личности, а не слободу избора¹⁴. У својој судској пракси, Европски суд за људска права је утврдио да члан 5 спада у ранг најважнијих основних права којима се штити безбедност појединца,¹⁵ а његова основна сврха је пружање заштите од произвољног, незаконитог или неоправданог лишења слободе.

Према тексту Конвенције, да би лишење слободе било законито, кумулативно морају бити испуњени следећи услови:

- мора бити законито у материјално-правном смислу да би било оправдано;
- мора бити законито у процесноправном смислу, односно спроведено у складу са „законом прописаним поступком“, што има карактер процесне претпоставке;
- не сме бити арбитарно и
- мора имати законити основ, тј. мора потпадати под један од наведених дозвољених случајева лишења слободе у смисли чл. 5 ст. 1 Конвенције.

Дужност Европског суда за људска права је да најпре утврђује да ли је приликом лишења слободе поступано у складу са „законом прописаним поступком“¹⁶ и то са

¹⁴ *Fnael v. The Netherlands* бр представке: 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, 08/06/1976, ст. 58.

¹⁵ *McKay v. The United Kingdom*, бр. представке: 543/03, 03/10/2006, ст. 30.

¹⁶ *Medvedyev and Others v. France*, бр. представке: 3394/03, 29/03/2010, ст. 79.

националним законодавством државе потписнице Конвенције чији је подносилац представке држављанин. Суд затим мора преиспитати да ли је лишење слободе подносиоца представке законито и у складу са захтевима Конвенције¹⁷. У случају да је до притварања лица дошло по основу који није предвиђен Конвенцијом, такво лишење слободе се има сматрати незаконитим и повредом члана 5. С друге стране, Европски суд по правилу не утврђује да ли је у конкретном предмету правилно и потпуно утврђено чињенично стање, осим у изузетним случајевима када може да контролише и оцену чињеничног стања од стране националног суда, у ком случају ће се одређивање притвора сматрати незаконитим уколико је национални суд очигледно погрешно утврдио чињенично стање¹⁸.

Поред наведених основних гаранција које пружа члан 5 Конвенције, Европски суд за људска права је установио и низ правних стандарда по питању мере притвора који имају велики утицај на домаће законодавство, те служе као смернице домаћим правосудним органима приликом тумачења прописа о примени мере притвора, а осим тога се у образложењу својих одлука могу позивати на одлуке Европског суда за људска права¹⁹. Нарочито је значајно то што су ставови Европског суда утицали и на доношење новог Законика о кривичном поступку, који садржи бројне измене и новине у делу који се односи на регулативу мере притвора.

1.1. Основ сумње

Један од основних међународних стандарда који су по ЕКЉП потребни за одређивање притвора јесте постојање одређеног степена сумње да је лице према којем је одређен притвор учинило кривично дело због којег му је одређен притвор. По питању неопходности постојања основане сумње за одређивање мере притвора, Европски суд је стао на становиште да притварање лица увек мора бити засновано на објективним и оправданим разлозима, што значи да основана сумња мора постојати.

Без обзира на чињеницу да се за одређени ниво сумње приликом превођења користе различити термини, треба имати у виду да званични превод Конвенције користи

---

¹⁷ *E v. Norway*, представка бр: 11701/85, 29/08/1990, ст.49.

¹⁸ А. Јакшић, *Европска конвенција о људским правима - Коментар*, Центар за публикације Правног факултета у Београду, Београд, 2006, стр. 132.

¹⁹ Видети: Решење Апелационог суда у Београду, Кж 2 По 1 бр. 339/12 од 07.08.2012. године, наведено према електронској правној бази података Инг-Про.

генерички термин оправдана сумња, под којим подразумева постојање одређеног нивоа сумње који мора постојати да би се притвор могао одредити. У том смислу, оправдана сумња је термин који иначе указује на потребу постојања одређеног нивоа сумње у свим земљама које подлежу Европској конвенцији и не треба је мешати са оправданом сумњом коју познаје домаћи Законик о кривичном поступку, имајући у виду је оправдана сумња у Конвенцији уведена много пре него што је она као правни институт уведена у наше процесно законодавство. Такође, треба нагласити да изворна верзија Европске конвенције на енглеском језику користи термин *reasonable suspicion of having committed*, који би се у преводу могао уподобити пре основаној него оправданој сумњи.

Домаћим Закоником о кривичном поступку у чл. 211 ст. 1, прописана је основана сумња, као ниво сумње који је потребан да би се према одређеном лицу могао одредити притвор, те представља стандард испод кога наши судови не могу ићи приликом одређивања притвора. То значи да ако је за покретање истраге довољно да постоје основи сумње, за одређивање притвора мора постојати виши степен сумње - основана сумња да је одређено лице извршило кривично дело и тај степен сумње може бити нижи од онога који оправдава подизање оптужнице против одређеног лица.

Европски суд је у пресуди *Fox, Campbell and Hartley v. The United Kingdom*²⁰ утврдио да постојање „оправдане сумње“ претпоставља постојање чињеница које би биле довољне објективном посматрачу да верује да је одређено лице извршило кривично дело које му се ставља на терет. Европски суд је у предметном случају констатовао да без обзира на то што су подносиоци представке претходно осуђивани за кривична дела тероризма, што у очима државних органа може донекле потврдити сумњу која их повезује са извршењем кривичног дела у вези с тероризмом, то не може представљати једини основ сумње којим се оправдава њихово лишење слободе седам година касније, јер се не може сматрати довољном да објективни посматрач верује да су подносиоци представке можда извршили наведена кривична дела. У случају *Labita v. Italy*¹⁰ Европски суд је још ближе одредио шта се има сматрати оправданом сумњом, наводећи да „оправдана сумња не може бити заснована на непоткрепљеним сазнањима из друге руке анонимног доушника“, налазећи да такве изјаве могу бити непоуздане и двосмислене, те стога морају бити поткрепљене и другим доказима како би се лишење слободе могло сматрати оправданим и складу са

---

²⁰ *Fox, Campbell and Hartley v. The United Kingdom*, бр. представке 12244/86; 12245/86; 12383/86,30/08/1990.

захтевима Конвенције. У одлуци *Lukanov protiv Bugarske*²¹ Европски суд за људска права је заузео становиште да, иако лишење слободе у вези са вршењем кривичног дела потенцијално јесте у складу са Европском конвенцијом, лишење у ситуацији када није постојала никаква чињеница или информација која би указивала на постојање оправдане сумње да је подносилац представке извршио кривично дело, представља повреду члана 5 Конвенције. Наиме, Конвенцију треба тумачити тако да се у свим допуштеним случајевима хапшења и притварања, као општи услов јавља постојање оправдане сумње да је лице извршило кривично дело. У пресуди *Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva*,²² Европски суд је заузео став да је сумња разумна само уколико је заснована на чињеницама које објективно могу повезати осумњичено лице и конкретно кривично дело.

Међутим, након извесног времена, постојање оправдане сумње није довољан разлог за продужавање притвора, што даље указује да сумња која је потребна да се према окривљеном одреди притвор, временом мора да добија на квалитету. Европски суд је указао на то да је разумљиво да на самом почетку кривичног поступка сумња може бити мања у односу на ону која је неопходна за касније фазе поступка, али се такав ниво мора увећавати у току трајања поступка да би се окривљеном продужавао притвор. Другим речима, потребно је да се услед протеча времена чињенице које служе као основ сумње могу подвести под неки од разлога за притвор, предвиђених у чл. 5 ст. 3 Конвенције.

1.2. Разлози за притвор

Европски суд за људска права заузео је став да постоји више разлога за одређивање и продужење притвора.²³ Поред тога што правна теорија према различитим критеријумима одређује разлоге за одређивање и продужење притвора, све разлоге можемо поделити у пет група, а то су:

- 1) опасност од бекства;
- 2) ризик од ометања поступка (колузиона опасност);
- 3) опасност од даљег вршења кривичних дела (итеракцијска опасност);
- 4) потреба да се сачува јавни ред;
- 5) неповиновање судским налозима и неиспуњење законских обавеза.

---

²¹ *Lukanov protiv Bugarske*, представак бр. 21915/93, 20. март 1997. године.

²² *Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, представка бр. 14310/88, 28. октобар 1994. године.

²³ М. Пауновић, Б. Кривокапић, И. Крстић, *Међународна људска права*, Правни факултет универзитета у Београду, Београд 2013, стр. 156.

У правној теорији постоји и схватање према коме се сви разлози за притвор могу поделити у две велике групе, прву групу коју чине експлицитни основи садржани у члану 5 ставу 1 тачки Ц ЕКЈП и другу групу коју чине такозвани скривени разлози – *causae arresti*, садржани у осталим одредбама члана 5 Конвенције.²⁴

Свеукупно посматрано, законски основ за одређивање притвора мора постојати континуирано, од момента лишења слободе и одређивања притвора, па све док притвор траје.

1.2.1. Опасност од бекства

Опасност од бекства представља најзаступљенији основ за одређивање и продужење притвора. Ова опасност мора бити конкретна, те се судска одлука у случајевима када је ова опасност једини разлог за одређивање притвора, у смислу објашњења у чему се састоји опасност од бекства не сме заснивати само на стереотипним формулацијама, површном, селективном или недоследном приступу у оцени аргумената, који би могли да указују на произвољност у одлучивању о лишењу слободе.

По овом основу окривљени ће бити притворен увек кад је ухваћен у покушају бекства или уколико конкретне околности указују на то да планира бекство. Чињенице које указују на постојање опасности од бекства окривљеног, према ставу Европског суда, могу бити и везе са другим земљама у које би могао побећи, непостојање везе са земљом у којој се суди, породично стање, имовинско стање и сл. Међутим, сама чињеница да неко има двојно или вишеструко држављанство, не поткрепљује постојање опасности од бекства и не може се сматрати разлогом за притвор.

Посебно питање о коме се у више наврата расправљало пред Европским судом, јесте да ли висина запрећене казне може указивати на опасност од бекства. Тако је Европски суд у пресуди *W protiv Switzerland*, 14379/88,²⁵ заузео став да се опасност од бекства не може мерити искључиво на основу тежине могуће казне, већ се мора оценити у односу на низ других важних чинилаца, који могу или потврдити постојање опасности од бекства или указати да је опасност присутна у тако малој мери, да се њоме не може оправдати притвор у кривичном поступку.

²⁴ Више о томе види: Ivo Josipović, *Uhićenje i pritvor*, Targa, Zagreb 1998, стр. 54–58.

²⁵ *W protiv Switzerland*, представка бр. 14379/88, 26. јануар 1993. године, наведено према: J. McBride, (2009), 63.

Приликом продужавања притвора и оцењивања опасности од бекства као разлога, треба имати у виду и време проведено у притвору, обзиром да се овај ризик смањује протеклом времена.

1.2.2. Ризик од ометања поступка

Ризик од ометања поступка, као могућност да окривљени утиче на вођење поступка тако што би уништио доказе, утицао на сведоке, помогао да његови саучесници избегну одговорност, утицао на друга лица да отежају или одуговлаче поступак или на неки други начин ометао поступак, представља легитиман разлог за одређивање притвора. Став суда о постојању ове опасности у сваком појединачном случају приликом одређивања притвора, мора бити аргументовано и поткрепљено фактичким доказима. Међутим, овај основ за одређивање притвора временом губи на свом значају, јер опасност у виду могућности утицања на сведоке престаје оног момента када сведоци буду први пут саслушани на начин који омогућава да се њихов исказ касније користи пред судом.

Пракса Европског суда бележи различите случајеве ометања поступка. Један од занимљивијих је предмет *I A против France*,²⁶ у коме Европски суд није прихватио постојање ризика од ометања поступка јер је већина доказа већ била прикупљена, али је ипак прихватио да су опасности биле очигледне имајући у виду личност подносиоца представке и његов став током истраге. Истрага је иначе спроведена након провалне крађе у кући подносиоца представке и показала је да је провала извршена на његов захтев, у циљу уклањања одређених докумената. Међутим, из списка предмета може се видети да је у фази поступка када је дошло до провалне крађе, већина доказа већ била прикупљена, а истражни судија је наложио уклањање печата с куће подносиоца представке, па је стога суд утврдио постојање повреде члана 5 Конвенције.

1.2.3. Опасност од даљег вршења кривичних дела (итеракцијска опасност)

Према Конвенцији, потреба да се спречи вршење кривичних дела јавља се и у случајевима када постоје околности које указују да ће окривљени учинити ново или довршити покушано кривично дело за време трајања кривичног поступка. Опасност од даљег вршења кривичних дела, као разлог за одређивање притвора јесте легитиман у контексту специјалне превенције, с тим да у извесној мери отвара питање повезаности

---

²⁶ *I A против France*, представка бр. 28213/95, 23. септембар 1998. године, наведено према: J. McBride (2009), 66.

овог разлога и потребе да се притварањем обезбеди присуство окривљеног у кривичном поступу. У том смислу, Конвенција прописује као допуштено лишење слободе лица, када је то потребно ради привођења надлежној судској власти и када постоје ваљани разлози да се то лице спречи да учини ново кривично дело.

Постојање итеракцијске опасности мора бити аргументовано конкретним чињеницама, узимајући у обзир конкретне околности сваког појединачног случаја, те позивање искључиво на претходне активности окривљеног не могу бити довољан разлог за његово даље задржавање у притвору. Приликом оцене да ли постоји бојазан да ће окривљени поновити кривично дело, неопходно је најпре утврдити да ли је таква опасност реална, те да би притвор у том случају био мера која је одговарајућа за спречавање вршења тих дела, при чему посебно треба ценити ранији живот, личне особине и ранију осуђиваност окривљеног.

1.2.4. Потреба за очувањем јавног реда

Потреба да се заштити јавни ред и мир под одређеним условима може бити оправдани разлог за одређивање притвора према окривљеном и подразумева како потребу државе за очувањем јавног реда и мира, тако и потребу да се од могуће опасности заштити и сам окривљени. Међутим, позивање на опасност по јавни ред и мир са чисто апстрактне тачке гледишта, само с обзиром на тежину кривичног дела које је окривљени наводно учинио, није довољно. Притвор из овог разлога је легитиман само уколико је могуће доказати да би пуштање на слободу окривљеног, заиста могло довести до узнемирења јавности и нарушавања јавног реда, док би продужење притвора у овом случају било оправдано само уколико би јавни ред заиста и даље остао угрожен, закључено је у пресуди *Aleksandr Makarov protiv Russia*²⁷. С друге стране, Европски суд је у пресуди *I A protiv France*²⁸, заузео став да безбедност лица против кога се поступак води, може бити основ за одређивање притвора за неко време, само у изузетним околностима, у вези са природом кривичних дела која су у питању, условима под којима су извршена и с обзиром на контекст у коме су почињена. Према ставу Европског суда који је изнет у пресуди *Letellier*

²⁷ *Aleksandr Makarov protiv Russia*, представка бр. 15217/07, 12. марта 2009. године.

²⁸ *I A protiv France*, представка бр. 28213/95, 23. септембар 1998. године, наведено према: J. McBride, (2009), 66.

*protiv Francuske*²⁹, заштита јавног реда и мира може бити разлог за одређивање притвора само у изузетним околностима.

Такође, треба имати у виду и да притвор одређен по овом основу не може трајати у недоглед. Наиме, на почетку кривичног поступка опасност од узнемиравања јавног реда је по правилу највећа, да би касније вођењем кривичног поступка та опасност губила на значају. Стога су се дешавале ситуације у којима је притвор одређен због опасности од узнемирења јавности и који је као такав у потпуности у складу са Конвенцијом, али је касније услед тога што је временом опасност од узнемирења јавног реда изгубила на значају и више није оправдавала притвор, био у супротности с Конвенцијом.

1.2.5. Неповиновање судским налозима и неиспуњење законских обавеза

Посебан основ за одређивање притвора према Конвенцији, представља неповиновање судским налозима и неиспуњавање законских обавеза. Према одредби чл. 5 ст. 1 тач Б Конвенције, допуштено је лишење слободе у случајевима законитог хапшења или притварања због неповиновања законитом налогу суда или да би се обезбедило испуњење ма које обавезе прописане законом. Европски суд доста рестриктивно тумачи овај основ и поставља лимите, указујући да овај разлог означава посебну, али не и општу обавезу, те да је притвор по овом основу могуће одредити у циљу испуњења, али не и као казна због неизвршења обавезе.

1.3. Суђење у разумном року

Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода предвиђено је и право на суђење у разумном року. Када су у питању притворски предмети, право на суђење у разумном року произилази и из чл. 5 ст. 3 Конвенције, у коме се наводи да свако има право да му се суди у разумном року или да до суђења буде пуштен на слободу. Поред овог члана, члан 6 Конвенције гарантује право на правично суђење, у оквиру чега се гарантује и право на суђење у разумном року. Ова два правна института међусобно се разликују по томе да ли се окривљено лице налази у притвору или се брани са слободе, те се даља разлика огледа у самом трајању разумног рока. Наиме, за суђење лицима која су лишена слободе разуман рок је битно краћи у односу на онај који важи за суђење лицима која се бране са слободе.

---

²⁹ *Letellier protiv France*, представка бр. 12369/86, 26. јун 1991. године.

Када је у питању стилизација одредбе чл. 5 ст. 3 Конвенције која гласи да свако има право да му се суди у разумном року или да до суђења буде пуштен на слободу, њен смисао није да се омогући избор између суђења у разумном року и пуштања на слободу, већ да се притвореник не држи у притвору дуже него што је разумно, као и да му се суди у разумном року.³⁰

Термин разуман рок је правни стандард који се не може одредити на тачно одређени временски период, већ се процењује се у сваком појединачном случају и зависи од низа конкретних околности.

Као период релевантан за утврђивање да ли је суђење спроведено у разумном року, узима се период од тренутка хапшења до изрицања првостепене пресуде, те се овај правни стандард не везује стриктно за формални судски поступак, већ се у одређеној мери примењује и на преткривични поступак. За саму оцену да ли је притвор трајао разумно дуго, односно да ли је суђено у разумном року, значајна су два питања: да ли су разлози које је кривични суд узео у обзир „релевантни и довољни“ да оправдају продужени притвор и да ли су национални судски органи показали „нарочиту ревност“ у спровођењу поступка против притвореног лица.³¹ Према пракси Европског суда, дужина трајања притвора сматраће се непримереном када истражни органи према свим околностима случаја споро воде и одуговлаче поступак.³² С друге стране треба напоменути да притворено лице, докле год се налази у притвору, не може бити одговорно за одуговлачење поступка, осим ако не злоупотребљава своја процесна права, како је то наведено у одлуци *Toth protiv Austrije*,³³ или уколико се дужина трајања поступка може приписати његовом понашању, како је то наведено у одлуци *W protiv Switzerland*.³⁴

Сходно пракси Европског суда, сложеност предмета један је од важних чинилаца за одлуку о томе да ли се у притворском предмету суди у разумном року. У појединим случајевима, сложеност предмета може се огледати у чињеници да се ради о предмету организованог криминала, који углавном у себи обухвата корупцију и озбиљна кривична

---

³⁰ Правни факултет Универзитета у Нишу, *Европски систем заштите људских права-искуства и нови изазови*, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш, 2005, стр. 190.

³¹ *P. van Dijk protiv G.J.H. van Hoof*, Теорија и пракса Европске конвенције о људским правима, Сарајево, 2001, стр. 353.

³² *Ibidem*.

³³ *Toth protiv Austrije*, представка бр. 11894/85, 12. децембар 1991. године.

³⁴ *W protiv Switzerland*, представка бр. 14379/88, 26. јануар 1993. године, наведено према: J. McBrideb (2009), 98.

дела и који по дефиницији ствара више потешкоћа за истражне органе, а касније и за судове приликом утврђивања чињеница и степена одговорности сваког члана групе. Очигледно је да у предметима ове врсте стална контрола и ограничење могућности окривљених да међусобно контактирају, као и да контактирају са другим лицима, може бити од суштинског значаја да се избегне њихово бекство, прикривање доказа и најважније, утицај на сведоке или чак претње њима, па је у таквим случајевима период притвора дужи него иначе и тако такав, може бити разуман.

1.4. Обавеза образлагања одлуке о притвору

Да би одлука о одређивању или продужењу притвора била у складу са Европском конвенцијом она мора бити адекватно образложена. Приликом одлучивања о притвору, суд мора размотрити све релевантне чињенице које су од значаја за одређивање или продужење притвора, а у образложењу морају бити наведене како чињенице које иду у прилог притварању, тако и чињенице које иду у прилог одбијању предлога за одређивање притвора. У случајевима када се притвор више пута продужава, у свакој одлуци о продужењу притвора се морају свестрано размотрити и образложити све релевантне околности од значаја за притвор, односно да ли и даље стоје разлози због којих је притвор одређен. Понављање истих фраза, без упуштања у озбиљнију анализу околности конкретног случаја, показатељ је да суд одлуку доноси аутоматски, недовољно савесно и у супротности са принципима који проистичу из гаранција одређених Конвенцијом.

Према ставу Европског суда израженом у одлуци *Voicenco protiv Moldavije*,³⁵ право подносиоца представке на слободу и безбедност личности је повређено, јер му је притвор био одређен и продужаван одлукама у којима су само биле наведене одредбе важећег закона, а нису садржале образложење о основаности тврдње да постоје разлози за одређивање притвора.

У случају *Mamedova protiv Rusije*³⁶ Европски суд је заузео став да је, када национални суд одбије предлог окривљеног да му уместо притвора буде одређена нека алтернативна

---

³⁵ *Voicenco protiv Moldavije*, представка бр. 41088/05, 11. јул 2006. године, наведено према: HUDOC, European Court of Human Rights, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"documentco llectionid2"}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{), 14. март 2015.

³⁶ *Mamedova protiv Rusije*, представка бр. 7064/05, 1. јун 2006. године, наведено према: Н. Ковачевић, Ж. Марковић, Н. Николић (2014), стр. 37.

мера, он у обавези да у образложењу своје одлуке објасни зашто алтернативе притвору не би могле обезбедити одговарајуће вођење кривичног поступка.

1.5. Права лица лишених слободе

Европска конвенција посебну пажњу поклања правима лица лишених слободе. Циљ овако установљених права јесте да се омогући појединцу да се брани против неоснованог лишења слободе или затварања.³⁷ Ова права везана су за тренутак хапшења и нису ограничена на преткривични или кривични поступак, већ се распростиру на све случајеве хапшења, у било ком поступку пред државним органима и независно од сврхе и разлога лишења слободе.

Европска конвенција предвиђа да лице лишено слободе има следећа права:

1) да одмах и на језику који разуме буде обавештено о разлозима за хапшење и о свакој оптужби против њега – осим тога што представља елементарно право сваког лица да зна зашто је лишено слободе, обавештење о разлозима притварања је део система заштите притворених лица. Ово право чини претпоставку за покретање поступка за контролу законитости притварања пред судом. Разлози притварања лицу лишеном слободе морају бити саопштени „одмах“, односно „у најкраћем року“;

2) да буде обавештено о праву на стручну помоћ адвоката по свом избору;

3) да буде без одлагања изведен пред судију и да му се суди у разумном року или да буде ослобођен од суђења – ова обавеза државе извршава се аутоматски и независно од тога да ли постоји такав захтев лица лишеног слободе, а циљ овог права је да се притвореном лицу обезбеди делотворна заштита одмах након лишавања слободе. У процесном смислу, надлежни судски орган има обавезу да саслуша притворено лице, а у материјалном смислу треба да размотри питање законитости притварања (постојање оправдане сумње и разлога за притвор);

4) да покрене поступак у коме ће суд хитно испитати законитост лишења слободе и наложити пуштање на слободу ако је лишење слободе незаконито – оспоравање законитости одлуке о притварању може се односити како на процесноправну, тако и материјално-правну законитост одлуке. Циљ ове одредбе је да се поводом судских одлука

---

³⁷ Б. Бановић, „Притвор у кривичном процесном законодавству Србије и Црне Горе и Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода“, *XLI Саветовање Удружења за кривично право и криминологију СЦГ*, Златибор 2004, стр. 421.

код којих се одузимање слободe заснива на разлозима који се протеком времена мењају, а могу и престати да постоје, обезбеди накнадна контрола законитости лишења слободe;

5) и има утуживо право на накнаду штете уколико је незаконито лишено слободe.³⁸ Право на накнаду штете подразумева да је у конкретном случају утврђена повреда одредаба члана 5 Конвенције, како од стране домаћих судова, тако и од стране Европског суда за људска права.

Када је лице које је лишено слободe странац, оно мора бити без одлагања обавештено о праву на комуникацију са амбасадором или конзулом своје земље. Ово право гарантује чл. 36 Бечке конвенције о конзуларним односима.³⁹

1.6. Поступање са притвореницима

Када је неко лице лишено слободe или притворено, то не значи да је остало без заштите његових основних права. Ипак, њихово уживање неизбежно је умањено ситуацијом у којој се налази и безбедносним захтевима.

Поступање са притвореницима регулисано је бројним међународним актима. Тако је забрана суровог, нечовечног и понижавајућег поступања са притвореним лицима регулисана и Конвенцијом против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака ОУН.⁴⁰ Поред Уједињених нација, у оквиру Савета Европе успостављен је систем за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих поступака и кажњавања, који је регулисан Конвенцијом о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих поступака и кажњавања.⁴¹ Овом конвенцијом установљен је Европски комитет за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака, чији је задатак да испитује поступање према особама лишеним слободe, са циљем да уколико је то потребно, укаже да треба повећати заштиту тих особа од мучења, нечовечних или понижавајућих казни или поступака. Европски комитет своје задатке остварује кроз периодичне и *ad hoc* посете свим местима у државама потписницама

---

³⁸ М. Пауновић, Б. Кривокапић, И. Крстић, *op.cit.*, (2013), стр. 157.

³⁹ Закон о ратификацији Бечке конвенције о конзуларним односима, *Службени лист СФРЈ – додатак*, бр. 5/66.

⁴⁰ Закон о ратификацији Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 9/91 и *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, бр. 16/05 и 2/06.

⁴¹ Закон о ратификацији Конвенције о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих поступака и кажњавања, измењене и допуњене Протоколом 1 и Протоколом 2 уз Конвенцију, *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, бр. 9/03.

ковенције где се налазе особе лишене слободe, након чега саставља извештај у коме наводи своје налазе и препоруке.⁴²

Европска конвенција о људским правима у чл. 3, такође прописује забрану тортуре. Она предвиђа да нико не сме бити подвргнут мучењу или нечовечном и понижавајућем поступању или кажњавању, док су се у пракси Европског суда за људска права развиле дефиниције појмова мучења, као и нечовечног и понижавајућег поступања.

До кршења чл. 3 Конвенције неспорно долази када се врши физичко насиље над лицима у притвору. У случају *Berktau protiv Turske*⁴³ Европски суд истиче да чињеница да су полицајци ослобођени у кривичном поступку, не ослобађа тужену државу од одговорности на основу Европске конвенције. На влади је стога било да пружи прихватљиво објашњење о томе како су настале повреде другог предлагача. Међутим, влада се само позива на исход судског поступка пред домаћим кривичним судовима, на којима је знатна тежина придата објашњењу полицајаца да се други предлагач сам бацио са балкона. Суд сматра да је то објашњење неубедљиво с обзиром на све околности предметног случаја, па је тужена држава одговорна за повреде које су настале услед пада другог предлагача с балкона док је био под надзором шест полицајаца. Међутим, Европски суд не налази да је дошло до кршења члана 3 Конвенције у свим ситуацијама у којима су установљене физичке повреде.

Нечовечно и понижавајуће поступање чувара према притвореним лицима, које се сматра повредом члана 3 Конвенције, не представља само физичко злостављање притворених лица, већ и сваки други нехумани гест према притвореницима, укључујући и услове смештаја, као што су пренасељеност, лоши санитарни услови, нераздвајање пушача од непушача, лоша медицинска помоћ и сл.

Посебно је интересантан случај *Anonyev i drugi protiv Rusije*,⁴⁴ у коме је Европски суд посебно разматрао услове боравка у притвору. У тој пресуди је по питању пренасељености наведено да свако лице лишено слободe мора да има засебан лежај, три метра квадратна

---

⁴² В. Вековић, „Стандарди Европског комитета против мучења и пенитенцијарна регулатива и пракса у Републици Србији“, *Примена међународних кривичних стандарда у националним законодавствима*, Удружење за међународно кривично право, Тара 2004, стр. 327.

⁴³ *Berktau protiv Turske*, представка бр. 22493/93, 1. марта 2001. године, наведено према: HUDOC, European Court of Human Rights, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"documentco llectionid2"}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{), 1. март 2015.

⁴⁴ *Anonyev i drugi protiv Rusije*, представке бр. 42525/07 и 60800/08, 10. јануара 2012. године, наведено према: Н. Ковачевић, Ж. Марковић, Н. Николић (2014), 55.

само за себе и да слободна површина између намештаја у соби мора бити таква да омогућава слободно кретање притвореницима. У погледу времена проведеног на свежем ваздуху, Европски суд је приметио да често кратко трајање вежбања на отвореном, ограничено на један сат дневно, представља фактор који додатно погоршава ситуацију подносиоца представке. Надаље, ограничавање приступа природном светлу и ваздуху озбиљно погоршава ситуацију притвореника у већ претрпанним ћелијама. Такође, мора се водити рачуна о хигијени и доступности санитарног чвора.

Поред Европског суда и Европски комитет за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака бавио се питањем стандарда живота у притвору. Према тим стандардима, све притворске ћелије морају бити разумних димензија у односу на број особа које су обично у њима смештене. Тако би требало да притворске ћелије намењене једној особи за боравак дужи од неколико сати, буду површине од 7 м², са 2 метра или више њих од зида до зида и 2,5 метара између пода и плафона, проветрене и са довољно осветљења. Особама у притвору требало би да буде дозвољено да задовољавају своје потребе у чистим и пристојним условима, уз одговарајуће погодности за одржавање хигијене.⁴⁵

Посебно питање којим се бави Европски суд јесте и здравствена заштита притворених лица. Ова заштита мора бити правремена и примерена здравственом стању притвореника. Квалитет и хитност лекарске неге морају да буду такви да не доводе у питање здравље и живот притвореника.

Када су у питању права лица лишених слободе, Европски комитет за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака, посебно је нагласио да се мора водити рачуна о посебним правима малолетника и жена лишених слободе. Треба указати и да су стандарди права малолетника лишених слободе заштићени читавим низом међународних инструмената, међу којима треба посебно истаћи: Конвенцију Уједињених нација о правима детета,⁴⁶ Скуп минималних правила Уједињених нација о малолетничком правосуђу,⁴⁷ Правила Уједињених нација о заштити малолетника лишених

---

⁴⁵ В. Вековић, *op.cit.*, стр. 329.

⁴⁶ Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 11/81 и *Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori*, бр. 5/14.

⁴⁷ Скуп минималних правила Уједињених нација о малолетничком правосуђу (Пекиншка правила), из 1985. године.

слободе,⁴⁸ Основне принципе Уједињених нација у превенцији малолетничке деликвенције,⁴⁹ и тако даље.

У погледу права малолетника лишених слободе посебно треба указати на: посебне програме образовања, спорта, професионалне обуке, рекреације и сврсисходних активности, како је то предвиђено чланом 26 тачком 4 Пекиншких правила.

Од међународних стандарда који штите права жена лишених слободе посебно треба указати на Конвенцију Уједињених нација о елиминисању свих облика дискриминације жена.⁵⁰ Европски комитет за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака, указује да се треба посветити посебна пажња спречавању злостављања жена у притвору од стране мушкараца. Жене морају имати услове да задовоље специфичне хигијенске потребе, специфичне потребе и заштиту трудница, као и дојиља.⁵¹

2. Међународни стандарди људских права у вези са јемством

Када је у питању јемство као мера за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка, оно се у свим међународним актима предвиђа као алтернатива мери притвора. Тако Међународни пакт о грађанским и политичким правима у чл. 9 тач. 3, између осталог предвиђа да притварање лица која чекају на суђење није обавезно, али да пуштање на слободу тих лица може бити условљено гаранцијама које обезбеђују њихово присуство на претресу, као и свим другим радњама поступка, а у одређеним случајевима и ради извршења пресуде.

Поред Међународног пакта, чл. 5 ст. 3 Конвенције предвиђа да свако има право да му се суди у разумном року или да до суђења буде пуштен на слободу, у ком случају се пуштање на слободу може условити полагањем јемства као гаранције да ће се то лице одазивати на позиве суда. Међутим, ова могућност није предвиђена као апсолутно право притвореног лица, већ је смисао ове гаранције у наметању обавезе судским властима да процене да ли се у конкретном случају ослобађањем уз кауцију може постићи исти циљ

---

⁴⁸ Правила Уједињених нација о заштити малолетника лишених слободе (Хаванска правила), из 1990. године.

⁴⁹ Основни принципи Уједињених нација у превенцији малолетничке деликвенције (Ријадски принципи), из 1990. године.

⁵⁰ Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о елиминисању свих облика дискриминације жена, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 15/90 и *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 4/96 и 2/97.

⁵¹ В. Вековић, *op.cit.*, стр. 338.

који би био остварен притвором, па ако је тако, та могућност мора бити понуђена. С друге стране, могућност да се одреди јемство не треба мешати са обавезом суда да одлучи о захтеву и одреди јемство када су за то испуњени услови, сходно чл. 5 ст. 3 Конвенције који гарантује право на јемство.

Према Конвенцији, пуштање на слободу уз кауцију може се применити код сваког основа по коме је притвор одређен, али је пракса Европског суда показала да се ово право тиче само једног притворског разлога – ризика од бекства.

Уз Европску конвенцију о људским правима, као и у случају притвора, значајан извор међународног права јесу и одлуке Европског суда за људска права, који се бавио како питањима везаним за одређивање јемства, тако и онима која су везана за његову висину.

Према стандарду Европске конвенције, приликом одређивања јемста мора се водити рачуна о томе да износ који је одређен као јемство не буде неразумно висок да га окривљени не може положити, већ би тај износ требало бити довољно висок да се њиме може остварити сврха јемства као гаранције да ће окривљени бити присутан у кривичном поступку. Обавеза је окривљеног да суду пружи податке од суштинског значаја за одређивање тог износа, те уколико је пропустио да то учини, не може се жалити да му је одређен претерано висок износ јемства, како је то наведено у пресуди Европског суда *Bonnechaux против Швајцарске*.⁵²

Како је основни циљ јемства да осигура присуство окривљеног, то висина јемства мора одговарати овом циљу. У случају *Neumeister против Аустрије*,⁵³ у којем су национални судови одредили висину јемства према висини штете која се ставља на терет подносиоцу представке, Европски суд је закључио да је то било супротно Конвенцији, сматрајући да гаранција јемством мора да осигура присуство лица оптуженог пред судом, а не накнаду штете коју је окривљени изазвао. Окривљени мора предочити информације везане за своју имовину, док национални судови имају обавезу да пажљиво анализирају ове податке и правилно одреде висину јемства. Национални судови се морају руководити изворним приходима притвореног лица, односно лица које ће за њега положити јемство, као и

---

⁵² *Bonnechaux против Швајцарске* представка број 8224/78, наведено према: Н. Ковачевић, Ж. Марковић, Н. Николић (2014), стр. 40.

⁵³ *Neumeister против Аустрије*, представка бр. 1936/63, 27. јун 1968. године, наведено према: J. McBride, M. Macovei, (2004), стр. 70–71.

уверењем да би могућност губитка јемства у случају непојављивања на суђењу представљало довољну кочницу за подносиоца представке да не побегне.

Европски суд за људска права се у бројним одлукама одређивао према елементима који су од значаја за висину јемства. У одлуци *Kudla protiv Poljske*⁵⁴ Европски суд наводи да се, поред околности које су од значаја за одређивање јемства, приликом одређивања јемства могу узети у обзир и околности као што су: висина причињене штете која је окривљеном стављена на терет, тежина дела и нарочито опасност од бекства, док у одлуци *Wemhoff protiv Nemačke*⁵⁵ наводи да у финансијским предметима долази у обзир и полагање високог износа јемства.

Порекло новца које се нуди за јемство такође може бити разлог да се јемство не прихвати. Наиме, уколико суд утврди да је порекло новца непознато, с правом може сматрати да јемство не би било довољна гаранција да окривљени неће побећи, како је то истакнуто у пресуди ЕСЈП *W против Швајцарске*.⁵⁶

Одлука о јемству не искључује обавезу суда да контролише притвор и одлучује о предлозима за укидање притвора када одређено јемство још није положено.

3. Међународни стандарди људских права у вези са ограничењем слободе кретања

Када су у питању остале мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка, међународни акти им поклањају несразмерно мање пажње него мери притвора и јемства. То је донекле и разумљиво обзиром да притвор представља најстрожу меру за обезбеђење присуства окривљеног и несметано вођење кривичног поступка, при чему се применом ове мере ствара велика опасност од кршења људских права, док су друге мере знатно повољније по окривљеног. Од међународних извора треба споменути Међународни пакт о грађанским и политичким правима и Европску конвенцију о заштити људских права и основних слобода.

Међународни пакт о грађанским и политичким правима у члану 12 предвиђа:

1. Свако лице које се легално налази на територији неке државе има право да се слободно креће у њој и да слободно изабере своје место становања;

---

⁵⁴ *Kudla protiv Poljske*, представка бр. 30210/96, 26. октобар 2000. године, наведено према: Г. П. Илић (2014), стр. 81.

⁵⁵ *Wemhoff protiv Nemačke*, представка бр. 2122/64, 27. јун 1968. године, наведено према: *Ibidem*.

⁵⁶ *W против Швајцарске*, представка бр. 14379/88, наведено према: *Ibid*, стр. 41.

2. Свако лице има право да напусти било коју земљу, укључујући и своју;

3. Напред наведена права могу бити ограничена само ако су ова ограничења законом предвиђена, ако су она потребна ради заштите националне безбедности, јавног реда, јавног здравља или морала или права и слободе других лица и ако су у складу са осталим правима која признаје овај пакт;

4. Нико не може бити произвољно лишен права да уђе у своју земљу.

Протокол број IV уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода у чл. 2 предвиђа:

1. Свако ко се законито налази на територији једне државе, на тој територији има право на слободу кретања и слободу избора боравишта;

2. Свако је слободан да напусти било коју земљу, укључујући и сопствену;

3. Никаква ограничења не могу се поставити у односу на вршење ових права, сем оних која су у складу са законом и која су неопходна у демократском друштву у интересу националне безбедности или јавне сигурности, ради очувања јавног поретка, за спречавање криминала, за заштиту здравља или морала или ради заштите права и слобода других;

4. Права из ст. 1, могу се у извесним областима подвргнути ограничењима која су уведена у складу са законом и оправдана јавним интересом у демократском друштву.

3.1. Разграничење између ограничења и лишења слободе кретања

Ограничење слободе кретања може се извршити на два начина. Први би се састојао у обавези боравка на одређеном месту, а други би се састојао у ограничавању кретања на одређеној територији.

Прва дилема која се у вези с тим намеће јесте у чему је разлика између ограничења и лишења слободе кретања. Да би се одређено лице сматрало лишеним слободе њему мора да буде и ускраћена слобода кретања, односно мора да му буде ускраћена могућност да се слободно и без ичијег питања удаљи са одређеног места. То није спорно када се лице држи у полицијској станици или је затворено у притвору. Поред тога, постоје разне друге ситуације на које се може применити чл. 5 Конвенције, а да се не ради о овако очигледним ограничењима слободе кретања.

Разграничење лишења слободе кретања од ограничења слободе кретања, суштински се поставља као дилема у тумачењу разлика између члана 5 став 1 Конвенције и одредбе

члана 2 протокола IV уз Конвенцију. Реч је о појмовима који су међусобно различити само по степену и интензитету, али не и по природи и суштини. Управо се због тога мора поћи од конкретне ситуације и морају се узети у обзир околности као што су врста и трајање последице, као и начин извршења разматраних радњи. При томе, као основни критеријум треба користити начин територијалног ограничења кретања, дужину трајања тог ограничења и посебан правни положај лица према коме се примењује мера. Од наведених критеријума одлучујући значај има временско трајање мере ограничења слободе.⁵⁷

3.2. Кућни притвор

Процесноправни институт који по својим обележјима има особине и лишења и ограничења слободе кретања, јесте тзв. кућни притвор или забрана напуштања стана, како га наше процесно право познаје.

У вези питања да ли је кућни притвор, са аспекта међународних стандарда, прописан нормама којима се регулише притвор или ограничење слободе кретања, Европски суд за људска права се изјаснио у пресуди *Mancini против Italy*.⁵⁸ Суд је навео да у погледу својих ефеката и начина извршења, и мера притварања и кућни притвор представљају лишење слободе појединца у сврху члана 5 става 1 тачке Ц Конвенције. Међутим, и поред тога што се ради о мери која представља лишење слободе, кућни притвор је по својој природи нешто блажа безбедоносна мера, будући да се измештањем локације притварања неког лица, које ће се налазити у свом дому уместо у затворској институцији, мења и сама природа ове мере. За разлику од кућног притвора, онај у затворској установи захтева интеграцију појединца у целокупну организацију, нужно дељење активности и средстава са осталим притвореницима, као и строг надзор од стране органа власти над основним аспектима свакодневног живота неког лица. Како је забрана напуштања стана блажа мера од притвора, то су према међународним стандардима национални судови у обавези да цене да ли су испуњени услови за замену мере притвора забраном напуштања стана.

---

⁵⁷ Г. П. Илић, „Устабни основ ограничења права на слободу и безбедност“, *Казнена реакција у Србији*, IV део, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2014, стр. 71.

⁵⁸ *Mancini против Italy*, представка бр. 44955/98, 2. август 2001. године.

III МЕРЕ ЗА ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ПРИСУСТВА ОКРИВЉЕНОГ И ЗА НЕСМЕТАНО ВОЂЕЊЕ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА У ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

1. Појам мера за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка

Мере за обезбеђење присуства окривљеног у кривичном поступку могу се дефинисати као радње процесне принуде којима се у процесне сврхе, превасходно ограничава лична слобода окривљеног.⁵⁹ Обзиром да представљају мере процесне принуде, како би се смањио ризик од њихове злоупотребе, законодавац је предвидео две опште претпоставке за њихову примену које кумулативно морају бити испуњене. Прва претпоставка подразумева постојање довољно основане сумње о кривици лица против кога се води кривични поступак, док се друга претпоставка односи на постојање опасности од евентуалног настанка штете коју треба на време предупредити.

У мере које се могу предузети према окривљеном ради обезбеђења његовог присуства и несметаног вођења кривичног поступка спадају: 1) позив, 2) довођење, 3) забрана прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем, као и забрана посеђивања одређених места, 4) забрана напуштања боравишта, 5) јемство, 6) забрана напуштања стана и 7) притвор⁶⁰. Све наведене мере прописане су и регулисане у глави VIII Законика о кривичном поступку, члановима 188-216.

Основна правила Законика о кривичном поступку која се односе на све мере за обезбеђење присуства окривљеног и несметано вођење кривичног поступка су:⁶¹

- 1) општи услов за примену сваке од ових мера јесте услов каскадне сврсисходности, који се састоји у обавези органа поступка да приликом одређивања мера води рачуна да се не примени тежа мера, уколико се иста сврха може постићи и блажом мером,
- 2) могућност кумулације мера – у случају потребе, орган поступка може одредити две или више мера за обезбеђење присуства окривљеног и несметано вођење кривичног

---

⁵⁹ В. Ђурђић, *Кривично процесно право-општи део*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2014., *op.cit.*, стр. 360.

⁶⁰ Видети: чл. 188 ЗКП.

⁶¹ М. Шкулић, *Кривично процесно право*, 10. Измењено и допуњено издање, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2018., стр. 136.

поступка, с тим да се ово правило односи само на мере које се могу фактички комбиновати, те се по логици ствари закључује да у случају одређивња притвора није могуће изрећи кумулативно још неку од горе поменутих мера и

- 3) правило о обавезном укидању, односно обавезној супституцији блажом мером – по службеној дужности, суд ће укинути притвор када престану разлози због којих је одређен, односно замениће је другом, блажом мером уколико се за то стекну услови.

Заједничка карактеристика која обједињује све законом предвиђене мере јесте најпре њихова истоветна сврха, а то је обезбеђење присуства окривљеног и несметано вођење кривичног поступка⁶². Друго, свака мера за претпоставку има постојање довољног основа сумње о виности лица коме се мера изриче, с тим да се за разне мере захтевају раличити степени вероватноће у односу на извршено кривично дело. Трећа карактеристика огледа се у њиховом принудном карактеру, што значи да њихова примена не зависи од воље лица на које се односе. Четврто, све предвиђене мере у различитом обиму и интензитету представљају ограничење слобода и права човека и то у моменту када још увек није извесно да ли ће окривљени бити оглашен кривим и у складу с тим осуђен или ће пак бити ослобођен оптужбе, те је неопходна одговарајућа примена законских прописа у овој области, уз поштовање свих услова њихове примене, а имајући у виду сврху и циљ њиховог прописивања.

2. Позив

Присуство учесника у кривичном поступку обезбеђује се њиховим позивањем. Оно представља основни и редовни начин за обезбеђење присуства окривљеног и других учесника у кривичном поступку. Тек уколико се присуство учесника у кривичном поступку не може обезбедити позивањем, орган поступка може применити неки од других законом предвиђених процесних института.

У правној теорији прави се разлика између позивања и позива. Наиме, позивање представља представља наредбу, као вид судске одлуке којом се одређује да је потребно присуство неког лица одређеној процесној радњи, те да се у ту сврху оно позива, док

---

⁶² Изузетак је мера притвора која има и превентивно дејство према окривљеном (да не понови кривично дело, да не доврши покушано кривично дело или не изврши ново кривично дело).

позив са друге стране представља акт органа поступка, којим се та наредба о позивању реализује. Стога се позив дефинише као писмена наредба јавног тужиоца или суда упућена окривљеном да дође у одређено време, на одређено место ради извршења процесних радњи, под претњом мера процесне принуде у случају недоласка.⁶³ Одазивање позиву представља општу дужност сваког учесника у поступку, а нарочито окривљеног, те непоштовање ове дужности може изазвати одређене штетне процесне последице по окривљеног, што је у првом реду издавање наредбе за довођење.

Како се позивање увек врши у форми наредбе, она мора садржати имена лица која се позивају ради присуствовања одређеној процесној радњи, њихово својство у поступку, пуне адресе на које треба упутити позиве, као и процесну радњу због које се одређује позивање; поред тога, као и свака наредба, мора да садржи име, презиме и потпис свог издаваоца. Наредба о позивању често се издаје уз друге наредбе које су значајне за ток поступка, као на пример уз наредбу којом се заказује главни претрес и сл.

Када је реч о достављању позива, Закоником о кривичном поступку прописана су основна правила о достављању која се односе на све учеснике кривичног поступка и посебна правила која се односе на окривљеног, тужиоца, лица са одређеним статусом или када се достављање врши у иностранство.⁶⁴

Која ће се лица позвати ради присуствовања одређеној процесној радњи, зависи од одлуке органа поступка и природе радње која се спроводи. Међутим, у одређеним случајевима сам Законик о кривичном поступку одређује која ће се лица позвати или која се лица морају позвати.

Позивање треба разликовати од обавештења учесницима у поступку да ће се одређена радња спровести. Тако је на пример јавни тужилац дужан да стручног саветника обавести да може присуствовати вештачењу, а оштећеног о месту испитивања сведока и вештака.⁶⁵ Поред тужиоца и суд је у појединим процесним ситуацијама дужан да обавештава учеснике у поступку, као, рецимо, када треба да обавести јавног тужиоца и браниоца о времену и месту саслушања окривљеног.⁶⁶ Суштинска разлика између

---

⁶³ Г. П. Илић, М. Мајић, С. Бељански, А. Трешњев, *Коментар законика о кривичном поступку*, Службени гласник, Београд, 2014, стр. 470.

⁶⁴ Видети: чл. 242-249 ЗКП.

⁶⁵ Видети: чл. 300 ЗКП.

⁶⁶ Видети: чл. 212 ЗКП.

позивања и обавештавања састоји се у томе што изостанак одређеној процесној радњи на уредно позивање по правилу трпи одређену последицу, док обавештавање не.

2.1. Позивање окривљеног у кривичном поступку

Присуство окривљеног у кривичном поступку обезбеђује се његовим позивањем. Позив окривљеном упућује јавни тужилац или суд, у зависности од стадијума кривичног поступка. Окривљени се позива достављањем затвореног писменог позива који садржи:

1. Назив органа поступка који позива;
2. Име и презиме окривљеног;
3. Законски назив кривичног дела које му се ставља на терет;
4. Место где окривљени треба да дође, као и дан и час доласка;
5. Назначење да се позива у својству окривљеног;
6. Упозорење да ће у случају недоласка према њему бити одређена тежа мера из члана 188 ЗКП;
7. Службени печат и име и презиме јавног тужиоца, односно судије који позива.⁶⁷

Поред општих елемената које позив мора да садржи, ЗКП у појединим фазама поступка предвиђа и неке допунске елементе позива. Тако ће се, када се окривљени први пут позива, у позиву он поучити о праву да узме браниоца и да бранилац може присуствовати његовом саслушању. Затим се окривљеном мора предочити његова дужност да обавести орган поступка о промени адресе пребивалишта или боравишта, односно о намери да промени адресу пребивалишта или боравишта. Овај позив мора да садржи и поједина правила о достављању окривљеном,⁶⁸ те се мора назначити да ће, ако се достављање позива окривљеном не може извршити на адресу о којој је обавестио орган поступка, достављач оставити обавештење да ће се позив писмено истаћи на огласној табли суда или по могућству, на интернет страници органа поступка, те да ће се по протеку рока од осам дана од дана истицања писмена, сматрати да је достављање извршено.⁶⁹

Позив окривљеном може садржати и неке друге посебне елементе у зависности од стадијума кривичног поступка.

---

⁶⁷ Видети: чл. 191 ЗКП.

⁶⁸ Видети: чл. 192 ЗКП.

⁶⁹ Видети: чл. 246 ЗКП.

2.2. Позивање осталих учесника у кривичном поступку

Поред окривљеног, у кривичном поступку позивају се и остали учесници поступка, а то могу бити: тужиоци, браниоци, оштећени, пуномоћници оштећеног, сведоци, вештаци, стручни саветници, грађани ради прикупљања обавештења, представници завода у којима окривљени издржава казну затвора, итд.

Јавни тужилац има овлашћење да позива окривљеног и остале учеснике у поступку када врши функцију органа поступка, док се када иступа у својству странке пред судом и он позивањем обавештава предузимању одређене процесне радње..

После подизања оптужнице, учеснике у поступку позива суд, међутим обавеза суда своди се на позивање само оних учесника у поступку чије је испитивање одредио по службеној дужности. У преосталим случајевима, обавеза позивања је на странкама и браниоцу, уколико на себе преузму обавезу да то учине.⁷⁰ Недоумица која се јавља у вези овако постављене законске формулације, односи се на питање како ће суд утврдити да ли је учесник у поступку уредно позван, а посебно да ли такав позив садржи сва упозорења и обавештења која би морао садржати. Стога у теорији преовладава став да би ову законску одредбу требало преформулисати, тако да учеснике у поступку позива суд, с тим да суд може обавезати странке или браниоце да тим лицима позив уруче.

Као и када је у питању позивање окривљеног, позив се појединим учесницима у кривичном поступку мора доставити одређено време пре предузимања процесне радње на коју се позивају, чији рок не сме бити краћи од осам дана.

Ученици у поступку позивају се на рочиште коришћењем одговарајућих образаца (позива) који одговарају врсти предмета и својству, а свако лице се позива засебно.⁷¹ Садржина позива зависи још и од фазе поступка у коме се одређено лице позива. Позиви који се у току кривичног поступка достављају учесницима у поступку углавном су штампани на обрасцима, тако да се само мањи део њихове садржине попуњава накнадно.⁷²

За разлику од садржине позива за окривљеног који је Закоником о кривичном поступку детаљно регулисан, садржина позива за остале учеснике у поступку готово да није

---

⁷⁰ Видети: чл. 193 ст. 2 ЗКП.

⁷¹ Судски пословник чл. 202 – СП, *Службени гласник РС*, бр. 110/09, 70/11, 19/12, 89/13.

⁷² Д. Ђорђевић, „Мере за обезбеђење присуства окривљеног у току кривичног поступка“, *Билтен судске праксе Врховног суда Србије*, бр. 3/2002, Београд 2002, стр. 295.

регулисана, те се анализом места и улоге који позив има у кривичном поступку, може извести закључак да општи елементи сваког позива треба да буду:

- 1) назив органа поступка који позива;
- 2) број предмета у вези с којим се врши позивање;
- 3) име и презиме лица које се позива;
- 4) назначење у ком својству се позива одређено лице;
- 5) име и презиме окривљеног према коме се води кривични поступак;
- 6) законски назив кривичног дела због којег се води поступак;
- 7) место где позвано лице има да дође;
- 8) дан и час кад позвано лице треба да дође;
- 9) отисак службеног печата;
- 10) име и презиме органа поступка;
- 11) потпис овлашћеног службеног лица.

Поред општих елемената, које сваки позив мора да садржи, постоје и посебни елементи које поједини позиви морају да садрже. Тако је у позиву за припремно рочиште, председник већа дужан да упозори странке и оштећеног да се на том рочишту може одржати главни претрес,⁷³ а странке да на рочишту могу предложити нове доказе ако су за њих сазнале након потврђивања оптужнице.⁷⁴

Када је у питању позивање оштећеног за главни претрес који се не позива као сведок, суд ће га у позиву обавестити да ће се главни претрес одржати и у његовом одсуству, а да ће се његова изјава о имовинскоправном захтеву прочитати. Оштећени ће се упозорити и на то да ће се ако не дође, сматрати да неће да продужи кривично гоњење у случају да јавни тужилац одустане од оптужбе. Оштећени као тужилац и приватни тужилац, упозориће се у позиву да ће се ако на главни претрес не дођу, нити пошаљу пуномоћника, сматрати да су одустали од оптужбе. Сведок и вештак морају бити упозорени на последице недоласка на главни претрес.⁷⁵

2.3. Позивање јавним огласом

Посебан вид позивања учесника у кривичном поступку, јесте позивање јавним огласом, упућеним оним учесницима који органу поступка нису унапред познати. Сагласно ЗКП,

---

⁷³ Видети: чл. 345 ЗКП.

⁷⁴ Видети: чл. 347 ЗКП.

⁷⁵ Видети: чл. 355 ЗКП.

истрага се може водити против одређеног лица када постоје основи сумње да је учинило кривично дело, али и против непознатог учиниоца када постоје основи сумње да је кривично дело учињено. У истрази која се води против непознатог учиниоца, прикупљају се имеђу осталог и докази који су потребни да би се идентитет учиниоца утврдио, али и други докази који могу бити од користи за поступак.⁷⁶ У том циљу могу се позивати и лица којима идентитет унапред није познат. Стога, ако орган поступка располаже основима сумње о кривичном делу, може извршити позивање путем јавног огласа, објављеног у средствима јавног информисања и позвати сва лица која имају сазнања о учиниоцу и околностима догађаја да се јаве.⁷⁷ Овакав јавни позив упућује се преко средстава јавног информисања, уз означавање органа који позива и места или контакт особе којој би требало да се јаве лица која имају тражена сазнања.⁷⁸

Поред позивања путем јавног огласа, Закоником о кривичном поступку је прописана још једна могућност коју орган поступка има на располагању. У случају да су потребни подаци о појединим предметима или лицима која су у вези са кривичним делом, или ако ове предмете или лица треба пронаћи, а нарочито ако је то потребно ради установљења идентитета пронађеног непознатог леша, орган поступка ће наредити издавање објаве.⁷⁹ Осим тога, орган полиције може објављивати и фотографије лешева и несталих лица ако постоје основи сумње да је до смрти, односно нестанка тих лица, дошло услед кривичног дела. Лица која су у вези с кривичним делом могу бити лица оштећена кривичним делом или сведоци, као и сва друга лица којима је познато нешто у вези с кривичним делом или учиниоцем – то могу бити и лица којима је познато кретање окривљеног, његове навике и слично.

2.4. Уредно и неуредно позивање

Имајући у виду да позив није судска одлука, против наредбе о позивању се не може изјавити жалба. Дилема која се јавља у вези са позивом јесте да ли су учесници у поступку дужни да се одазову сваком позиву или само уредном позиву органа поступка.

Као што је наведено, позив има опште и посебне елементе. Обзиром да општи елементи позива садрже корпус општих обавештења која су процесном учеснику који се позива

---

⁷⁶ Видети: чл. 295 ст. 1 ЗКП.

⁷⁷ А. Трешњев, „Позивање у кривичном поступку“ *Правни живот*, бр. 9/15, Београд, 2015а, стр. 739.

⁷⁸ Г. П. Илић, М. Мајић, С. Бељански, А. Трешњев (2014), *op.cit.*, стр. 479.

⁷⁹ Видети: чл. 599 ЗКП.

неопходна да би могао знати где и зашто треба да се одазове позиву, то није спорно да их сваки позив мора садржати. Другим речима, позив се не може сматрати уредним уколико неки од тих елемената недостаје. Када су у питању посебни елементи позива, ситуација је нешто другачија. Наиме, учесник у поступку мора се одазвати на позив органа поступка када добије позив који садржи све опште елементе, али не садржи неко од упозорења која представљају посебан елемент позива, с тим да у таквим ситуацијама не би смео трпети последице у односу на оне посебне елементе на које није упозорен. Тако на пример, када странке у позиву нису упозорене да на припремном рочишту могу предложити нове доказе ако су за њих сазнале након потврђивања оптужнице,⁸⁰ дужне су да се одазову позиву суда, али не могу бити преклудирани у погледу накнадног предлагања доказа.

Појам уредног позива треба разликовати од уредног позивања. Док уредан позив представља уредно сачињени допис органа поступка са свим његовим елементима, појам уредног позивања треба тумачити шире, у смислу свих радњи које иду за тим да се позив уредно достави. Позивање мора бити уредно и у погледу садржине позива и у погледу достављања.⁸¹ Када се учесник у поступку позива непосредним саопштавањем времена и места предузимања одређене процесне радње, онда се уношење те чињенице у записник или службену белешку сматра доказом о уредном позивању. Уколико се позив доставља поштом, онда се уредно попуњена и потписана повратница сматра доказом о личном уручењу позива.

Међутим, у пракси су могуће ситуације у којима на уредно дотављање утиче чињеница да лице које се позива избегава да прими позив. Законик овакве ситуације препознаје и санкционише. Када окривљени очигледно избегава пријем позива, јавни тужилац или суд могу издати наредбу да се он доведе, док уколико се избегавање врши са циљем избегавања главног претреса, према окривљеном се може одредити и притвор, а по истом основу и јемство и забрана напуштања стана. У случају да сведок, вештак или други учесник у поступку избегава да прими позив, може се казнити новчано до 150.000 динара.

---

⁸⁰ Видети: чл. 347 ЗКП.

⁸¹ Т. Васиљевић, „Систем кривичног процесног права СФРЈ“, Научна књига, Београд, 1964, стр. 330.

Осим тога, Законик регулише и ситуације када се не зна пребивалиште или боравиште окривљеног, у ком случају ће јавни тужилац или суд затражити од полиције да окривљеног потражи и да их обавести о његовој адреси.⁸²

2.5. Последице неодржавања на позив суда

Као што је наведено, један од посебних елемената позива може бити и упозорење на последицу неодржавања на позив, чак и у ситуацији када се позив усмено саопштава лицу које се налази пред органом поступка. Сваки учесник у кривичном поступку мора се одазвати позиву или оправдати изостанак. За поједине учеснике у поступку као што је окривљени, сведок и вештак, ова обавеза је и Закоником изричито прописана.

Међутим, окривљени може из оправданих разлога тражити од органа поступка да се одложи процесна радња коју би требало спровести у његовом присуству, под условом да се не ради о покушају одуговлачења поступка. С друге стране, ако окривљени у току трајања истраге, није у стању да се одазове позиву услед болести или друге неотклоњиве сметње, саслушаће се у месту где се налази или ће се обезбедити његов превоз до зграде органа поступка или другог места где се радња предузима.⁸³

Када је реч о санкцијама учесника у поступку због неодржавања на уредно позивање, оне могу бити најразличитије. Прва и релативно најблажа санкција огледа се у пропуштању процесне радње којој је одређени процесни субјекат могао да присуствује, обзиром да је Закоником предвиђено да се радња може предузети и у одсуству лица коме је упућен позив, односно обавештење о доказној радњи у истрази.⁸⁴ Поред наведене, постоје и друге ситуације у којима се одређена процесна радња може предузети без присуства позиваних лица, од којих је по окривљеног најнеповољнија она када се у скраћеном поступку окривљени не одазове на уредан позив суда, јер се тада под одређеним условима, главни претрес може одржати и без његовог присуства.⁸⁵

У ситуацијама када се уредно позвани учесник у поступку не одазове на позив органа поступка, а спровођење процесне радње због које је позван није могуће без његовог присуства, орган поступка ће наредити довођење. Јавни тужилац или суд могу издати наредбу да се окривљени доведе, ако уредно позвани окривљени не дође, а свој изостанак

---

⁸² Видети: чл. 597 ЗКП.

⁸³ Видети: чл. 192 ст. 2 ЗКП и чл. 357 ЗКП.

⁸⁴ Видети: чл. 300 ст. 7 ЗКП.

⁸⁵ Видети: чл. 507 ЗКП.

не оправда или ако се није могло извршити уредно достављање позива, а из околности очигледно произлази да окривљени избегава да прими позив.⁸⁶ Поред оптуженог и сведок, вештак и стручни саветник могу бити доведени ако се не одазову на позив суда, а уредно су позвани.⁸⁷

Санкција за неодривање позиву органа поступка, поред довођења може бити и новчано кажњавање. Законик прописује да се уредно позвани сведок или вештак због неодривања на позив могу новчано казнити до 100.000 динара, док уколико уредно позвани сведок, вештак или стручни саветник не дођу на главни претрес, веће их може казнити новчаном казном до 150.000 динара.⁸⁸ Бранилац који је уредно позван такође може бити новчано кажњен до 150.000 динара због неодласка на главни претрес, уколико неоправдано изостане, а то доведе до одлагања главног претреса.⁸⁹ Уз новчану казну, сва наведена лица могу бити обавезана и на надокнаду трошкова проузрокованих њиховим недоласком.

Ако на главни претрес који је заказан на основу оптужнице јавног тужиоца не дође јавни тужилац или лице које га замењује, председник већа ће о томе обавестити надлежног јавног тужиоца и затражити да одмах одреди замену. Ако то није могуће, председник већа ће одредити да се главни претрес не одржи и о томе ће обавестити надлежног јавног тужиоца и Државно веће тужилаца, који имају обавезу да суд обавесте о предузетим мерама.⁹⁰

Даље, неодривање на позив може бити разлог за укидање јемства и одређивање притвора, уколико окривљени за кога је положено јемство не дође, а изостанак не оправда.⁹¹ Поред тога, ситуација када се неодривање на позив може окарактерисати као очигледно избегавање окривљеног да дође на главни претрес, може за последицу имати одређивање притвора,⁹² што свакако представља најтежу санкцију за неодривање окривљеног на позив органа поступка.

У случају да на главни претрес или припремно рочиште не дођу оштећени као тужилац или приватни тужилац, нити њихови пуномоћници, а уредно су позвани и изостанак нису оправдали, сматраће се да су одустали од кривичног гоњења и суд ће решењем обуставити

---

⁸⁶ Видети: чл. 195 ЗКП.

⁸⁷ Видети: чл. 101 и чл. 384 ЗКП.

⁸⁸ Видети: чл. 101, чл. 115 и чл. 384 ЗКП.

⁸⁹ Видети: чл. 382 ЗКП.

⁹⁰ Видети: чл. 379 ст. 1 ЗКП.

⁹¹ Видети: чл. 207 ЗКП.

⁹² Видети: чл. 211 ст. 1 тач. 1 ЗКП.

поступак, односно донеће пресуду којом се оптужба одбија.⁹³ Слична је ситуација када оштећени није присутан на припремном рочишту или главном претресу, а уредно је позван – тада ће се сматрати да неће да настави гоњење и суд ће донети решење о обустави поступка, односно пресуду којом се оптужба одбија.⁹⁴

У једном случају, неодржавање на позив окривљеног може бити разлог за доношење осуђујуће пресуде. То ће се десити када се окривљени не одазове на рочиште за изрицање кривичне санкције – тада ће суд одмах по окончању рочишта донети осуђујућу пресуду.⁹⁵

3. Довођење

У односу на позивање, довођење представља тежу меру за обезбеђење присуства окривљеног и несметано вођење кривичног поступка. Закоником о кривичном поступку прописано је довођење окривљеног, сведока, вештака, као и грађана ради прикупљања обавештења. Довођење се може дефинисати као лишење слободе лица које се без оправданих разлога није одазвало позиву или окривљеног који очигледно избегава пријем позива или је према њему одређен притвор, као и њихово спровођење органу који је наредио довођење.⁹⁶ Овом мером ограничава се слобода кретања лица које се доводи.⁹⁷

3.1. Процесни услови за доношење наредбе о довођењу окривљеног у кривичном поступку

Довођење окривљеног одређује јавни тужилац или суд и то увек у форми писане наредбе, када се за то стекну законом прописани услови. Наредбом за довођење се органу полиције налаже да на одређено место и у одређено време доведе окривљеног.⁹⁸ Разлози за издавање ове наредбе Закоником су таксативно одређени, па се тако наредба за довођење може издати уколико:

- 1) уредно позвани окривљени не дође, а свој изостанак не оправда;
- 2) ако се није могла извршити уредна достава позива, а из околности очигледно произилази да окривљени избегава пријем позива и

⁹³ Видети: чл. 379 ст. 2 ЗКП, чл. 61 ст. 2 ЗКП и чл. 505 ст. 5 ЗКП.

⁹⁴ Видети: чл. 52 ст. 4 ЗКП.

⁹⁵ Видети: чл. 517 ЗКП.

⁹⁶ М. Грубач, *Приручник за полагање правосудног испита Кривично процесно право, са текстом Законика о кривичном поступку*, Пројурис, Београд 2014⁵, стр. 84.

⁹⁷ Д. Ђорђевић, (2002), *op.cit.*, стр. 296.

⁹⁸ Г. П. Илић, М. Мајић, С. Бељански, А. Трешњев (2014), *op.cit.*, стр. 479.

3) уколико је донето решење о притвору.⁹⁹

Осим у наведеним, у свим другим случајевима привођење окривљеног било би противзаконито. Међутим, и поред тога не постоји правно средство реаговања због издавања незаконите наредбе за довођење. Ово из разлога што против наредбе о довођењу није допуштена жалба, обзиром да је реч о мери коју одликује хитност у поступању и која се по природи ствари мора брзо извршити, те би њено улагање само одужило поступак. Стога одређивање ове мере мора бити потврђено постојањем свих законских услова за њено издавање.¹⁰⁰

Уколико се окривљени не одазове на позив, издавање наредбе за довођење представља могућност, а не обавезан начин поступања. Наиме, орган поступка ће у свакој конкретној ситуацији ценити да ли је делотворније поновити позив или издати наредбу за довођење и на основу тога и поступати.¹⁰¹ Међутим и у ситуацији када је наредба већ издата, уредно позвани окривљени може накнадно оправдати свој изостанак, у ком случају се наредба за довођење мора опозвати.

Од правила да издавање наредбе за довођење представља могућност, а не обавезан начин поступања, постоји један изузетак. То ће бити случај када је оптужени уредно позван, а није дошао на главни претрес, нити је свој изостанак оправдао.¹⁰² Тада ће суд бити у обавези да изда наредбу за његово довеђење, а у случају да се оно не може извршити одмах, суд ће донети одлуку да се главни претрес не одржи и наредити да се оптужени доведе на идући главни претрес.

Даље, издата наредба за довођење може представљати и основ за издавање потернице. Потерница се може издати ако се окривљени против кога је покренут кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности налази у бекству, а постоји наредба за његово довођење или решење о одређивању притвора.¹⁰³

Наредба за довођење је по правилу тренутног карактера, што значи да се њеним извршењем лице лишава слободе само за време док не буде приведено органу поступка и не може бити основ за притварање лица.

---

⁹⁹ Видети: чл. 195 ст. 1 ЗКП.

¹⁰⁰ С. Ђурђић, „Мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка у новом Законнику о кривичном поступку – новине у односу на решења у важећем Законнику“, *Билтен Округног суда у Новом Саду*, бр. 12/2007, Београд, 2007, стр. 214.

¹⁰¹ М. Грубач, Т. Васиљевић (2014), *op.cit.*, стр. 346.

¹⁰² Видети: чл. 380 ЗКП.

¹⁰³ Видети: чл. 598 ЗКП.

Примарни значај ове наредбе огледа се у обезбеђивању учешћа окривљеног у поступку. Осим тога, она може бити од значаја и као претпоставка за одређивање притвора. У судској пракси заузет је став да притвор због тога што окривљени очигледно избегава да дође на главни претрес, може бити одређен само уколико се позивом или наредбом о довођењу не обезбеди његово присуство у кривичном поступку. Међутим, уколико је само једном заказан главни претрес на који се оптужени није одазвао иако је достава позива извршена преко члана породице, не значи да је због тога очигледно избегавао долазак на главни претрес, односно да је оправдано одређивање притвора.¹⁰⁴

3.2. Наредба за довођење

Наредба за довођење може се издати само у писменој форми.¹⁰⁵ Као и остале, и ова наредба може садржати образложење, али се у пракси могу срести и наредбе које га не садрже, превасходно из разлога што се не ради о сложеним наредбама које изискују посебно образложење.

Сходно законском тексту, свака наредба за довођење окривљеног мора садржати:

- 1) име и презиме, место и годину рођења окривљеног који се има довести;
- 2) законски назив кривичног дела које му се ставља на терет;
- 3) разлог због кога се наређује довођење (да ли је то ради саслушања окривљеног, ради спровођења неке друге процесне радње, ради одржавања главног претрес и слично) и
- 4) службени печат и потпис јавног тужиоца или судије који наређује довођење.

Поред наведених елемената које је ЗКП изричито одредио, постоје и други елементи који се морају наћи у наредби за довођење, а које Законик не предвиђа, а то су: назив органа који издаје наредбу, где се окривљени има довести (улица и број), број кабинета, односно суднице у коју се окривљени има довести, време у које се окривљени има довести, затим адреса са које се окривљени има довести или назнака да је непозната адреса окривљеног. Поред тога, наредба може садржати и поједине елементе који су од значаја за њено успешно спровођење, као што су неке особености лица које се треба довести (различити видови тетоважа, телесни деформитети и сл.) или опасности на које полиција може наићи приликом спровођења наредбе (да је лице које се доводи наоружано, да је већ осуђивано за кривична дела са елементима насиља и сл.).

¹⁰⁴ Видети одлуку Врховног суда Србије, Кж2 бр. 2124/07 од 19. новембра 2007. године, наведено према: Електронска база података, Параграф.

¹⁰⁵ Г. П. Илић, М. Мајић, С. Бељански, А. Трешњев (2014), *op.cit.*, стр. 480.

3.3. Одлучивање о мери

У зависности од фазе у којој се поступак налази, наредбу за довођење могу издати јавни тужилац или суд.¹⁰⁶ Уколико се поступак налази у фази истраге, наредбу за довођење могу издати јавни тужилац или судија за претходни поступак, у зависности од тога ко предузима одређену процесну радњу за коју треба обезбедити присуство окривљеног, док након подизања оптужнице наредбу за довођење може издати само суд.

3.4. Извршење наредбе за довођење

Наредбу за довођење увек извршава полиција.¹⁰⁷ У погледу извршења ове наредбе, примењују се опште одредбе за извршење свих наредби. Тако се наредба извршава одмах по њеном доношењу, осим ако орган који је наредбу издао не одреди другачије.¹⁰⁸

Начин поступања полиције приликом извршења наредбе за довођење прописан је Законом о полицији,¹⁰⁹ из кога призилази да лице може бити доведено на основу писане наредбе надлежног правосудног органа, односно налога по закључку о привођењу донетог у управном поступку.¹¹⁰ Та лица могу се довести у просторије Министарства унутрашњих послова, другог надлежног органа државне управе или до места одређеног налогом.¹¹¹

Закон о полицији прописује и могућност привођења без писаног налога (наредбе). Оваква могућност предвиђена је у шест случајева: када је потребно утврдити идентитет неког лица; када треба привести лице за којим се трага; које треба задржати у складу са законом; које се није одазвали позиву само ако је у позиву упозорено да ће бити доведено; које је затечено у извршењу кривичног дела за које се гони по службеној дужности, а ради саслушања у својству осумњиченог у складу са ЗКП и ако је другим законом прописно довођење или привођење.¹¹²

Довођење се може спровести тако да лице које се доводи може бити доведено у време од 6 часова до 22 часа. Изузетно, кад је довођење неопходно ради предузимања полицијских послова који не трпе одлагање, ако је то у интересу поступка или по налогу

---

¹⁰⁶ Б. Вучковић, „Притвор и друге мере лишења слободe“, Устав републике Србије, кривично законодавство и организација правосуђа, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Златибор 2007, стр. 352.

¹⁰⁷ М. Грубач, *Закон о кривичном поступку, са кратким објашњењима*, Службени гласник, Београд, 2000, стр. 111.

¹⁰⁸ Видети: чл. 277 ЗКП.

¹⁰⁹ Закон о полицији – ЗП, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

¹¹⁰ Видети: чл. 82 ст. 1 ЗП.

¹¹¹ Видети: чл. 82 ст. 2 ЗП.

¹¹² Видети: чл. 83 ЗП.

надлежног органа, лице се може довести и ван утврђеног времена. Поред тога, довођење може бити предузето најраније шест часова пре одређеног рока за довођење, ако се мора извршити на подручју полицијске управе на којем је лице затечено, а у супротном довођење може трајати најдуже 24 часа.¹¹³

Овлашћено службено лице полиције коме је поверено извршење наредбе за довођење, у обавези је да лицу које треба довести уручи налог пре довођења, или након довођења, уколико је у питању лице за које се основано сумња да ће пружити отпор.¹¹⁴ Такође, полицијски службеник је дужан да пре довођења, на језику који разуме, упозна лице које се доводи о разлозима довођења, праву на обавештавање породице или других лица, као и о праву на браниоца.

Довођење се по правилу врши без принуде.¹¹⁵ Тек уколико окривљени одбије да пође са службеним лицем које извршава наредбу, довођење се врши уз принуду. Средства принуде у смислу ЗП јесу: физичка снага; распршивач са надражујућим средством; електромагнетна средства; службена палица; средства за везивање; специјална возила; службени пси; службени коњи; средства за запречавање; уређаји за избацивање млазева воде; хемијска средства; посебне врсте оружја и средстава; ватрено оружје. Овлашћено службено лице средства принуде употребиће само ако се другачије не може извршити задатак, и то суздржано и сразмерно опасности која прети законом заштићеном добру и вредности, односно тежини дела које се спречава или сузбија. Такође, овлашћено службено лице ће увек употребити најблаже средство принуде и на начин којим се службени задатак извршава без непотребних штетних последица. Овлашћено службено лице ће пре употребе средства принуде на то упозорити лице преме коме средство намерава да употреби, ако је то у датој ситуацији могуће и неће довести у питање извршење службене радње. Овлашћена службена лица приликом употребе средстава принуде дужна су да чувају људске животе, проузрокују што мање повреда и материјалне штете, као и да осигурају да се помоћ повређеном или угроженом лицу што пре пружи и да његови најближи о томе што пре буду обавештени.¹¹⁶

---

¹¹³ Видети: чл. 82 ст. 6-9 ЗП.

¹¹⁴ Видети: чл. 82 ст. 3 и 4 ЗП.

¹¹⁵ Г. П. Илић, М. Мајић, С. Бељански, А. Трешњев (2014), *op.cit.*, стр. 481.

¹¹⁶ Видети: чл. 105 ЗП.

Осим што може употребити силу, полиција за успешно извршење наредбе о довођењу може и ограничити слободу кретања окривљеном у циљу благовременог поласка или предаје органу коме се доводи окривљени.¹¹⁷

Такође, Законом о полицији је посебно одређен круг лица према којима се одредбе о довођењу неће примењивати. У наведени круг спадају лице чије је кретање знатно отежано због болести, изнемоглости или трудноће, затим лице за које се оправдано претпоставља да би му се довођењем битно погоршало здравље, као и лице које обавља такве послове који се не смеју прекидати све док му се не обезбеди одговарајућа замена.¹¹⁸

3.5. Довођење осталих учесника у кривичном поступку

Поред окривљеног, у кривичном поступку могу бити доведени и сведоци, вештаци, стручни саветници и грађани ради прикупљања обавештења.

Довођење сведока, вештака и стручног саветника, предвиђено је као вид кажњавања у случајевима када су ова лица уредно позвана а нису се одазвала позиву суда, нити су свој изостанак оправдала, као и уколико се ова лица без одобрења суда удаље са места где треба да буде испитана. У овим случајевима, орган поступка осим тога што их може новчано казнити, може наредити и да се ова лица принудно доведу. У наведеним случајевима процесна радња се по правилу одлаже, а довођење се наређује за термин када је следећи пут заказано њено спровођење. Изузетак од овог правила постоји када уредно позвани сведок, вештак или стручни саветник не дође на главни претрес, а изостанак није оправдао, када веће може одредити да се доведе за следећи главни претрес или може наредити да се доведе одмах.¹¹⁹

Полиција може позивати грађане ради прикупљања обавештења, којом приликом их не може саслушавати у својству окривљеног. Уколико се позвано лице не одазове, може бити принудно доведено, с тим што претходно у позиву мора било упозорено на то. За разлику од других органа поступка, могућност принудног довођења полиција има само једном, те ради прикупљања обавештења о истом кривичном делу, исто лице не може поново доводити.¹²⁰

---

¹¹⁷ М. Грубач, Т. Васиљевић, *Коментар Законика о кривичном поступку према Законика из 2011.*, Projuris, Београд, 2014, стр. 347.

¹¹⁸ Видети: чл. 84 ЗП.

¹¹⁹ Видети: чл. 384 ЗКП.

¹²⁰ Видети: чл. 288 ст. 6 ЗКП.

3.6. Трошкове довођења

У трошкове кривичног поступка се између осталог, убрајају и издаци начињени за довођење окривљеног.¹²¹ Окривљени, сведок, вештак и стручни саветник, без обзира на исход кривичног поступка, сnose трошкове свог довођења и друге трошкове поступка које су проузроковали својом кривицом.¹²²

4. Забрана прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицима и посеђивања одређених места

Следећа мера за обезбеђивање присуства окривљеног и несметано вођење кривичног поступка која се може изрећи према окривљеном јесте забрана прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посеђивања одређених места. Ова мера прописана је члановима 197 и 198 Законика о кривичном поступку.

Ова мера изриче се окривљеном уколико постоје околности које указују да би окривљени могао ометати поступак утицањем на оштећеног, сведоке, саучеснике или прикриваче или би могао поновити кривично дело, довршити покушано кривично дело или учинити кривично дело којим прети. То је аутохтона мера, која свој простор за практичну примену налази у ситуацијама у којима је потребно онемогућити комуникацију окривљеног који је на слободи са саучесницима или сведоцима, односно онемогућити окривљеном да чини кривична дела.¹²³ Ова мера може бити примењена као алтернатива мери притвора, у ситуацијама када постоји опасност да ће доћи до доказне опструкције поступка од стране кривљеног недозвољеним утицајем на лица и када постоји опасност од понављања кривичних дела. Међутим, да би ова мера била примењена уместо мере притвора, потребно је да је степен те опасности мањи. Такође, предметна мера се у пракси посебно примењује у ситуацијама када је претходно био одређен притвор у смислу чл. 211 ст. 1 тач. 2 и 3 ЗКП, па је у међувремену престао да егзистира један од поменутих разлога, али и даље постоји потреба за обезбеђењем присуства окривљеног у кривичном поступку, те у конкретном случају суд нађе да се сврха може остварити и применом блаже мере у односу на меру притвора.

---

¹²¹ Видети: чл 261 ЗКП.

¹²² Видети: чл. 263 ст. 1 ЗКП.

¹²³ Р. Роскић, *Коментар Законика о кривичном поступку, са обрасцима, судском праксом и регистром појмова*, Пословни биро, Београд 2014³, стр. 163.

4.1. Процесни услови одређивања

Из законске формулације произилази да ова мера практично има два модалитета. Први се састоји у забрани прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем, а други у забрани посећивања одређеног места. Први модалитет има три посебна облика, који се огледају у забранама:

- 1) прилажења,
- 2) састајања и
- 3) комуницирања.

Под прилажењем треба подразумевати долазак у непосредну близину одређеног лица са његовим знањем или без њега, а против његове воље. Састајање можемо дефинисати као ступање у физички контакт са одређеним лицем по претходном договору или уз његову сагласност, док комуницирање представља размењивање информација са одређеним лицем, при чему није неопходан физички контакт – оно се може обављати путем средстава телекомуникација, остављањем одређених порука и слично.¹²⁴

Применом ове мере, не може се искључити или ограничити несметана комуникација између окривљеног и његовог браниоца, али окривљеном може бити забрањено и прилажење, састајање и комуницирање са својим брачним другом или блиским сродницима уколико они имају неко од процесних својстава, а постоје околности које указују да би на тај начин окривљени могао утицати на њих или постоји опасност да би тиме учинио кривично дело.¹²⁵ Тако се забрана прилажења изриче углавном према лицима која не желе да комуницирају са окривљеним, односно лицима која су по правилу оштећени или сведоци, док би се забрана састајања или комуницирања превасходно односила на саучеснике или прикриваче. Свака од наведених забрана може се изрећи засебно, али и кумулативно.

Други модалитет ове мере - забрана посећивања одређеног места, може се састојати у забрани посећивања поименично одређеног места (нпр. неког ресторана), затим то може бити забрана посећивања групе места (као што су то рецимо кладионице, јер се окривљеном ставља на терет да је извршио кривично дело у некој од кладионица) или може бити изречена забрана посећивања одређених врста места (рецимо ноћних клубова).

¹²⁴ А. Трешњев, *Мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка*-докторска дисертација, Правни факултет Београд, Београд, 2016, стр. 295.

¹²⁵ М. Грубач, Т. Васиљевић (2014), *op.cit.*, стр. 348.

Забрана се такође може односити и на посећивање одређених манифестација, као што су фудбалске утакмице, музички фестивали и слично. Ова забрана се може односити на место које се налази у боравишту, али и место које се налази ван боравишта окривљеног.

Као посебан вид контроле мере забране прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем или посећивања одређених места, законодавац предвиђа могућност да суд окривљеном наложи да се повремено јавља полицији, поверенику из органа државне управе надлежног за извршење кривичних санкција или другом државном органу одређеном законом.¹²⁶ Ову обавезу окривљени остварује у одређеним временским интервалима, а то може бити сваки први радни дан у месецу, сваки први и петнаести дан у месецу или сваки дан, сваки други дан и слично.

Повереник из органа државне управе надлежан за извршење кривичних санкција јесте државни службеник из повереничке канцеларије која је установљена Законом о извршењу ванзаводских санкција и мера.¹²⁷ Када суд донесе одлуку којом је окривљеном изречена забрана прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем, са обавезом јављања окривљеног поверенику, ту одлуку доставља повереничкој служби. Тада је повереник дужан да у року од три дана од пријема одлуке изради програм поступања са којим упознаје окривљеног. Поред тога он има и обавезу да одмах обавештава суд, полицију и повереничку службу о кршењу обавезе јављања.¹²⁸

Осим поверенику и полицији, окривљеном се може наложити да се јавља и другом државном органу који је одређен законом. То може бити тужилаштво, суд, али и сваки други државни орган.

4.2. Одлучивање о мери

Меру забране прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посећивања одређених места може изрећи само суд, који је једини овлашћен да је продужи или укине.

До потврђивања оптужнице, судија за претходни поступак ову меру може одредити само на предлог јавног тужиоца, а након потврђивања оптужнице то може учинити

---

¹²⁶ Видети: чл. 197 ст. 2 ЗКП.

¹²⁷ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера – ЗИВСМ, „Службени гласник РС“, бр. 55/2014 и 87/2018.

¹²⁸ Видети: чл. 19 ЗИВСМ.

председник већа или на главном претресу само веће по службеној дужности, уз прибављање мишљења јавног тужиоца када се поступак води по његовом захтеву.

Одлука о доношењу, продужавању или укидању мере забране прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посећивања одређених места, доноси се у форми образложеног решења. Суд је дужан да у изреци решења упозори окривљеног да се према њему може одредити и тежа мера уколико прекрши изречену забрану. Осим тога, у пракси судова се одомаћило правило да се у одлуци којом се мера изриче у односу на одређено лице, одређује и минимална раздаљина на коју окривљени не сме да му приђе. Тако се у решењима забрањивало да, на пример, оштећеној или сведоку окривљени прилази на мање од 200 метара и слично. Исту праксу требало би заузети када је у питању забрана састајања.¹²⁹ У решењу морају бити наведени име и презиме или други лични подаци који одређују лице са којим се окривљеном забрањује састајање, прилажење или комуницирање. Место које је забрањено да се посећује мора бити одређено географским или локалним називом, фирмом правног лица, адресом или другим сличним подацима.¹³⁰ Суд сваку од наведених забрана може изрећи засебно, али нема сметњи ни да се све или више њих изрекну кумулативно.

Решење о одређивању, продужењу или укидању мере забране прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем, доставља се странкама и браниоцу, а поред њих и лицу у односу на које је окривљеном одређена мера, с тим да, за разлику од странака и браниоца, ово лице не може изјавити жалбу. Када је реч о забрани посећивања одређених места, решење се не доставља установи или институцији чије је посећивање забрањено.

Мера забране прилажења, састајања и комуницирања са одређеним лицем или посећивања одређених места може трајати док постоји потреба за њом, али је њено трајање лимитирано до правоснажности пресуде, односно до упућивања окривљеног на издржавање кривичне санкције која се састоји у лишењу слободе.¹³¹ То може бити казна затвора, упућивање на меру безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи или издржавање казне затвора у просторијама у којима осуђени станује. Суд је дужан да по службеној дужности, независно од предлога окривљеног или његовог браниоца, на свака три месеца испита да ли је даље трајање мере оправдано.

¹²⁹ В. Ђурђић, *op.cit.*, стр. 366.

¹³⁰ М. Грубач, Т. Васиљевић (2014), *op.cit.*, стр. 347.

¹³¹ С. Бејатовић, *Кривично процесно право*, Службени гласник, Београд 2014³, стр. 207.

Против решења којим се одређује, продужава или укида мера забране прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посећивања одређених места странке и бранилац могу изјавити жалбу. Поред тога, јавни тужилац може изјавити жалбу и против решења којим се одбија предлог за одређивање мере. Као и код свих других мера, жалба не задржава извршење решења. Уколико је жалба изјављена против решења судије за претходни поступак, о њој одлучује ванпретресно веће истог суда из чл. 21 ст. 4 ЗКП, а о жалби на решење већа одлучује другостепени суд у седници већа.¹³²

Поштовање забрана изречених мером контролише полиција, која у обављању овог задатка може предузимати различите оперативне радње, као што су прикупљање података од особа са којима је окривљеном забрањено контактирање, разговор са окривљеним да би се утврдило поштује ли меру, и слично.¹³³ Међутим, дилема која се јавља у вези овог законског решења јесте - зашто само полиција може контролисати примену ове мере, будући да је законодавац предвидео да се приликом одређивања ове мере окривљеном може наложити да се повремено јавља полицији, али и поверенику из органа државне управе надлежног за извршење кривичних санкција или другом државном органу одређеном законом, а посебно имајући у виду да је повереник тај који израђује програм поступања за окривљеног. Стога у теорији стоји *de lege ferenda* предлог да се контрола примене мере поред полиције прошири и на повереника из органа државне управе надлежног за извршење кривичних санкција.

4.3. Разликовање у односу на друге мере

Меру забране прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посећивања одређених места не треба мешати са могућношћу одређивања забране **посећивања одређених места**, која се може изрећи уз забрану напуштања боравишта у смислу члана 199 ЗКП. Наиме, забрана посећивања одређеног места код мере забране прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посећивања одређених места може се изрећи уколико постоји колузиона опасност или опасност од вршења кривичних дела, док се код забране напуштања боравишта ова мера изриче као допунска мера уколико постоји опасност да би окривљени могао побећи, сакрити се или отићи у непознато место или у иностранство.

¹³² Видети: чл. 467 ст. 2 и 3 ЗКП.

¹³³ Г. П. Илић, М. Мајић, С. Бељански, А. Трешњев (2014), *op.cit.*, стр. 485.

Забрану прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посеђивања одређених места не треба мешати ни са мером безбедности која се у смислу члана 89а Кривичног законика може изрећи у пресуди. Наиме, **мера забране приближавања и комуницирања са оштећеним** из Кривичног законика, може се изрећи учиниоцу кривичног дела, на који начин му се може забранити приближавање оштећеном на одређеној удаљености, приступ у простор око места становања или места рада оштећеног и забранити даље узнемиравање оштећеног, односно даља комуникација са њим, ако се оправдано може сматрати да би даље вршење таквих радњи учиниоца кривичног дела било опасно по оштећеног. Разлика између ових двају кривичноправних института јесте у томе што је мера забране прилажења, састајања или комуникације са одређеним лицем или посеђивања одређених места - мера процесноправног карактера и има за сврху да обезбеди несметано вођење кривичног поступка, док је мера забране прилажења и комуникације са оштећеним мера - материјалноправног карактера и представља меру безбедности као вид кривичне санкције.

Основна сличност између мере забране прилажења, састајања или комуникације са одређеним лицем или посеђивања одређених места и **мере притвора**, огледа се у готово истоветним условима за одређивање ових мера. Ниме, мера забране прилажења, састајања или комуникације са одређеним лицем или посеђивања одређених места може се изрећи из истих разлога из којих се може изрећи мера притвора по основу чл. 211 ст. 1 тач. 2 и 3 ЗКП, односно у случају постојања колузионе или итерацијске опасности. Међутим и поред сличности, међу овим мерама постоје и извесне разлике које се најпре огледају у њиховој тежини, али и различитом степену стогоће услова за изрицање. Посебним прописивањем мере забране прилажења, састајања или комуникације са одређеним лицем или посеђивања одређених места, пружа се алтернатива за одређивање мере притвора у ситуацијама у којима колузиона и итерацијска опасност није у великој мери изражена.¹³⁴ Дакле, разлика се огледа у интензитету те опасности. Тако је за одређивање мере забране прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посеђивања одређених места потребно да постоје околности које указују да би окривљени могао ометати поступак утицањем на оштећеног, сведоке, саучеснике или прикриваче или би могао поновити кривично дело, довршити покушано кривично дело или учинити кривично дело

---

¹³⁴ Г. П. Илић, М. Мајић, С. Бељански, А. Трешњев (2014), *op.cit.*, стр. 482.

којим прети, због чега је одређивање ове мере потребно како би се наведено предупредило. С друге стране, за одређивање мере притвора траже се особите околности које указују да ће окривљени у кратком временском периоду поновити кривично дело, довршити покушано кривично дело или учинити кривично дело којим прети. Стога, одлука о избору између ове две мере зависи како од степена вероватноће (околности-особите околности), тако и од других околности конкретног случаја (нпр. о каквој је личности окривљеног реч, да ли се ради о повратнику, које је радње предузео након извршења дела и слично), с тим да се у анализи свих ових околности мора узети у обзир и основно правило примене мера, а то је да се строжија мера не примењује уколико се сврха може постићи блажом мером.

5. Забрана напуштања боравишта

Следећа у низу мера за обезбеђење присуства окривљеног и несметано вођење кривичног поступка јесте мера забране напуштања боравишта, прописана члановима 199 и 200 ЗКП. Разлог за одређивање ове мере је идентичан, односно врло сличан разлогу који се у законику одређује у погледу притвора због опасности од бекства. Суд може забранити окривљеном да без одобрења суда напусти место боравишта или територију Републике Србије, ако постоје околности које указују да би окривљени могао побећи, сакрити се, отићи у непознато место или у иностранство. Сви ови облици опасности од скривања или бекства окривљеног своде се на његово активно понашање којим постаје недоступан или тешко доступан органу кривичног поступка. Одлука о избору између мере забране напуштања боравишта и мере притвора, као и код претходно анализираних мера, зависи како од степена вероватноће могућности бекства, тако и од других околности конкретног случаја.

Мера забране напуштања боравишта може се комбиновати и са другим облицима лимитирања личне слободе, односно другим ограничењима уопште, па се уз ту меру могу одредити и следећа додатна ограничења: 1) окривљеном се може забранити посећивање одређених места; 2) окривљеном се може наложити да се повремено јавља одређеном државном органу и 3) окривљеном се могу привремено одузети путна исправа или возачка дозвола.¹³⁵ Међутим, приликом изрицања мере, као и додатним ограничењима која се

---

¹³⁵ Видети: чл. 199 ст. 2 ЗКП.

могу одредити уз ту меру, не може се ограничити право окривљеног да живи у свом стану, да се несметано виђа са члановима породице, блиским сродницима и својим браниоцем.¹³⁶

5.1. Процесни услови одређивања

Као што је већ наведено, мера забране напуштања боравишта може се изрећи у свом основном облику као забрана напуштања места боравишта или територије Републике Србије, али у оквиру ове мере могу се одредити и допунске обавезе за окривљеног.

5.1.1. Основни облик мере

Мера забране напуштања боравишта може се изрећи уколико постоје околности које указују да би окривљени могао:

- 1) побећи;
- 2) сакрити се;
- 3) отићи у непознато место;
- 4) отићи у иностранство.

Све побројане околности су алтернативно предвиђене, што значи да је за изрицање мере довољно постојање барем једне од њих. Међутим, постојање околности које указују да би окривљени могао побећи, сакрити се или отићи у непознато место или у иностранство, суштински представљају опасност од бекства.

За разлику од прве три околности, ситуација са одласком у иностранство је нешто другачија. Наиме, законодавац не одређује да одлазак у иностранство треба да буде предузет у циљу бекства или скривања, већ је довољан сам одлазак у иностранство, па и на познату адресу, као услов за одређивање ове мере. Како је сврха ове мере - обезбеђивање несметаног вођења кривичног поступка, сасвим је сигурно да би одлазак у иностранство окривљеног, нарочито на удаљене дестинације, отежао вођење поступка у погледу одазивања окривљеног, његовог позивања или евентуалног привођења и сл. Међутим, то не значи уједно да сваки одлазак у иностранство, као што су краћи одласци или одласци у непосредно окружење, представљају аутоматски разлог за одређивање мере.

Забрана напуштања боравишта има два своја основна модалитета, а то су: могућност суда да забрани напуштање места боравишта и могућност суда да забрани напуштање

---

¹³⁶ Видети: чл 199 ст. 3 ЗКП.

територије Републике Србије, при чему је забрана напуштања места боравишта по својој природи строжа. За који од наведених модалитета ће се суд одредити, фактичко је питање и зависи од тога који од њих ће у већој мери утицати на пуно остварење сврхе изрицања ове мере. При томе треба имати у виду да се оба модалитета ове мере кумулативно не могу изрећи. Први модалитет је строжи и подразумева да окривљени не сме да борави у другом месту на територији Републике Србије, без да претходно обавести суд. Други модалитет подразумева да окривљени не сме да отпутује у иностранство док не обавести суд. Кључно код ове мере за обезбеђење присуства окривљеног је то што орган поступка изрицањем ове мере, у било ком модалитету, не забрањује окривљеном да напусти своје боравиште или територију државе, већ му забрањује да то учини без одобрења суда.¹³⁷ Тако, на пример, једнодневно одсуство окривљеног из места у коме живи, ради обављања одређених послова уз добијено одобрење суда, неће представљати кршење првог модалитета ове мере. Законик пружа могућност да се према свим окривљенима изрекне забрана напуштања територије Републике Србије, али у пракси се најчешће дешава да се ова забрана изриче странцима како би на тај начин били доступни државним органима у циљу ефикасног спровођења кривични поступак.

5.1.2. Допунске обавезе

Када суд изрекне меру забране напуштања места боравишта, као додатна обавеза уз меру може се одредити и:

- 1) забрана посећивања одређених места;
- 2) повремено јављање одређеном државном органу;
- 3) привремено одузимање путне исправе;
- 4) привремено одузимање возачке дозволе.

Све додатне обавезе суд може одредити појединачно, али и кумулативно,¹³⁸ зависно од уверења чиме ће се остварити сврха изрицања мере, пазећи при томе да не одредјује допунске обавезе уколико ће се сврха мере остварити и без њих или само некима од њих. У свим овим случајевима реч је о допунским обавезама, које није могуће изрећи самостално, већ искључиво уз основну меру.

¹³⁷В. Ђурђић, *op. cit.* стр. 369;

¹³⁸Љ. Бачић, „Алтернативне мере за обезбеђење присуства окривљеног“, *Билтен Врховног касационог суда*, бр. 3/14, Београд 2014, стр. 221.

Привремено јављање одређеном дружавном органу је, уз одузимање путне исправе, најчешћа додатна обавеза која се изриче у оквиру ове мере. У пракси се окривљеном најчешће налаже јављање полицијској станици према месту његовог боравишта, док одузимање путне исправе има свој нарочити значај када се мера забране напуштања боравишта изриче страном држављанину. Уколико окривљени има више путних исправа, суд може, уз меру забране напуштања боравишта, поред српске путне исправе одузети и путну исправу стране државе.

Одузимање путне исправе изворно је у надлежности полиције, као мера управног права. Према одредбама Закона о путним исправама,¹³⁹ суд је дужан да, када су у питању ови случајеви, обавести орган надлежан за одузимање исправе да би могао донети решење о одузимању.¹⁴⁰ Када разлози за одузимање путне исправе престану, суд је дужан да обавести полицију о својој одлуци.

5.2. Одлучивање о мери

О одређивању мере забране напуштања боравишта, као и додатним ограничењима која су могућа уз ту меру, одлучује суд на предлог јавног тужиоца у поступку до потврђивања оптужнице, а након тога и по службеној дужности.¹⁴¹ О мери која је одређена суд обавештава министарство надлежно за унутрашње послове.

Меру забране напуштања боравишта суд изриче у форми образложеног решења. У зависности од фазе у којој се поступак налази, надлежност за доношење решења о одређивању, продужењу или укидању мере је подељена. У току истраге надлежан је судија за претходни поступак, а после подигнуте оптужнице председник већа, док је на главном претресу надлежно веће у заседању. Ако меру није предложио јавни тужилац, а поступак се води за кривично дело за које се гони по службеној дужности, суд ће пре доношења одлуке затражити мишљење јавног тужиоца.¹⁴²

Мера забране напуштања боравишта, као и све друге мере, треба да представља само ограничење права и слобода у обиму који је нужан и довољан да се обезбеди присуство окривљеног на главном претресу. Стога, суд може одредити да се окривљеном коме је

---

¹³⁹ Закон о путним исправама-ЗПУ, „Сл. Гласник РС“, бр. 90/07, 116/08, 104/09, 76/10, 62/14 и 81/19.

¹⁴⁰ Видети: чл. 35-39 ЗПУ.

¹⁴¹ Видети: чл. 200 ст. 1 ЗКП.

¹⁴² Видети: чл. 200 ст. 2 ЗКП.

одузета путна исправа она врати уколико постави пуномоћника за пријем поште у Републици Србији и обећа да ће се на сваки позив суда одазвати или положити јемство.¹⁴³

Као и у случају осталих мера за обезбеђење присуства окривљеног и несметано вођење кривичног поступка, орган поступка је дужан да на предлог странака или по службеној дужности укине меру када престану разлози због којих је она одређена.¹⁴⁴ И поред тога, суд је у обавези да на свака три месеца испита да ли је даље трајање мере оправдано. Максимално трајање ове мере одређено је до правоснажности пресуде, односно упућивања окривљеног на издржавање кривичне санкције која се састоји у лишењу слободе.¹⁴⁵ Поред казне затвора, то може бити и упућивање на разне друге заводске санкције, попут мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи.

Против решења којим се одређује, продужава или укида мера забране напуштања боравишта, странке и бранилац могу изјавити жалбу. Јавни тужилац може изјавити жалбу и против решења којим је одбијен предлог за одређивање мере, с тим да жалба не задржава извршење решења. Уколико је жалба изјављена против решења судије за претходни поступак, о њој одлучује ванпретресно веће из чл. 21 ст. 4 ЗКП, док о жалби на решење председника већа и претресног већа одлучује другостепени суд на седници већа.¹⁴⁶

5.3. Разликовање у односу на друге мере

Поред мере забране напуштања боравишта, опасност од бекства представља могући разлог за одређивање **притвора, јемства и забране напуштања стана**. С тим у вези, јавља се дилема у вези питања - како тумачити опасност од бекства када се она појављује као основ за одређивање више различитих мера. Стога, сматрамо да је суштинска разлика у градацији ове опасности. Имајући у виду забрану одређивања строже мере уколико су испуњени услови да се изрекне блажа мера, суд у свакој фактичкој ситуацији треба да цени степен опасности од бекства, те да се у складу са тим и определи за једну од наведених мера. На исти начин суд поступа и када одлучује да ли ће неку од изречених мера заменити блажом.

---

¹⁴³ Г. П. Илић, М. Мајић, С. Бељански, А. Трешњев (2014), *op.cit.*, стр. 489.

¹⁴⁴ Видети: чл. 189 ст. 3 ЗКП.

¹⁴⁵ Видети: чл. 200 ст. 5 ЗКП.

¹⁴⁶ Видети: чл. 467 ст. 2 и 3 ЗКП.

У пракси се може запазити да се мера забране напуштања боравишта може изрећи само у случају када се окривљеном укида притвор који је био одређен због опасности од бекства,¹⁴⁷ а не и по другим основима.

Окривљени ће се у решењу о одређивању мере забране напуштања боравишта, упозорити да се против њега може одредити тежа мера из члана 188 ЗКП, ако прекрши изречену забрану.¹⁴⁸ У том смислу може се одредити забрана напуштања стана или притвор, с тим да је у оба случаја замена је могућа само у односу на основе који представљају опасност од бекства. У свакој од наведених ситуација строжа мера се не може одредити само због непоштовања мере, јер би то био нови основ за изрицање строжих мера, већ само уколико непоштовање забране напуштања боравишта указује на повећану опасност од бекства. То ће бити случај када кршење ограничења или обавезе наметнуте окривљеном, само представља доказ да се изреченом мером не може елиминисати опасност од бекства окривљеног, те је потребно да окривљеном одреди тежа мера. Такође, кршење додатних обавеза које се изричу уз меру забране напуштања стана може представљати основ за одређивање притвора. Ако имамо у виду да се ова мера изриче уколико постоје околности које указују да би окривљени могао побећи, сакрити се, отићи у непознато место или у иностранство, као и да се додатни услови могу одредити само из тих разлога, онда се може закључити да непридржавање додатних обавеза само по себи не представља основ за одређивање притвора, али уколико непридржавање тих обавеза указује на опасност од бекства, то би могло представљати основ за одређивање притвора.

Поред тога што се строже мере могу изрећи уколико окривљени крши забрану, мера забране напуштања боравишта може се изрећи и уколико се строжа мера замењује блажом услед тога што се смањило интензитет опасности од бекства, у ком случају она може представљати замену за притвор, забрану напуштања стана и јемство.

5.4. Привремено одузимање возачке дозволе

Поред одузимања возачке дозволе као допунске мере уз меру забране напуштања боравишта, привремено одузимање возачке дозволе може се одредити и као самостална мера ако се поступак води због: 1) кривичног дела у вези са чијим извршењем или

---

¹⁴⁷ Видети одлуку Апелационог суда у Београду Кж2 бр. 2508/11 од 22. јула 2011.године, наведено према: Електронска база података, Параграф.

¹⁴⁸ Видети: чл. 200 ст. 3 ЗКП.

припремањем је коришћено моторно возило или 2) кривичног дела угрожавања јавног саобраћаја које је учињено са умишљајем.¹⁴⁹ Време за које је возачка дозвола одузета окривљеном, урачунава се у изречену казну одузимања возачке дозволе или меру безбедности забране управљања моторним возилом.¹⁵⁰ Као самостална мера привремено одузимање возачке дозволе може се одредити под условима из члана 201. ЗКП.¹⁵¹ Приликом одређивања мере привременог одузимања возачке дозволе која има самостални карактер, сходно се примењују правила ЗКП која је односе на одређивање мере забране напуштања боравишта, као и допунских ограничења уз ту меру.

Поред тога што Законик изричито наводи да се привремено одузимање возачке дозволе може одредити као самостална мера, остаје недореченосту у члану 188 ЗКП, у коме су побројане све мере из главе VIII Законика, при чему се привремено одузимање возачке дозволе не помиње као засебна мера. С тим у вези, а посматрајући архитектонику самог Законика, могло би се протумачити да привремено одузимање возачке дозволе не представља засебну меру, већ чини саставни део одељка који се односи на забрану напуштања боравишта. При томе, ова мера нема никаквих додирних тачака са мером забране напуштања боравишта како у погледу основа због којих се може одредити, тако и у погледу карактера, стога стоји *de lege ferenda* предлог да се члан 188 ЗКП допуни мером привременог одузимања возачке дозволе, као самосталном мером.

5.4.1. Процесни услови одређивања

Да би се могла одредити мера привременог одузимања возачке дозволе, потребно је да буде испуњен један од два алтернативно постављена услова, да се поступак води због:

1) кривичног дела у вези са чијим извршењем или припремањем је коришћено моторно возило;

2) кривичног дела угрожавања јавног саобраћаја које је учињено са умишљајем.

Из постављених услова за одређивање ове мере јасно произилази да је сврха ове мере спречавање опасности од понављања дела односно довршења дела.

---

¹⁴⁹ С.Бејатовић, М. Шкулић, Г. Илић, *Приручник за примену Законика о кривичном поступку*, Београд: OEBS, Мисија у Србији, 2013, стр. 161.

¹⁵⁰ Видети: чл. 201 ЗКП.

¹⁵¹ Р. Роскић, *Коментар Законика о кривичном поступку, са обрасцима, судском праксом и регистром појмова*, Пословни биро, Београд, 2014, стр. 157.

У случају када се поступак води због кривичног дела у вези са чијим извршењем или припремањем је коришћено моторно возило, треба имати у виду да се она изриче како би се отклонила опасност од понављања дела, те уколико такве опасности нема, не би требало да суд ову меру изрекне, без обзира што је кривично дело учињено или припремано уз употребу моторног возила. Стога у сваком конкретном случају треба ценити оправданост изрицања ове мере.¹⁵²

Чињеница да се кривични поступак води због кривичног дела угрожавања јавног саобраћаја које је учињено са умишљајем представља други алтернативно постављен услов за изрицање ове мере. Кривично дело угрожавања јавног саобраћаја прописано је чл. 289 КЗ и спада у групу кривичних дела против безбедности јавног саобраћаја, чији је групни заштитни објекат безбедност јавног саобраћаја – прецизније речено, безбедност људи и имовине у јавном саобраћају. Основ за привремено одузимање возачке дозволе из чл. 201 ст. 1 тач. 2 ЗКП, не односи на сва кривична дела из главе XXVI Кривичног законика, већ само на кривично дело угрожавања јавног саобраћаја. У погледу осталих кривичних дела из главе XXVI Кривичног законика, возачка дозвола би се могла привремено одузети уколико су испуњени услови који се односе на извршење или припремање кривичног дела уз помоћ моторног возила, односно по другом од ова два алтернативно постављена услова.

У ситуацијама када окривљени има положен возачки испит за више категорија, изрицањем мере привременог одузимања возачке дозволе окривљеном се практично забрањује управљање моторним возилима свих категорија за које има положен испит. Осим тога, окривљеном се може одузети и страна возачке дозвола, уз ограничење да се у том случају фактички забрањује управљање моторним возилом само на територији Републике Србије.

5.4.2. Одлучивање о мери

Када је у питању одлучивање о мери, Законик о кривичном поступку предвиђа да се одредбе чл. 200 ст. 2 и ст. 4–6 ЗКП, сходно примењују и приликом одређивања мере привременог одузимања возачке дозволе.

Меру привременог одузимања возачке дозволе може одредити, продужити или укинути само суд, у форми образложеног решења. У току истраге одлуку доноси судија за

---

¹⁵² Г. П. Илић, М. Мајић, С. Бељански, А. Трешњев, (2014), *op.cit.*, стр. 492.

претходни поступак, после подигнуте оптужнице председник већа, док на главном претресу одлуку доноси веће. Ако меру није предложио јавни тужилац, а поступак се води за кривично дело за које се гони по службеној дужности, пре доношења одлуке суд ће затражити мишљење јавног тужиоца.

Уколико окривљени има неодложне потребе да путује у иностранство, суд му може вратити возачку дозволу уколико постави пуномоћника за пријем поште у Републици Србији и обећа да ће се на сваки позив суда одазвати или положи јемство.

Мера се контролише на свака три месеца, тако да је суд дужан да у овом периоду и без предлога странака, по службеној дужности, испита је ли њено даље трајање оправдано. Уколико приликом контроле нађе да нема потребе за даљим трајањем мере, суд ће је решењем укинути, док уколико утврди да и даље постоје разлози за трајање мере, донеће решење којим се она продужава. Поред обавезне контроле на свака три месеца, суд ће контролисати меру и по предлогу странака и браниоца.

Суд је дужан да по службеној дужности укине меру када престану разлози због којих је она одређена, с тим да најдуже може трајати до правоснажности пресуде, односно до упућивања окривљеног на издржавање кривичне санкције која се састоји у лишењу слободе.

Против решења којим се одређује, продужава или укида ова мера странке и бранилац могу изјавити жалбу. Јавни тужилац може изјавити жалбу и против решења којим је одбијен предлог за одређивање мере, а жалба не задржава извршење решења. Уколико је жалба изјављена против решења судије за претходни поступак, надлежно за одлучивање о њој јесте веће истог суда из чл. 21 ст. 4 ЗКП, док о жалби на решење председника већа и већа одлучује другостепени суд на седници већа.¹⁵³

Решење о одређивању, продужењу и укидању мере доставља се странкама и браниоцу, а како се о спровођењу мере стара Министарство унутрашњих послова, разумљиво је да је суд у обавези да обавести Министарство о одређивању и укидању мере.

5.4.3. Разликовања у односу на друге мере

Привремено одузимање возачке дозволе не треба мешати са мером **одузимања возачке дозволе** која се може изрећи као додатна обавеза уз забрану напуштања боравишта. Наиме, разлози за изрицање ових двеју мера су потпуно различити. Забрана напуштања

---

¹⁵³ Видети: чл. 467 ст. 2 и 3 ЗКП.

боравишта може се изрећи уколико постоји околност која указује да би окривљени могао побећи, сакрити се и отићи у непознато место или у иностранство. Уз ову меру, а у циљу њеног остварења, суд може изрећи као додатни услов и одузимање возачке дозволе. За разлику од забране напуштања боравишта, мера привременог одузимања возачке дозволе као самостална мера, изриче се ради отклањања опасности од понављања дела,

Поред Законика о кривичном поступку и Закон о безбедности саобраћаја на путевима¹⁵⁴ познаје меру **одузимања возачке дозволе**. Према одредбама тог Закона, територијално надлежна организациона јединица Министарства унутрашњих послова која возача води у евиденцији, под условима овог закона, одузеће дозволу возачу који возилом не управља савесно и на прописан начин. За разлику од привременог одузимања возачке дозволе, одузимање возачке дозволе има за превасходни циљ да осигура безбедност саобраћаја. Различити су и услови за одређивање ових двеју мера, а осим тога, оне се изричу и у различитим поступцима. Као што се може закључити, ове две мере немају никаквих додирних тачака, те их стога не треба мешати.

Кривични законик прописује две кривичне санкције које се односе на забрану управљања моторним возилом, а то су одузимање возачке дозволе¹⁵⁵ и забрана управљања моторним возилом.¹⁵⁶ Најзначајнија разлика између привременог одузимања возачке дозволе, с једне стране, и одузимање возачке дозволе и забране управљања моторним возилом, с друге стране, огледа се у чињеници да је привремено одузимање возачке дозволе мера процесноправног карактера, док су одузимање возачке дозволе и забрана управљања моторним возилом мере материјалноправног карактера. Важно је још нагласити да се време за које је возачка дозвола привремено одузета окривљеном урачунава у изречену казну одузимања возачке дозволе или меру безбедности забране управљања моторним возилом.

6. Јемство

6.1. Појам и правна природа јемства

Јемство као мера за обезбеђење присуства окривљеног и несметано вођење кривичног поступка, супсидијарног је карактера у односу на притвор који би се могао

---

¹⁵⁴ Закон о безбедности саобраћаја на путевима – ЗОБС, „Службени гласник РС“, бр. 41/09, 53/10, 101/11, 32/13 (Одлука УС) и 55/14.

¹⁵⁵ Видети: чл 53 КЗ.

¹⁵⁶ Видети: чл. 86 КЗ.

одредити из разлога прописаних у чл. 211 ст. 1 тач. 1 и 4 ЗКП.

Окривљени који треба да буде стављен у притвор или је већ у притвору због постојања неког од разлога за одређивање притвора, може се оставити на слободи (јемство као претходна супституција притвора), односно може се пустити на слободу (јемство као накнадна супституција притвора), ако он лично или неко други за њега пружи јемство да до краја поступка неће побећи и ако сам окривљени, пред судом пред којим се води поступак, да обећање да се неће крити и да без одобрења суда неће напустити боравиште.

Јемство увек гласи на новчани износ који суд одређује с обзиром на степен опасности од бекства, личне и породичне прилике окривљеног и имовно стање лица које даје јемство.

Јемство у кривичном поступку је процесна мера која има полупринудни карактер. Наиме, чак и када су испуњени услови за одређивање јемства, примена ове мере се не може принудно наметнути окривљеном. За примену јемства, потребан је предлог или пристанак окривљеног, као и његово активно поступање у виду полагања јемства и давања одговарајуће изјаве по питању поштовања одређених обавеза или забрана у кривичном поступку. Тек након тога, јемство постаје принудна мера којом се окривљеном ограничава лична слобода, што се огледа у наметању одређених правила понашања и кроз полагање износа јемства, уз претњу одузимања наведеног износа ако прекрши наметнута правила.

Без обзира на то што има супсидијарни карактер, јемство има велике предности у односу на остале мере којима се обезбеђује присуство окривљеног и несметано вођење кривичног поступка. Најзначајнија предност огледа се у томе што она само тренутно погађа имовинска права окривљеног, а притом се без задирања у права окривљеног на личну слободу, постижу позитивни ефекти у циљу обезбеђења његовог присуства и несметаног вођења поступка. Такође, примена ове мере за разлику од притвора који неминовно подразумева материјалне издатке поводом боравка окривљеног у притвору, не представља трошак за буџет. Осим тога, овде се не поставља питање накнаде нематеријалне штете услед лишења слободе, коју лице може потраживати уколико дође до ослобађајуће пресуде.¹⁵⁷

---

¹⁵⁷ Б. Станковић, „Практични аспекти јемства у кривичном поступку“, *Lege artis*, бр. 24/2014, електронско издање часописа, <http://www.legeartis.rs/?s=Јемство&lang=lat>, 1. септембар 2015. године.

Поред тога што институт јемства познају и друге гране права, као што су грађанско и управно право, а присутан је и у извршном поступку, не треба га мешати са јемством у кривичном процесном праву, јер у оквирима кривичног процесног права оно има своја специфична обележја. Основна разлика у односу на исти институт у другим гранама права јесте у томе што се он у кривичном процесном праву даје као гаранција присуства окривљеног, док се у свим другим даје као гаранција испуњења имовинских обавеза одређеног лица.¹⁵⁸

Поред свих предности, примена јемства у кривичном поступку изазива доста дилема и контроверзи како међу лаицима, тако и у научној и стручној јавности. Лаици јемство сматрају средством којим се богати и моћни појединци ослобађају од притвора, односно мером којом се криминалцима омогућава да уз новчану надокнаду држави наставе са криминалном делатношћу, док се држава тиме истовремено богати, стављајући сузбијање криминала у други план. Са друге стране, неусаглашена судска пракса, различито тумачење постојања основа за одређивање јемства и драстичне разлике у висини одређеног јемства у сличним ситуацијама, доводе у питање оправданост и сврху овог института у научној и стручној јавности.

Имајући у виду наведено, јемство не би смело никако да пређе оквире своје сврхе и да се од мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка претвори у меру којом се надокнађује штета, казнену меру, нити меру којом се окривљени присиљава на сарадњу са органима поступка.

6.2. Процесни услови одређивања јемства

У погледу услова за одређивање јемства, најпре треба разликовати услове који се односе на оне којима се утврђује да ли се јемство може одредити и оне на основу којих се одређује висина јемства.¹⁵⁹

6.2.1. Могућност одређивања јемства

У погледу могућности одређивања јемства, Законик прописује три кумулативно постављена услова, а то су:

- 1) претпоставка – јемство се може одредити само због постојања разлога прописаних

---

¹⁵⁸ Ј. Перишић, „Притвор и алтернативне мере за обезбеђење присуства окривљеног у кривичном поступку“, *Темидо – часопис о виктимизацији, људским правима и роду*, бр. 2, Београд 2009а, стр. 55.

¹⁵⁹ Видети: чл. 202 ЗКП.

у чл. 211 ст. 1 тач. 1 и 4 ЗКП;

2) материјална гаранција – да окривљени лично пружи јемство да до краја поступка неће побећи или да неко други за њега то учини;

3) обећање – окривљени даје обећање да се неће крити и да без одобрења суда неће напустити боравиште.

Претпоставка за одређивање јемства јесте ситуација у којој окривљени треба да буде стављен у притвор или се тамо већ налази и то због опасности од бекстава – када се окривљени крије или се не може утврдити његова истоветност, ако у својству опуженог очигледно избегава да дође на главни претрес или ако постоје друге околности које указују на опасност од бекстава; као и због тежине кривичног дела и посебних околности - ако је за кривично дело које се окривљеном ставља на терет прописана казна затвора преко десет година, односно казна затвора преко пет година за кривично дело са елементима насиља, ако је окривљеном пресудом првостепеног суда изречена казна затвора од пет година или тежа казна, а начин извршења или тежина последице кривичног дела су довели до узнемирења јавности које може угрозити несметано и правично вођење кривичног поступка.

Садржински посматрано, јемство се састоји у материјалној и моралној гаранцији. **Материјална гаранција** увек гласи на новчани износ, а може се састојати у полагању готовог новца, хартија од вредности, драгоцености или других покретних ствари веће вредности које се лако могу уновчити и чувати или у стављању хипотеке за износ јемства на непокретна добра лица које јемство даје или у личној обавези једног или више лица да, у случају да окривљени прекрши обећање да се неће крити и да без одобрења суда неће напустити боравиште, плате утврђени износ јемства.¹⁶⁰ Из овакве законске дефиниције произилази да јемство може бити:

1) стварно јемство, које постоји у два облика:

а) јемство на покретним стварима, које се састоји у полагању готовог новца, хартија од вредности, драгоцености или других покретних ствари веће вредности које се лако могу уновчити и чувати и

б) јемство на непокретним стварима, које постоји када се за износ јемства стави хипотека на непокретна добра лица које даје јемство;

---

¹⁶⁰ Видети: чл. 203 ЗКП.

2) лично јемство, које се састоји у личној обавези једног или више лица да ће у случају да окривљени прекрши обећање дато приликом одређивања јемства (ако се крије, покуша бекство или побегне, односно без одобрења суда напусти боравиште) платити утврђени износ јемства.¹⁶¹

Суштинска разлика између ове две врсте јемства састоји се у томе што се стварно јемство полаже унапред, док се лично јемство састоји у плаћању износа на који гласи јемство тек уколико суд одреди да се јемство одузима. У погледу стварног јемства окривљени се пушта на слободу тек када пружи доказ да је јемство положено на рачун буџетских средстава суда, а у случају хипотеке по правоснажности уписа хипотеке на некретнинама у корист правосудног буџета.

На захтев окривљеног, суд може заменити садржину јемства након што је оно положено. На пример, уколико је јемство положено у готовом новцу, на захтев окривљеног суд му може дозволити да то јемство замени стављањем хипотеке на непокретност у истом износу.

Када предмет јемства није готов новац, већ хипотека или залога, неопходно је да суд, поред одређивања висине јемства, утврди и вредност заложене покретне или непокретне ствари која ће у случају одузимања јемства, а након јавне продаје, припасти буџету РС.

Када је у питању лично јемство, из законске формулације произилази да њега не може дати сам окривљени. Било би бесмислено да се окривљени лично обавезе да ће у случају бекства платити одређени износ, који је дужан да плати након што побегне. Како се лично јемство састоји у личној обавези грађана да у случају бекства окривљеног плате утврђени износ, то се овај вид јемства може дати само уколико је јемство одређено због опасности од бекства, а не и због узнемирења јавности. Суд може да приликом одређивања личног јемства, као и код стварног, пре одлучивања прибави податке о имовном стању лица која се обавезују да ће платити износ личног јемства.

За разлику од личног, стварно јемство може пружити и окривљени, али и било које друго лице.

Морална гаранција јемства састоји се у **обећању** окривљеног. Наиме, услов да би јемство уопште било разматрано јесте да окривљени лично, пред судом пред којим се води поступак, да обећање да се неће крити и да без одобрења суда неће напустити

---

¹⁶¹ С. Бејатовић (2014), *op.cit.*, стр. 209.

боравиште.¹⁶² Чак и у ситуацији у којој јемство долази од другог лица, оно не може бити прихваћено без сагласности и обећања окривљеног.

Имајући у виду да се поред опасности од бекства, јемство може одредити у случају када је реч о узнемирењу јавности, јавља се дилема зашто окривљени даје обећање да се неће крити и да без одобрења суда неће напустити боравиште када опасност од бекства не постоји.¹⁶³ Стога у теорији стоји предлог *de lege ferenda*, да се из законског текста изостави обавеза окривљеног за давањем обећања када се јемство одређује из разлога прописаног у чл. 211 ст. 1 тач. 4 ЗКП.

6.2.2. Услови за одређивање висине јемства

Када је у питању одређивање висине јемства, Законодавац прописује три обавезна услова на основу којих се утврђује висина јемства, а то су:

- 1) степен опасности од бекства;
- 2) личне и породичне прилике окривљеног;
- 3) имовно стање лица које даје јемство.

Поред наведених законских елемената, судска пракса указује и на постојање још једне околности које се суд мора придржавати приликом одређивања висине јемства. То је висина противправне имовинске користи стечене кривичним делом које је окривљеном стављено на терет. У том смислу, суд не може прихватити понуђено јемство стављањем хипотеке на имовину чија је укупна вредност знатно мања од висине имовинске користи прибављене извршењем кривичног дела.¹⁶⁴

Висина причињене штетенастале извршењем кривичног дела, није законско мерило за одређивање висине јемства.

Када се разматрају личне прилике окривљеног, превасходно се узима у обзир његово здравствено стање, степен образовања, питање стамбене обезбеђености, радна способност, а исто тако и породичне прилике као што су брачно стање, да ли окривљени има деце и колико, да ли су деца малолетна или пунолетна и слично. Суд ће узети у обзир и све друге околности које могу бити од значаја за правилну оцену суда о оправданости изрицања

---

¹⁶² Г. П. Илић, М. Мајић, С. Бељански, А. Трешњев (2014), *op.cit.*, стр. 495.

¹⁶³ О. Бојовић, „Мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка - с посебним освртом на притвор и јемство“ *Билтен Врховног касационог суда*, бр. 3/14, Београд 2014, стр. 124.

¹⁶⁴ Видети одлуку Апелационог суда у Крагујевцу Кж2 бр. 165/11 од 7. фебруара 2011. године, наведено према: Електронска база података, Судска пракса – Интермекс.

мере јемства, као и о његовој висини. Да би се реално процениле имовинске прилике окривљеног, он је дужан да достави суду релевантне податке о томе. Суд нема обавезу да по службеној дужности прибавља податке о томе, а пропуштањем да те податке достави, окривљени може довести у питање свој останак, односно пуштање на слободу. Такође, врло је важно утврдити порекло имовине која се нуди као јемство. Ако је порекло имовине непознато или ако суду није достављено довољно података на основу којих би се несумњиво утврдило законито порекло имовине, то може бити околност која би оправдала одбијање предлога за одређивање јемства, односно у том случају суд с правом може сматрати да јемство не би било довољна гаранција да окривљени неће побећи.

У контексту опасности од бекства, суд треба да цени и то где је центар животних активности окривљеног, где му живе чланови породице, те да ли непокретност која се предлаже као гаранција да окривљени неће побећи представља непокретност у којој живе чланови породице окривљеног и какве су последице у случају пропадања јемства.¹⁶⁵

Приликом одлучивања о предлогу за одређивање јемства суд ће оценити и последице које би због одузимања имовине дате као јемство, у случају тзв. пропадања јемства, погодиле лица која дају јемство.¹⁶⁶

Законик не предвиђа минималне, нити максималне износе јемства. Уместо тога, одређивање овог износа је остављено суду, који у сваком конкретном случају треба да одреди вредност која ће бити довољна да отклони раније постојећу процесну опасност, односно висина новчаног износа јемства треба да је таква да отклања сваку опасност да ће окривљени побећи.¹⁶⁷

6.3. Поступак за одлучивање о јемству

Поступак за одређивање јемства прописан је одредбама чл. 204 и чл. 205 ЗКП и подељен је у две фазе: предлагање јемства и одлучивање о јемству. У случају доношења одлуке којом се јемство одређује, као трећа фаза овог поступка јавља се и полагање јемства.

---

¹⁶⁵ Видети одлуку Апелционог суда у Београду Кж2 По1 бр. 98/12 од 13. марта 2012. године, наведено према: Илија Симић, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, четврта књига*, Службени гласник, Београд 2002, стр. 238.

¹⁶⁶ Видети одлуку Апелационог суда у Београду Кж2 бр. 1211/11 од 20. априла 2011. године, наведено према: Електронска база података, Параграф.

¹⁶⁷ Видети одлуку Апелационог суда у Београду Кж2 бр. 1211/11 од 20. априла 2011. године, наведено према: Електронска база података, Параграф.

Предлог за одређивање јемства могу поднети странке и бранилац или лице које за окривљеног даје јемство.¹⁶⁸ За разлику од англосаксонског правног система, окривљени у нашем кривичном поступку нема „право на јемство“ у смислу права да буде пуштен на слободу уз давање јемства, већ он може само да понуди јемство, а суд то може али не мора да прихвати.¹⁶⁹ Осим окривљеног, предлог за одређивање јемства може поднети и јавни тужилац који као државни орган има обавезу да се стара о законитом и правичном одвијању кривичног поступка, па тако и да допринесе примени блаже мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано одвијање кривичног поступка када за то постоје услови. Имајући на уму да појам странке обухвата поред јавног и другог овлашћеног тужиоца у поступку, предлог за одређивање јемства могао би да потекне и од стране оштећеног као тужиоца и приватног тужиоца.¹⁷⁰ Ако јемство није предложио јавни тужилац, а поступак се води за кривично дело за које се гони по службеној дужности, суд ће пре доношења одлуке затражити мишљење јавног тужиоца,¹⁷¹ које суд не обавезује, али га узима у обзир приликом разматрања предлога. Међутим, независно од кога је потекао предлог за одређивање јемства, окривљени се са тим предлогом мора сагласити, јер само он лично може дати обећање да се неће крити и да без одобрења суда неће напустити боравиште.

ЗКП није изричито одредио елементе које би предлог за одређивање јемства морао да садржи, па се из осталих одредби ЗКП може закључити да би поменути предлог требало да садржи податке о поступку у коме се јемство нуди (ознака предмета), податке о окривљеном, односно о лицу које за окривљеног или заједно с њим нуди јемство, износ и облик у коме се нуди јемство, као и елементе који су од значаја за одлучивање о јемству (личне и породичне прилике окривљеног и имовно стање лица које нуди јемство), уколико суду нису познати од раније. Предлог за одређивање јемства може се поднети у писменој форми или усмено пред органом поступка.

Новину у нашем процесном законодавству представља и могућност да се јемство одреди и без формалне иницијативе, само на основу става суда, по службеној дужности. Ако сматра да су испуњени услови за одређивање јемства, суд може и без предлога, а

---

¹⁶⁸ Видети: чл. 204 ст. 1 ЗКП.

¹⁶⁹ М. Шкулић, *Водич за примену Законика о кривичном поступку*, Intermex, Београд, 2014, стр. 54.

¹⁷⁰ Г. П. Илић, М. Мајић, С. Бељански, А. Трешњев (2014), *op.cit.*, стр. 499.

¹⁷¹ Видети: чл. 205 ст. 2 ЗКП.

након прибављеног мишљења странака, одредити новчани износ који у конкретном случају може бити положен као јемство. Одлука о томе доноси се у решењу о одређивању притвора или у посебном решењу ако се окривљени већ налази у притвору.¹⁷²

Пре него што одреди новчани износ, суд није у обавези да утврди да ли су окривљени или неко друго лице заиста спремни да овај износ положи на име јемства. С друге стране, овако одређен новчани износ не представља било какву обавезу за окривљеног или било које друго лице, те је реч је само о могућности која се окривљеном предочава.¹⁷³ У пракси, судови најчешће користе овлашћење да на сопствену иницијативу одреде јемство посебним решењем, тек када окривљени буде лишен слободе. Са друге стране, има схватања да ће судови у пракси ретко користити поменуто овлашћење, имајући у виду да у тренутку доношења овакве олуке суд нема довољно података на основу којих би сагледао степен опасности од бекства (посебно ако је окривљени недоступан) или имовинско стање и личне и породичне прилике окривљеног.¹⁷⁴

Поступање суда по предлогу за одређивање јемства није формално прописано одредбама ЗКП.

Одлуку о јемству у форми образложеног решења о одређивању, одузимању или укидању те мере, увек доноси суд у функционалном облику који се разликује зависно од стадијума кривичног поступка. Решење доноси: 1) у току истраге – судија за претходни поступак, 2) после подигнуте оптужнице – председник већа и 3) на главном претресу – претресно веће.¹⁷⁵ У пракси је заузет став да је за одлучивање о јемству у фази од подизања оптужнице па до њеног потврђивања надлежан председник ванпретресног већа из чл. 21 ст. 4 ЗКП или ванпретресно веће уколико одлучује у заседању (нпр. о притвору и слично).¹⁷⁶

У овом поступку суд може донети једно од три мериторна решења: о одређивању, о одузимању или о укидању јемства. Поред тога, суд може и одбацити предлог за одређивање јемства. То ће се десити када је јемство предложено и поред чињенице да је

---

¹⁷² Видети: чл. 204 ст. 2 ЗКП.

¹⁷³ Г. П. Илић, М. Мајић, С. Бељански, А. Трешњев (2014), *op.cit.*, стр. 499.

¹⁷⁴ С. Бејатовић, *Притвор и друге мере обезбеђења присуства окривљеног у кривичном поступку* (међународни правни стандарди, регионална законодавства и примена), Београд, 2019., стр. 213.

¹⁷⁵ Видети: чл. 205 ст. 1 ЗКП.

¹⁷⁶ *Одговор на спорно питање утврђен на седници Кривичног одељења Врховног касационог суда* 14. новембра 2014. године, наведено према: *Билтен Врховног касационог суда*, број 1/15, Београд 2015, стр. 222.

окривљеном притвор продужен због постојања разлога из којих се јемство не може одредити.

Дилема која се јавила у судској пракси јесте да ли се приликом доношења решења о одређивању јемства притвор укида или не. Према актуелној пракси судова, јемством се замењује решење о притвору. Наиме, када суд донесе решење којим одређује јемство, неће укинути притвор, већ ће у изреци решења назначити да ће притвор бити замењен мером јемства и да ће окривљени бити пуштен на слободу када пружи доказ да је јемство положено на рачун буџетских средстава суда.¹⁷⁷ Истовремено, решење којим се одређује јемство садржи у себи и одредбу о могућности замене јемства притвором. То значи да се не доносе два одвојена решења (једно којим се притвор укида и друго којим се одређује јемство), већ једно. На овај начин, уколико окривљени прекрши обећање, нема сметње да му буде поново одређен притвор.

У погледу трајања јемства, ЗКП не садржи изричите одредбе, нити садржи посебне одредбе о периодичном преиспитивању основаности и износа јемства, као што је то случај код других мера. Међутим, јасно је да јемство може трајати само док постоје притворски основи, на основу којих је могуће одредити и јемство. Осим тога, општом одредбом ЗКП прописано је да ће се било која мера за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка укинути и по службеној дужности кад престану разлози због којих је одређена, односно замениће се другом блажом мером када за то наступе услови. То даље указује да основаност јемства подлеже истој контроли суда, као и када је реч о даљој основаности притвора.

Против решења којим је предлог за одређивање јемства одбијен и против решења о одређивању, одузимању или укидању јемства, жалбу могу изјавити странке, бранилац и лице које за окривљеног даје јемство. Жалба не задржава извршење решења. Када је жалба изјављена против решења судије за претходни поступак, одлуку о њој доноси ванпретресно веће из чл. 21 ст. 4 ЗКП истог суда, док о жалби против решења председника већа и већа доноси другостепени суд у седници већа.¹⁷⁸

---

¹⁷⁷ Видети одлуку Апелационог суда у Београду Кж2 По1 бр. 223/12 од 23. маја 2012. године, наведено према: *Билтен Вишег суда у Београду*, Београд 2014, стр. 22.

¹⁷⁸ Видети: чл. 467 ст. 2 и 3 ЗКП.

6.4. Полагање јемства

Да би окривљени био остављен на слободи, односно пуштен на слободу, није довољно да решење о одређивању јемства постане правоснажно, већ је неопходно и да се јемство положи.

Када суд прихвати јемство, новац се полаже у судски депозит код Народне банке Србије, а уколико је реч о јемству у виду хипотеке на непокретности, овај терет се у корист Републике Србије уписује код надлежног органа који води евиденцију о непокретности.

Окривљени се може пустити на слободу тек након достављања доказа о положеном јемству, а уколико се јемство састоји у полагању хипотеке, тек након правоснажности решења о упису хипотеке. Када решење о прихватању јемства и замени притвора постане правоснажно, па окривљени или друго лице за њега положи јемство, доказ о томе да је јемство положено, односно хипотека уписана, достављају председнику већа, који након тога доноси наредбу којом налаже притворској јединици да окривљеног пусти на слободу.

6.5. Престанак јемства

До престанка јемства може доћи одузимањем и укидањем јемства.

6.5.1. Одузимање јемства

Ако окривљени прекрши обећање да се неће крити и да без одобрења суда неће напустити боравиште, суд ће донети решење о одузимању јемства, односно вредности која је дата као јемство у корист буџета Републике Србије. Истовремено, према окривљеном ће бити одређен притвор.¹⁷⁹ У пракси се за ове ситуације одомаћио термин *пропадање јемства* и поред тога што је законска формулација *одузимање јемства* умногome прецизнија.

Како је већ наведено, дилема која се јавља јесте по ком основу ће се одредити притвор уколико је јемство прихваћено у односу на притвор који је одређен због узнемирења јавности. Сматрамо да, без обзира по ком основу је првобитно одређен притвор, након одузимања јемства јер се окривљени сакрио или напустио боравиште, притвор мора бити одређен због опасности од бекства, што не представља сметњу да суд цени да ли и даље постоји узнемирење јавности и да ли је оно таквог интензитета да се и по том основу може одредити притвор.

---

¹⁷⁹ Видети: чл. 206 ЗКП.

Једно од питања која су се често постављала у торији јесте и да ли је одузимање јемства зависно од исхода поступка. Актуелна пракса Европског суда за људска права у вези овог питања, стала је на становиште да исход поступка није одлучујући критеријум за одузимање, односно враћање одузетог јемства. Тако на пример, чињеница да је окривљени у коначном исходу правноснажно ослобођен или је против њега оптужба правноснажно одбијена, њега не „екскулпира” због бекства које је уследило током кривичног поступка након полагања јемства, управо да би се на тај начин гарантовало да окривљени током кривичног поступка неће побећи, односно да се неће скривати.¹⁸⁰

У случају пропасти јемства, када је јемство дало неко друго лице, а не сам окривљени, ЗКП том лицу имплицитно даје право да евентуално у парничном поступку у доносу на окривљеног, остварује право на повраћај вредности дате као јемство. Правни основ овакве могућности се темељи на томе да, иако је давалац јемства свесно преузео одређени ризик дајући јемство, он је ипак тада могао рачунати и на обећање окривљеног које је дато приликом одређивања јемства, па ако је окривљени својим бекством скривио не само задржавање јемства, већ и кршење свог обећања, на томе се може заснивати тужбени захтев даваоца јемства, у парничном поступку усмерен против окривљеног.¹⁸¹

Моменат бекства окривљеног пре почетка издржавања казне на коју је правноснажно осуђен, сматра се моментом пропасти јемства без обзира на то када је решење о одређивању јемства донето, а износ јемства се не враћа ни у случају када осуђени услед амнестије буде ослобођен од издржавања казне. Са друге стране, јемство које је оглашено пропалим, вратиће се по завршеном поступку ономе који га је положио, ако се одбегли окривљени добровољно врати, док се поступак још са успехом може водити.¹⁸²

По правноснажности решења о одузимању јемства, оно се извршава по одредбама које регулишу извршни поступак. Покретне и непокретне ствари излажу се јавној продаји, а од добијеног износа исплаћују се прво трошкови извршења, затим се износ јемства уплаћује у буџет, а евентуални вишак се враћа лицу које је дало јемство.

Иако су одузимање јемства и одређивање притвора у овој ситуацији међусобно повезани и услољени, услове за поновно одређивање притвора треба разликовати од

---

¹⁸⁰ С.Бејатовић, М. Шкулић, Г. Илић, *Приручник за примену Законика о кривичном поступку*, Београд: OEBS, Мисија у Србији, 2013, стр. 166.

¹⁸¹ С.Бејатовић, М. Шкулић, Г. Илић, *ibid*, стр. 166.

¹⁸² С. Бејатовић, (2019), *op.cit.*, стр. 216.

услова за одузимање јемства. Јемство се одузима из разлога што се окривљени понашао на начин којим је прекршио услове јемства (моралну обавезу-обећање), а суд поново одређује притвор због постојања притворских основа, као и из разлога што се мера притвора више не може заменити блажом мером.

6.5.2. Укидање јемства

Осим што може бити одузето, јемство може бити и укинуто. Постоји више основа по којима јемство може бити укинуто, а први од њих ће постојати ако се окривљени на уредан позив органа поступка не одазове, а изостанак не оправда или ако се појави други разлог за одређивање притвора. У тој ситуацији суд ће укинути јемство и одредити притвор.¹⁸³ С друге стране, јемство се може укинути и због престанка потребе за његовом даљом применом, односно због успешно остварене сврхе јемства.

Када је у питању укидање јемства због тога што циљ јемства није остварен, ради се о сличној ситуацији као и код одузимања јемства. У оба случаја се против окривљеног одређује притвор, а разлика је у томе што се износ јемства од укидања враћа лицу које је дало јемство, а код одузимања се износ јемства наплаћује у корист буџета. Суштина наведеног разликовања је у томе што до одузимања јемства долази због кршења услова јемства, док до укидања долази у ситуацији када се окривљени придржава услова јемства, али се због одређених околности јемство показује као преблага мера. Такође, разлог укидања јемства је тај што се окривљени на уредан позив органа поступка није одазвао, а изостанак није оправдао, док је разлог одузимања јемства тај што се окривљени крије или без одобрења суда напусти боравиште, без обзира да ли је био позиван или не. То даље значи да, ако се окривљени не одазове на позив и не оправда изостанак, суд мора најпре утврдити да ли се окривљени крије, односно да ли је напустио место боравишта или не, па ће у зависности од тога донети одлуку о одузимању или укидању јемства.

Поред наведеног случаја, јемство се укида и у ситуацији у којој је кривични поступак правоснажно окончан пресудом или решењем о обустави поступка или одбијању оптужбе. У оваквим случајевима даље задржавање јемства, које је током поступка служило да обезбеди присуство окривљеног и несметано вођење кривичног поступка, више не би имало оправдање. Изузетак од тог правила постоји само ако је пресудом изречена кривична санкција која се састоји у лишењу слободе – тада се јемство укида тек кад

---

¹⁸³ Видети: чл. 207 ст. 1 ЗКП.

осуђени почне да издржава кривичну санкцију.¹⁸⁴ Поред казне затвора, то може бити и мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи. У овим случајевима јемство добија додатну сврху, те од мере којом се обезбеђује присуство окривљеног током кривичног поступка, постаје мера којом се обезбеђује извршење изречене кривичне санкције.¹⁸⁵ У свим другим случајевима јемство се након правоснажности судске одлуке не може задржавати, те долази до враћања положеног новца, хартија од вредности или других поретних ствари, као и до скидања хипотеке.

Ако се појаве други основи за одређивање притвора који су по својој природи такви да онемогућавају примену јемства, јемство се укида и одређује се притвор. Међутим, када окривљени буде пуштен да се брани са слободе пошто је положио јемство, па после тога буде притворен због другог поступка, то није разлог да се положено јемство укине.

Јемство се увек укида у форми образложеног решења, против кога странке, бранилац и лице које за окривљеног даје јемство могу изјавити жалбу.

Мера јемства се, као и свака мера за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка, може укинути и у току кривичног поступка, када престану разлози због којих је одређена, али је у сваком случају ограничена трајањем притворских основа због којих се јемство може одредити. У том смислу суд цени да ли и даље постоје разлози због којих је јемство одређено, те да ли су ти разлози евентуално блажег интензитета, што би представљало основ за замену јемства неком од блажих мера.

Посебан основ за укидање јемства, а који ЗКП не познаје, јесте случај када се окривљени или треће лице откаже од њега и затражи да му се положено јемство врати. На пример, окривљени може да затражи да му се врати положени износ новца да би га искористио за намену која му је важнија од његовог остављања на слободи, рецимо лечење блиског лица и сл. Поред окривљеног, и треће лице које је давалац јемства може затражити укидање јемства, јер су примера ради, односи са окривљеним толико нарушени, да оно не жели више ни на који начин да гарантује за окривљеног. У свим наведеним случајевима суд би морао да донесе решење којим се укида јемство.

---

¹⁸⁴ Видети: чл. 207 ст. 2 и 3 ЗКП.

¹⁸⁵ Г. П. Илић, М. Мајић, С. Бељански, А. Трешњев (2014), *op.cit.*, стр. 503.

7. Забрана напуштања стана

Забрана напуштања стана представља специфичан облик ограничења личне слободе, познат под жаргонским називом „кућни притвор“. Забрана напуштања стана се може одредити када постоји неки од алтернативно прописаних разлога из којих се иначе може одредити притвор. Ту поред опасности од бекства окривљеног, спадају и сви остали разлози због којих је могуће одређивање притвора, осим разлога који се односи на доказну опструкцију.

Када постоји одговарајући законски разлог, а суд оцени да није потребно да се окривљеном одреди притвор, односно да се иста сврха може постићи забраном напуштања стана као блажом мером, он може забранити окривљеном да без одобрења суда напусти стан у коме борави. Поред тога, суд може и одредити услове под којима ће окривљени боравити у стану, као што су забрана коришћења телефона и интернета или посете других лица у стану,¹⁸⁶ као и примену електронског надзора према окривљеном, као посебан услов за коришћење ове мере.¹⁸⁷

Ова мера уведена је с циљем пружања још једне алтернативе притвору, који се у пракси, у изузетно великом броју случајева одређује.

Законодавац је искључио могућност примене ове мере једино у ситуацији постојања околности које указују на то да ће окривљени уништити, сакрити, изменити или фалсификовати доказе или трагове кривичног дела или да ће ометати поступак утицањем на сведоке, саучеснике или прикриваче. Претпоставка је да је код оваквог решења превгнуло уверење да је наведена мера недовољна гаранција у ситуацији када постоји озбиљна опасност по доказни материјал која прети од окривљеног, те да би евентуална погрешна процена суда код одабира ове мере могла водити ненадокнадивим процесним губицима (уништењу или компромитовању доказа).

Када је реч о стану који окривљени не сме да напусти, мишљења су подељена. Док је теорија сагласна да то може бити било који стан у коме окривљени борави по било ком основу, судска пракса је подељена, па се може наићи на став да се ова мера може изрећи само у односу на стан у коме окривљени има пребивалиште, а не и у односу на стан трећег лица, без обзира на пристанак тог лица да се у његовом стану спроводи ова мера. Овакв став дела судске праксе са правом се критикује, јер је сврха ове мере обезбеђење

---

¹⁸⁶ Видети: чл. 208 ЗКП.

¹⁸⁷ Видети: чл. 190 ЗКП.

присуства окривљеног и несметано вођење поступка, па уколико је ту сврху могуће испунити тако што би се окривљеном забранило да напушта туђ стан, нема разлога да ова мера не буде тако одређена,¹⁸⁸ посебно ако се има у виду да поједини окривљени немају стан у свом власништву или им је нпр. истекао закуп стана.

Меру забране напуштања стана не треба мешати са издржавањем казне затвора у просторијама у којима осуђени станује.¹⁸⁹ Основна разлика огледа се у томе што је забрана напуштања стана кривичнопроцесни институт, а издржавање казне затвора у просторијама у којима осуђени станује, јесте институт права извршења кривичних санкција и самим тим су разлози због којих се одређују такође различити.

7.1. Процесни услови одређивања

Да би се одредила мера забране напуштања стана, потребно је да буде испуњен макар један од четири услова:

- 1) постојање околности које указују да би окривљени могао побећи;
- 2) постојање околности које указују да се окривљени крије или се не може утврдити његова истоветност или у својству оптуженог очигледно избегава да дође на главни претрес или постоје друге околности које указују на опасност од бекства (чл. 211 ст. 1 тач. 1 ЗКП);
- 3) постојање особитих околности указује да ће окривљени у кратком временском периоду поновити кривично дело или довршити покушано кривично дело или учинити кривично дело којим прети (чл. 211 ст. 1 тач. 3 ЗКП);
- 4) ако је за кривично дело које му се ставља на терет прописана казна затвора преко десет година, односно казна затвора преко пет година за кривично дело са елементима насиља, или му је пресудом првостепеног суда изречена казна затвора од пет година или тежа казна, а начин извршења или тежина последице кривичног дела довели су до узнемирења јавности које може угрозити несметано и правично вођење кривичног поступка (чл. 211 ст. 1 тач. 4 ЗКП).

Сва четири услова су алтернативно прописана, што значи да је довољно да буде испуњен барем један од њих. Такође, ови услови се међусобно не искључују, тако да је могуће одредити забрану напуштања стана и по више основа истовремено.

¹⁸⁸ А. Трешњев, *Мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка*, докторска дисертација, Београд, 2016, стр. 370.

¹⁸⁹ Видети: чл. 45 ст. 5 КЗ.

Посебну дилему стварају прва два услова, с обзиром на то да законодавац прописује као први постојање околности које указују да би окривљени могао побећи, а као други постојање околности из чл. 211 ст. 2 тач. 1 ЗКП, који се такође односи на постојање околности које указују на опасност од бекства. Стога делује да се опасност од бекства понавља као услов за одређивање мере забране напуштања стана, па је предлог *de lege ferenda* да се први услов изостави из будућег законског решења, јер је већ садржан у другом.

Разлика у основима за одређивање мере забране напуштања стана и мере притвора, суштински се огледа у интензитету опасности која се јавља код одређеног услова. Док је, када је у питању мера притвора тај интензитет највиши, код забране напуштања стана он је нешто нижи, док је још нижи код других мера које се могу одредити по овим основима.

7.2. Садржина мере

Забрана напуштања стана састоји се у забрани окривљеном да без одобрења напусти стан у којем борави. Поред тога што законодавац изричито наводи да се забрана односи на стан, разумљиво је да се она односи и на кућу, уколико окривљени борави у њој.

Одобрење за напуштање стана може дати само суд, нпр. ради обављања неодложних послова, одласка код лекара и сл.. У суду то одобрење могу дати судија за претходни поступак, председник већа, а на претресу веће. Одобрење се увек даје у форми наредбе.

Поред тога што може забранити напуштање стана, суд може окривљеном наметнути и додатне услове, који се односе на начин на који ће живети у стану. У том смислу, суд окривљеном може забранити нпр. да користи телефон и интернет или да прима друга лица у стан, може му забранити пријем поште без надзора суда или конзумирање алкохолних пића и слично. Свакако, приликом изрицања неког од додатних услова, суд мора имати у виду и основ због кога је мера одређена. На пример, уколико је одређена забрана напуштања стана због опасности од бекства, додатни услов би се могао односити на забрану виђања са другим лицима, али само у циљу спречавања бекства. Притом, када суд одреди да окривљени не сме да прима друга лица у стан, овај услов се не може односити на укућане и браниоца. Забрана окривљеном да прима друга лица у стан може се односити на поименично одређена лица, али и као општа забрана којом се забрањује окривљеном да прима било које лице у стан.

Од правила да окривљени може да напусти стан само уз дозволу суда, постоје и одређени изузеци. То су случајеви када је неопходно напустити стан ради хитне медицинске интервенције у односу на окривљеног или лице са којим живи у стану, односно ради избегавања или спречавања озбиљне опасности по живот или здравље људи, односно имовину већег обима.¹⁹⁰ Када окривљени без одобрења суда напусти стан, дужан је да о напуштању стана, разлогу и месту на коме се тренутно налази, без одлагања обавести повереника из органа управе надлежног за извршење кривичних санкција, док ће повереник по службеној дужности о томе обавестити суд који је одредио меру.

7.3. Контрола поштовања мере

Као што је наведено, суд може наложити да се према окривљеном коме је одређена мера забране напуштања стана, примени посебан вид контроле поштовања одређених ограничења у склопу мере, у виду електронског надзора.¹⁹¹

Електронски надзор обавља орган државне управе надлежан за извршење кривичних санкција или други државни орган одређен законом.¹⁹² Као и у случају редовне контроле, орган државне управе надлежан за извршење кривичних санкција коме је поверена контрола електронског надзора јесте Повереничка служба, односно повереник. Повереничка служба је организациона јединица у оквиру Управе за извршење кривичних санкција.

Суд је дужан да у одлуци назначи да ли се мера забране напуштања стана извршава без примене електронског надзора или са њом,¹⁹³ како у изреци решења којим се одређује ова мера, тако и у изреци решења којим се она продужава.

Електронски надзор врши се помоћу уређаја за лоцирање – одашиљача, који се окривљеном поставља на зглоб руке или ноге, односно на други начин причвршћује. Стручно лице које поставља одашиљач дужно је да окривљеном да детаљна упутства о раду уређаја,¹⁹⁴ који је нешкодљив по здравље.¹⁹⁵ Саставни део система електронског надзора чини и пријемник, којим се даљински прати кретање окривљеног и његов положај

---

¹⁹⁰ Видети: чл. 208 ст. 2 ЗКП.

¹⁹¹ Видети: чл. 190 ЗКП.

¹⁹² Видети: чл. 190 ст. 3 ЗКП.

¹⁹³ Видети: чл. 17 ст. 2 ЗИВСМ.

¹⁹⁴ Видети: чл. 190 ст. 2 ЗКП.

¹⁹⁵ Видети: чл. 17 ст. 5 ЗИВСМ.

у простору. Праћење електронских сигнала између одашиљача и пријемника поверено је стручном лицу,¹⁹⁶ односно повереничкој служби која управља тим уређајем.

Окривљени према коме се примењује мера забране напуштања стана, има право на боравак ван просторија у којима се примењује мера у трајању од највише једног часа дневно и то у периоду од 7 до 17 часова. Ако се утврди злоупотреба овог права, суд ће на образложени предлог повереника донети одлуку о одузимању тог права. Против ове одлуке, окривљени може изјавити жалбу у року од три дана од дана достављања, ванпретресном већу истог суда, с тим да жалба не задржава извршење одлуке.

Приликом контроле спровођења мере забране напуштања стана, повереник сарађује са полицијом или другим надлежним државним органом.¹⁹⁷ О кршењу ограничења које је суд окривљеном одредио, повереник је дужан да без одлагања обавести суд, полицију и Повереничку службу. Уз то, повереник је дужан да обавештава суд и о другим околностима од значаја за примену електронског надзора.¹⁹⁸

7.4. Одлучивање о мери

О одређивању мере забране напуштања стана одлучује суд на предлог јавног тужиоца, а после потврђивања оптужнице и по службеној дужности. У току истраге, образложено решење о одређивању, прудужавању или укидању мере забране напуштања стана доноси судија за претходни поступак, а после подигнуте оптужнице судеће или ванпретресно веће из чл. 21 ст. 4 ЗКП.

Када меру није предложио јавни тужилац, а поступак се води за кривично дело за које се гони по службеној дужности, суд ће пре доношења одлуке затражити мишљење јавног тужиоца. Мишљење јавног тужиоца не обавезује суд, али га суд свакако узима у обзир и цени приликом одлучивања.

Мера забране напуштања стана може се изрећи било као замена раније изреченом притвору, било иницијално. У решењу којим одређује ову меру, суд је у обавези да упозори окривљеног да се према њему може одредити притвор као тежа мера, уколико прекрши изречену забрану напуштања стана.¹⁹⁹

Ова мера може трајати док за тим постоји потреба, а најдуже до правоснажности

---

¹⁹⁶ Видети: чл. 190 ст. 2 ЗКП.

¹⁹⁷ Видети: чл. 17 ст. 3-6 ЗИВСМ.

¹⁹⁸ Видети: чл. 18 ЗИВСМ.

¹⁹⁹ Видети: чл. 209 ст. 3 ЗКП.

пресуде, односно до упућивања окривљеног на издржавање кривичне санкције која се састоји у лишењу слободе.²⁰⁰ То може бити затвор, али и упућивање на издржавање мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи. Суд је дужан да на свака три месеца испита да ли је даље трајање ове мере оправдано

Против решења којим се одређује, продужава или укида мера забране напуштања стана, странке и бранилац могу изјавити жалбу. Јавни тужилац може изјавити жалбу и против решења којим је одбијен предлог за одређивање мере. Жалба ни у ком случају не задржава извршење решења. Уколико је жалба изјављена против решења судије за претходни поступак, о њој одлучује веће из чл. 21 ст. 4 ЗКП, а о жалби на решење већа одлучује другостепени суд.

8. Притвор

8.1. Појам, карактеристике и правна природа притвора

Притвор представља најтежу меру процесне принуде, јер се њоме у највећој мери задире у једно од основних права човека – право на слободу. Истовремено, притвор је најделотворнија мера за обезбеђење присуства окривљеног и несметно вођење кривичног поступка. Преко установе притвора, преламају се две основне тенденције на којима је заснован савремени кривични поступак, тенденције о заштити основних људских права и слобода с једне стране и ефикасности кривичног поступка у циљу заштите друштва од криминалитета, с друге стране, док је суштина начела правичности кривичног поступка, управо постизање равнотеже међу наведеним тенденцијама. Савремени устав и кривично-процесна законодавства управо у настојању постизања одговарајућег и прихватљивог баланса између неопходности да се у исти мах заштите и општи друштвени интереси, али и интереси и слободе окривљеног као појединца, могућност одређивања притвора своде на изузетне случајеве, а дужину његовог трајања на најмање потребно време. Осим тога, приликом његовог одређивања и продужења, органи поступка морају дати јасно, потпуно и аргументовано образложење којим поткрепљују донету одлуку, уз навођење свих релевантних околности и утврђених чињеница које указују да је у сваком конкретном случају притвор нужна, неопходна и једина целисходна мера којом се обезбеђује правилно и несметано одвијање поступка. Изградњи установе притвора

---

²⁰⁰ Видети: чл. 209 ст. 4 ЗКП.

допринела је и пракса Европског суда за људска права на темељу примене Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода, инсистирајући на сразмерности примене ове мере. Из члана 5 става 1 Конвенције, произилази да притвор мора бити нужан за остваривање његових легитимних циљева.

Притвор у суштини предствља судско лишење слободe и затварање лица у односу на које постоји основана сумња да је извршило кривично дело које му се ставља на терет, из разлога прописаних Законом о кривичном поступку и искључиво у случајевима када се иста сврха не може остварити блажом мером. Са процесног аспекта, сврха одређивања притвора своди се на обезбеђивање претпоставки за успешно одвијање кривичног поступка и извршење пресуде²⁰¹, али се применом ове мере остварује и специјална превенција, којом се окривљени онемогућава да доврши започето или изврши ново кривично дело, а одстрањује се и узнемирење јавности изазвано извршењем кривичног дела, које утиче на несметани ток кривичног поступка и који свеукупно чине ванпроцесне циљеве примене ове мере. Са становишта окривљеног на крају, одређивање притвора подразумева суштинско ограничавање његове личне слободe, као једног од права која су сваком појединцу зајемчена бројним међународним документима, Уставом и законима.

Законом о кривичном поступку РС, детаљно су регулисани разлози, трајање и поступак одлучивања о притвору. Као меру *ultima ratio*, притвор може одредити само суд и то из законом предвиђених разлога, а којом мером се лице за које постоји основана сумња да је извршило кривично дело, привремено лишава слободe и затвара за време трајања кривичног поступка, а пре правноснажне осуде, ради остваривања законом прописане сврхе. У случајевима у којима се кривични поступак окончава осуђујућом пресудом, време проведено у притвору урачунава се у изречену казну затвора, док у супротном, у случају да суд донесе ослобађајућу пресуду, јавља се проблем неоснованог лишења слободe, који условљава и обавезу надокнаде тиме проузроковане штете.

Имајући у виду бројне последице које притвор за собом повлачи, приликом његовог одређивања и продужења морају бити испоштована одређена правила која уједно чине и његове главне карактеристике, а то су:

-Законитост и *ultima ratio* – притвор се може одредити само образложеном одлуком суда, под условима одређеним Законом о кривичном поступку и само ако се сврха не може

---

²⁰¹ Т. Васиљевић, *op.cit.*, (1964), стр. 381.

остварити применом друге, блаже мере обезбеђења присуства окривљеног у поступку, те се у том смислу, притвор примењује само изузетно, као крајње средство обезбеђења.

-Хитност у поступању – код притворских предмета постоји обавеза органа поступка и органа који окривљеном пружају правну помоћ, да трајање притвора сведу на најкраће потребно време и да поступају са хитношћу уколико се окривљени налази у притвору. Притвор који је одређен подлеже брзом судском преиспитивању, чија се неопходност контролише на сваких 30 или 60 дана, у зависности од стадијума у коме се поступак налази. Такође, Закоником о кривичном поступку су предвиђени кратки рокови за одлучивање и предузимање других процесних радњи када се окривљени налази у притвору.

-Обавезност укидања притвора одмах чим престану разлози због којих је одређен.

-Пропорционалност – притвор у кривичном поступку може бити одређен и може трајати само када је то апсолутно неопходно, као крајња мера и само толико колико је то неопходно. Продужавање притвора се може оправдати само на основу релевантних и довољних разлога за заштиту јавног интереса који упркос претпоставци невиности имају претежнији значај над начелом поштовања личне слободе.

-Легитимност притворских разлога – огледа се у неопходности утврђивања постојања одговарајућих материјалноправних чињеница од чијег постојања или непостојања зависи одлука о притвору, те у том смислу чине предуслов, а односе се пре свега на постојање основане сумње о виности лица коме се мера изриче, као и о разлозима, који подлежу аутоматској контроли приликом доношења одлуке о продужењу притвора и захтевају ново и додатно образлагање.

-Последња особина притвора јесте његова факултативност – која подразумева да се притвор не одређује *ipso iure*, већ само у ситуацијама у којима суд стекне уверење о постојању неког од разлога за његово одређивање и само када је оно нужно и неопходно средство којим се треба обезбедити правилно и несметано одвијање кривичног поступка.

Када је у питању правна природа притвора, једно од најзаступљенијих становишта у теорији кривично-процесног права јесте да притвор представља меру процесне принуде чија је суштина привремено лишавање слободе окривљеног, превасходно у процесне сврхе.²⁰² Међутим, у свакодневном животу се мера притвора веома често поистовећује са

---

²⁰² В. Ђурђић, *op. cit.* стр. 384.

другим мерама процесне принуде, као што су казна затвора, полицијско хапшење, лишење слободе лица затеченог у извршењу кривичног дела и задржавање лица на месту извршења кривичног дела, те је ради бољег разумевања мере притвора и његове природе, потребно направити одговарајућа разграничења у виду сличности и разлика.

- **Притвор и казна затвора** - до поистовећивања у највећој мери долази из ралога што се и код притвора и код казне затвора одређено лице лишава слободе, као из разлога што се у одређеним ситуацијама казна затвора само надовезује на меру притвора, те у једном временском континуитету изгледају као целина. Међутим разлике међу њима су вишеструке. Прва разлика се најпре огледа у сврси изрицања, код притвора је то успешно вођење и окончање кривичног поступка, док је сврха казне затвора специјална и генерална превенција која се остварује тек након спроведеног кривичног поступка. Следећа разлика огледа се у основу изрицања, код мере притвора то је опасност уз постојање основане сумње о делу и учиниоцу, док је основ изрицања код казне затвора доказана кривица извршиоца кривичног дела.²⁰³ Затим, притвор се одређује само изузетно, ако се другим мерама не може постићи његова сврха, док за изрицање казне лишења слободе постоје широке законске могућности.²⁰⁴ Даља разлика огледа се у њиховом трајању, у том смислу да је трајање притвора је ограничено и мора испуњавати услов трајања у „разумном року“, а сам поступак је хитан, док је по питању казне затвора распон његовог трајања изузетно велики, а последњим изменама и допунама Кривичног законика је уведена и казна доживотног затвора. И коначно, када одлука којом је изречена казна затвора постане правноснажна, она стиче својство *res iudicata*, те се против осуђеног не може поново водити нови поступак за исто дело, док након правноснажности решења о притвору, поступак наставља да тече за исто дело.

- **Притвор и полицијско хапшење** - и у овом случају до поистовећивања долази из разлога што се одређено лице лишава слободе, али је разлика у томе што је полицијско хапшење радња која заправо претходи мери притвора и представља оперативну делатност коју предузимају припадници полиције ради спровођења лица јавном тужиоцу и то без доношења икакве претходне одлуке о томе, док о притвору може одлучивати једино суд у форми решења. Такође, полиција мора спровести ухапшено лице јавном тужиоцу без

---

²⁰³ *Ibid*, стр. 385.

²⁰⁴ Н. Срзентић, А. Стајић, Љ. Лазаревић, *Кривично право СФРЈ - Општи део*, Београд, 1978, стр. 341.

одлагања и које би смело трајати дуже од осам сати, док притвор у истрази може трајати и шест месеци.

- Притвор наспрам хапшења лица затеченог при извршењу кривичног дела и задржавања на месту извршења кривичног дела - Чланом 292 Законика о кривичном поступку, прописано је да свако може ухапсити лице затечено при извршењу кривичног дела за које се гоњење предузима по службеној дужности и предати га одмах полицији или јавном тужилаштву, или их без одлагања о томе обавестити. Поред полиције, ово право иначе припада и свим грађанима. Задржавање на месту извршења кривичног дела прописано је чланом 290 истог закона, према коме задржавање представља оперативну радњу припадника полиције који су овлашћени да задрже свако лице затечено на месту извршења кривичног дела - онда кад постоји опасност да њихово касније саслушање не би било могуће или би било отежано и у том случају задржавање не сме трајати дуже од шест сати.

8.2. Процесни услови за одређивање притвора

Током историјског развоја кривичног поступка десиле су се бројне промене по питању уређења притвора као мере за обезбеђење присуства окривљеног. За инквизиторски тип кривичног поступка карактеристично је било превентивно лишење слободе у току поступка, у циљу најбржег добијања признања окривљеног који тада није имао никаквих средстава да побије наводе о оптужби која му се ставља на терет²⁰⁵, нити могућности да се заштити од могућих грешака, злоупотреба и самовоље судија. Овакаво поступање, често је имало за последицу да невина лица признају кривицу како би се спасила мучења и застрашивања, које је умело да буде страшније од саме запрећене казне за кривично дело које им се ставља на терет.

Временом су се услови и разлози за лишење слободе мењали, што нарочито долази до изражаја са појавом савременог мешовитог типа кривичног поступка који у себи комбинује најзначајније елементе акузаторског и елементе инквизиторског поступка, односно елементе који осигуравају заштиту људских права и оне којима се држави обезбеђује право на кажњавање у односу на учиниоца кривичног дела. Сходно томе, дошло је до смањења разлога за обавезно затварање, а потом су модификовани и услови за

---

²⁰⁵ Ако се има у виду да је тада кривични поступак одликовала тајност која је *de facto* искључивала личну одбрану, те осумњичени тада најчешће нису имали браниоце у поступку.

одређивање притвора према појединим категоријама учинилаца и за одређене врсте кривичних дела, да би на крају дошло и до укидања обавезног притвора.²⁰⁶

С једне стране, притвор је најтежа мера процесне принуде, док је са друге стране облик лишења слободе који подразумева затварање окривљеног у току кривичног поступка ради постизања одређених процесних циљева, а у одређеним случајевима и ванпроцесних. Обзиром да је притвор један од најтежих захвата у право човека на слободу и личну сигурност, њиме се на неки начин тестирају основна Уставом и законом загарантована права и слободе човека, због чега је једно од кључних питања у вези мере притвора-питање разлога за његово одређивање. Поред тога, како се одузимање слободе заснива на тренутним и варијабилним околностима као разлозима, свако одузимање слободе у дужем трајању мора бити подвргнуто судској контроли која се мора спроводити у законом одређеним интервалима.

У важећем Законику о кривичном поступку предвиђен је само факултативни притвор, што значи да га је могуће одредити, а искључен је за поједина кривична дела због ниско предвиђене казне у закону или по неким другим основима. За одређивање притвора је потребно да буде испуњен један општи услов (материјалноправни) и више посебних (процесноправних) услова, који представљају фактичке разлоге за одређивање притвора.²⁰⁷

Прва основна претпоставка која мора бити испуњена је постојање основане сумње да је окривљени извршио кривично дело за које се терети и има караткер *conditio sine qua non* за законито одређење притвора, те мора бити испуњена приликом сваког одређивања притвора. У Законику о кривичном поступку у члану 2 ставовима 18 и 19, основана сумња је дефинисана као скуп чињеница које непосредно указују да је одређено лице учинилац кривичног дела. За разлику од некадашњег Законика о кривичном поступку када овај услов сам по себи и није имао неки посебан смисао јер се његова испуњеност подразумевала самим чином поретања кривичног поступка, у важећем законодавству је достигао свој пуни смисао, јер се истрага покреће на нивоу нижег степена сумње – основа сумње, те је подвучена разлика у том смислу што је за одређивање притвора потребан један виши степен сумње, односно основана сумња да је одређено лице извршило кривично дело, што значи да свако притварање лица без изузетка мора бити засновано на

²⁰⁶ В. Ђурђић. *on. cit.* стр. 381.

²⁰⁷ В. Ђурђић, *ibid.*, стр. 388.

објективним и оправданим разлозима, а судија мора на основу оцене свих чињеница и околности, као и целокупног доказног материјала стећи уверење да је окривљени заиста извршилац кривичног дела.

Притвор се може одредити против лица за које постоји основана сумња да је учинило кривично дело. Овај услов је неопходан, али није довољан, те је потребно да уз њега буде испуњен и неки од алтернативно постављених разлога из члана 211 Законика о кривичном поступку: 1) опасност од бекства, 2) колузиона опасност, 3) опасност од понављања дела и 4) узнемирење јавности.

Ове посебне услове за одређење мере притвора у теорији кривичног процесног права још називамо и основима притвора. То су, у суштини, само оне стварне околности које својим постојањем спречавају, односно онемогућавају присуство окривљеног, обезбеђење доказа и утврђивање материјалне истине или извршење пресуде, или указују на даљу могућност вршења кривичних дела.²⁰⁸ Те околности се могу односити на кривично дело или на учиниоца, па уколико су разлози за притвор везани за личност учиниоца (нпр. опасност да ће окривљени наставити с вршењем кривичних дела или ће побећи) онда говоримо о субјективним основима за одређење притвора, а када су везани за тежину кривичног дела, онда се ради о објективним основима за одређење притвора. Из одредаба става 1 наведеног члана, може се закључити да је притвор на основу тачке 1 замишљен као мера за обезбеђење присуства окривљеног, из тачке 2 као мера за успешно вођење поступка, а притвор по основу из тачке 3 и 4, као мера поступка и мера за очување јавног реда. У зависности од околности случаја, у једној кривичној ствари може се кумулативно стећи већи број разлога за одређивање притвора против окривљеног. Суд по слободном уверењу цени да ли законом предвиђени основи постоје, па уколико нађе да постоје, притвор одређује по службеној дужности. Ова дужност суда заснована је на закону, те је притвор факултативан само том у смислу да се не подразумева да ће бити одређен у сваком појединачном случају, већ само уколико суд нађе да су испуњени законски услови за његово одређење.

8.2.1. Опасност од бекства

Члан 211 ст 1 тачка 1 Законика о кривичном поступку прописује да се притвор има одредити ако се окривљени крије или се не може утврдити његова истоветност или у

---

²⁰⁸ В. Ђурђић, *op. cit.* стр. 388.

својству оптуженог очигледно избегава да дође на главни претрес или ако постоје друге околности које указују на опасност од бекства. Овај основ се дакле уопштено своди на опасност од бекства и од опструкције поступка. Као примере који указују на опасност од бекства законодавац најпре наводи: случајеве када се окривљени крије или када се не може утврдити његова истоветност или када у својству оптуженог очигледно избегава да дође на главни претрес, да би на крају дао општу формулацију да постоје и друге околности које указују на опасност од бекства, у шта убраја све друге ненаведене околности које могу да указују на опасност од бекства.

Скривање окривљеног подразумева мировање на неком притајеном месту, за разлику од бекства, које је динамично,²⁰⁹ те закључујемо да не представља типичну форму али је саставни део бекства јер је мотивисано истим побудама. За скривање је карактеристично да се окривљени не може пронаћи у свом месту пребивалишта или боравишта, тј. није уопште познато где се окривљени налази, али је при том јасно да он избегава да борави на својој редовној адреси, иако још увек није извесно да се он већ налази у активном бекству. Скривање најчешће представља прву фазу већ започетог бекства или је оно припрема за реализацију бекства, а често у пракси није потпуно јасно да ли одређене радње окривљеног представљају скривање или се ради о његовом бекству. Чињенице које суд уобичајено утврђује приликом оцене опасности од бекства јесу оне које се односе на морал и карактер лица, његов однос према државним органима, претходна осуђиваност, ранији покушаји бекства, често мењање места боравишта, његов дом, породичне и личне прилике, запослење, материјална средства, боравак у иностранству у току поступка, док очекивање неповољног исхода кривичног поступка и осуде може бити релевантна, али не и одлучујућа околност приликом доношења одлуке. На пример, уколико се догоди да се окривљени не може наћи на адреси коју је навео приликом саслушања пред органом поступка и утврди се да се ради о фиктивној адреси, а да окривљени ту не станује, ово ће представљати околност која ће уз друге чињенице и доказе моћи да створи уверење код суда да у конкретном случају постоји опасност од бекства, те да је притвор нужан. Такође, околност да је против окривљеног расписана потерница и да је по њој лишен слободе, не мора значити да постоји опасност од бекства, ако расписивању потернице није претходило тражење да орган унутрашњих послова пронађе и достави адресу окривљеног у смислу чл.

---

²⁰⁹ М. Шкулић, *op.cit.*, 2011, стр. 730.

597 ЗКП. Са друге стране, опасност од бекства ће постојати у случају да је окривљени суду дао три различите адресе, а ни на једној није могао бити пронађен или када се приликом легитимисања полицији није представио правим именом и презименом или је приказао туђу личну карту као своју и слично.

У одређеним случајевима орган поступка може имати потешкоће да утврди идентитет окривљеног због различитих околности. Идентитет лица се по правилу утврђује на основу личних исправа, препознавањем, узимањем отисака папиларних линија, исказом сведока и сл. Међутим може се догодити да утврђивање идентитета лица траје мало дуже, а за то време се лако може догодити да окривљени побегне, стога је Закоником предвиђено да се према лицу може одредити притвор и док се не утврди његов идентитет. У пракси је веома ретко да постоји проблем утврђивања идентитета, односно истовтности окривљеног, што је и тешко замисливо јер је обавезан услов за одређивање притвора постојање основане сумње да је одређено лице извршило кривично дело, због чега се претпоставља да је његов идентитет познат. Када је притвор одређен само због немогућности утврђења идентитета окривљеног, онда за трајање притвора важи и посебан рок фактичког карактера, тако да траје док се идентитет окривљеног не утврди.

Опасност од опструкције поступка постоји ако оптужени очигледно избегава да дође на главни претрес, у случајевима када се окривљени не крије, али се не одазива на позиве суда у циљу ометања и одуговлачења поступка. У кривичном поступку је од изузетне важности осигурати доставу позива окривљеном, као и одазивање окривљеног на достављени позив, односно обезбедити његово присуство ефикасном принудом ако се позиву не одазива. Стога је законом предвиђен притвор у ситуацијама када друге мере обезбеђења присуства окривљеног нису могуће (уколико нису испуњени услови за притвор по другим основама из чл. 211), или нису довољне (тамо где се свако позивање претвара у довођење, а свако довођење се избегава на све начине) и очигледно је да окривљени избегава да дође на главни претрес. Да ли постоји очигледно избегавање, фактичко је питање које суд цени у сваком појединачном случају. Суд том приликом узима у обзир бројност, учесталост, интензитет избегавања, оправдања окривљеног, као и да ли су према окривљеном већ примењиване неке блаже алтернативне мере за обезбеђење његовог присуства, па се тек онда разматра примена мере притвора.

„Друге околности које указују на опасност од бекства" је за разлику од претходних услова донекле неодређен због употребљеног каучук појма. Под њим треба подразумевати све околности које указују да би окривљени могао отићи у непознатом правцу. Судска пракса и теорија стоје на становишту да приликом одлучивања о притвору у сваком појединачном случају суд мора да цени да ли постоје конкретне околности које указују на опасност од бекства. То би нпр. био случај са поседовањем фалсификованих докумената за личну идентификацију док истовремено лице често мења боравишта без одређених разлога за то, прелази државну границу, нема стално место пребивалишта, итд.

8.2.2. Колузиона опасност

Посебан основ за притвор законодавац прописује у члану 211 ст. 1 тачка 2 Законика, који се у теорији кривичног процесног права назива *колузионом опасношћу*. Притвор по овом основу ће бити одређен у случајевима када постоје околности које указују да ће окривљени уништити, сакрити, изменити или фалсификовати доказе или трагове кривичног дела или ако особите околности указују да ће ометати поступак утицањем на сведоке, саучеснике или прикриваче. Уопштено узев, овај основ за притвор представља опасност од доказне опструкције, а његова суштина се огледа у томе да се притвор одређује против окривљеног како би се спречио његов недозвољени утицај на материјалне доказе или незаконит утицај на лица која су на одређени начин повезана са кривичним делом или учиниоцем. Доказна опструкција мора потенцијално потицати од окривљеног, а не и од других лица, али се може сматрати да таква опасност постоји ако се оцени да постоји вероватноћа да окривљени, ако би био на слободи, кроз контакт са другим лицима, њиховим посредовањем или коришћењем тих лица, индиректно може остварити одређене облике доказне опструкције.

Фактичко је питање у сваком појединачном случају да ли постоји опасност од доказне опструкције, али би то био нпр. случај ако се поуздано зна или основано претпоставља постојање још неких материјалних доказа, за које се верује да их је окривљени сакрио или да зна где се налазе, док органи поступка за такве доказе не знају или су им недоступни, те постоји опасност да би их окривљени могао уништити.

Овај притворски основ има за циљ да сачува аутентичност доказа,²¹⁰ јер окривљени може ометати поступак тако што ће недозвољено утицати како на материјалне, тако и на личне изворе доказа. Докази су подаци чињеничне природе из којих се изводе закључци у погледу битних елемената кривичног дела, док се под трагом кривичног дела подразумева свака видљива или голим оком невидљива материјална промена настала на лицу места, на жртви или на учиниоцу, у вези или поводом извршења кривичног дела (трагови папиларних линија, трагови стопала, трагови биолошког порекла).²¹¹ Материјалне доказе окривљени може уништити, сакрити, изменити или фалсификовати како се у поступку не би могла доказати основаност навода тужилаштва о оптужбама које га терете. Под уништењем подразумевамо физичко разарање доказа или трагова тако да они више не постоје. Сакривање подразумева премештање доказа на неку тајну локацију и место које је непознато органима поступка како се исти не би могли користити у поступку. Измена доказа подразумева пре свега модификацију неког дела доказа физичким, хемијским, механичким или другим деловањем која ће онемогућити органе поступка да изведу правилан закључак приликом оцене тог доказа. Фалсификовање је преиначење оригиналног доказа по питању његове садржине или изгледа, како се исти не би могао довести у везу с окривљеним.

Поред тога, окривљени ради прикривања истине о извршеном кривичном делу може покушати да различитим радњама утиче на личне изворе доказа: на исказе сведока, саучесника или прикривача, с обзиром на то да сведочење представља најзначајније и највише коришћено доказно средство. Окривљени у том смислу може вршити притисак на ова лица тако што ће их уцењивати, застрашивати, потплаћивати, или ће им претити, и сл. Међутим, законодавац је предвидео механизам заштите ових учесника у кривичном поступку, те они нису остављени на милост и немилост изван суднице, јер поред процесне заштите, која се у највећој мери огледа у могућности одређивања притвора због колузионе опасности, постоји и ванпроцесна заштита учесника у кривичном поступку.²¹² Окривљени може колузиони утицај остваривати било у непосредном разговору, тј. вербалном контакту са сведоцима, саучесницима, или прикривачима, било у телефонском разговору,

---

²¹⁰ З. Јекић, *Кривично процесно право*. Графичко предузеће „Лимитрије Лавиловић“. Београд, 2003. стр. 157.

²¹¹ И. Миљун, Б. Станковић. *„Притвор-примена у судској пракси“*, Годишњак факултета безбедности 2015, Факултет безбедности Универзитета у Београду, Београд, 2015, стр. 373.

²¹² Г. Илић, М. Мајић, „*Ванпроцесна заштита учесника у кривичном поступку*“, Правни живот, бр. 9/06, Београд, 2006, стр. 939-954.

путем размене писама, e-mail кореспонденцијом, односно било којим другим адекватним техничким средствима комуникације.

Да би се по овом основу одредио притвор, суд мора на основу конкретних разлога да стекне уверење да би окривљени својим останком на слободи могао да незаконито утиче на сведоке и друге учеснике у кривичном поступку. Када је притвор одређен по овом основу, његово трајање мора бити сведено на трајање док се не обезбеде докази због којих је одређен. Дакле, суд не сме донети одлуку о продужењу притвора по овом основу уколико су прикупљени сви докази, а нема других разлога за даље лишење слободе окривљеног. Притвор по овом основу може се одржати на снази све док таква опасност постоји, а најкасније до завршетка доказног поступка.

Велики је проблем у пракси то што су одлуке о одређивању и продужењу притвора по овом основу углавном недовољно образложене, стереотипне и понекад представљају парафразирање законских одредби без навођења конкретних околности које оправдавају притвор, јер то врло лако може довести до произвољности приликом одлучивања и потенцијалних кршења људских права. У законнику су начини исредства ометања кривичног поступка дати веома уско и лимитативно, тако да друге врсте ометања не долазе у обзир, као што су опасност од утицања на вештаке, где је утицање често и најлакше, а закон их не узима у обзир. Такође, према појединим ставовима, сматра се да би законом требало предвидети да се притвор може одредити уколико околности указују да ће до ометања поступка доћи и утицајем на оштећеног.

8.2.3. Опасност од понављања дела

Опасност од поновног вршења кривичних дела као још један основ за одређење мере притвора подразумева постојање особитих околности које указују да ће окривљени у кратком временском периоду поновити кривично дело или довршити покушано кривично дело или учинити кривично дело којим прети.²¹³ Овај основ као разлог за притвор јесте легитиман у контексту специјалне превенције, али у извесној мери отвара питање његове повезаности са потребом притварања у циљу обезбеђења присуства окривљеног у поступку. Без обзира што је законодавац покушао да постојећи раскорак ублажи везивањем опасности од поновног вршења или довршавања кривичног дела за кратак временски период, може се учинити да у овом случају мера притвора нема процесни циљ

---

²¹³ Види: чл. 211 ст 1 тачка 3 ЗКП.

и да предствља више меру обезбеђења јавне безбедности, него меру кривичног поступка. Да би се притвор могао одредити по овом основу, неопходно је доказати да је опасност реална и да је притвор одговарајућа мера за спречавање тих дела, а у контексту конкретних околности случаја. Притвор по овом основу био би оправдан уколико би се утврдило да ће окривљени у кратком року-практично одмах по извршењу основног кривичног дела (за које дело се и води кривични поступак) поновити дело, а што може негативно утицати на вођење кривичног поступка. Такође, опасност од „могућег/будућег“ кривичног дела не односи се на било које кривично дело, већ мора бити у одговарајућој релацији са кривичним делом које је предмет актуелног поступка.

Да би се одредио притвор по овом основу, потребно је постојање особитих околности које указују на то да ће окривљени поновити кривично дело, довршити покушано кривично дело или учинити кривично дело којим прети. Свака од ових опасности је самостални разлог за притвор, али се истовремено могу стећи два или сва три и бити заједнички процесноправни основ за притварање.²¹⁴ Понављање кривичног дела подразумева понављање истог или истоврсног кривичног дела, а довршити се може само оно кривично дело које је окривљеном стављено на терет, али се завршило на покушају јер је окривљени радњу започео, али је није довршио или је довршио, али релевантна кривично-правна последица није наступила.²¹⁵ Да би окривљени претио извршењем кривичног дела, претња мора бити манифестована и озбиљна.²¹⁶

Кратак временски период је правни стандард и као такав, мора бити оцењен и утврђен у сваком појединачном случају. Када је реч о процени самог почетка трајања тог рока у коме наступа опасност, сматра се да је то онај моменат када се окривљеном први пут укаже прилика да понови или доврши дело, а не онај моменат када је дело учињено²¹⁷.

Када је реч о особитим околностима које могу довести суд до уверења да постоји стварна опасност да ће окривљени извршити или довршити кривично дело, судови су подржали становиште да је за одређивање притвора по овом основу релевантно: раније понашање окривљеног, његова ранија осуђиваност, бројност кривичних дела за која се води поступак и мотив извршења кривичног дела; чињеница да ли је окривљени зависник

---

²¹⁴ В. Ђурђић, *op. cit.* стр. 388.

²¹⁵ А. Трешњев, *op. cit.*, (2016), стр. 403.

²¹⁶ Г. Спасојевић, „Разлози за одређивање притвора и његово трајање“, Правни живот, бр. 9/05, Београд, 2005, стр. 866.

²¹⁷ С. Бејатовић, *op. cit.*, (2019), стр. 31.

од употребе опојних дрога или алкохола; да ли је кривично дело извршио док је био на условном отпусту или ускоро после пуштања са издржавања затворске казне. Узима се затим у обзир истоврсност кривичних дела у односу на дело за које се окривљени терети (нарочито ће суд ценити околност да је истоврсно кривично дело за које је окривљени био осуђен било усмерено ка истом оштећеном лицу, као и у конкретном предмету) или уколико се кривична дела врше у виду криминалне каријере. Међутим, све наведене околности саме по себи не могу бити апсолутно и искључиво мерило за оцењивање постојања опасности, већ опасност мора произилазити из још неких других сасвим конкретних околности, које представљају фактичко питање које суд цени у сваком појединачном случају.

Од особитих околности које суд такође разматра, јесу и посебна стања лица, попут поремећених односа између лица (са којима нпр. окривљени живи у заједничком домаћинству) а који су дуже време нарушени и који могу довести до понављања кривичног дела (нарочито ће се узимати у обзир ранија угрожавања, повреде, раније пријаве полицији и сл.), али и психо-физичко стање окривљеног. То нарочито долази до изражаја код претње окривљеног да ће учинити ново кривично дело. У том смислу, претња мора бити реална и озбиљна, односно мора бити стварна и објективно остварива. Мора бити упућена конкретном лицу које је тачно одређено или је без веће дилеме одредиво. Код упућивања претње, узима се у обзир душевно стање окривљеног јер се према њему процењује степен озбиљности претње. С друге стране, радња којом окривљени реализује претњу да ће учинити одређено кривично дело, независно од мотива на којима се претња заснива, може представљати не само разлог за одређивање притвора, већ се њоме могу остварити и битна обележја појединих кривичних дела.

Приликом образлагања одлуке, суд мора да наведе и околности из ранијег живота окривљеног, његово понашање након извршеног кривичног дела или друге околности везане за његову личност које би указале на опасност од понављања кривичног дела или настављање вршења истих.²¹⁸ При том, оне околности које чине опис кривичног дела за које је окривљени основано сумњив (радња извршења, начин извршења и друге околности који ближе одређују радњу) саме по себи, у одсуству других конкретних околности,

---

²¹⁸ Видети одлуку Врховог суда Србије, Кж бр. 554/03 од 21. априла 2003, наведено према: електронска правна база, Параграф.

немају карактер особитих околности које оправдавају одређивање притвора по овом основу. Особите околности треба да превазилазе битна обележја бића кривичног дела, иако се могу довести у везу са њима и подразумевају односе, својства, стања, ситуације и њихове ближе карактеристике, таквог интензитета да излазе из оквира описа дела.

При том, за постојање овог законског основа за одређивање или продужење притвора, логично се не тражи постојање апсолутне извесности да би окривљени поново извршио кривично дело уколико би се нашао на слободи, него је довољно постојање реалне могућности са високим степеном извесности, засноване на образложеним околностима које имају тежину и значај особитих околности.²¹⁹

8.2.4. Узнемирење јавности

Чланом 211 ставом 1 тачка 4 Законика о кривичном поступку, прописано је да се окривљеном може одредити притвор када је за кривично дело које му се ставља на терет прописана казна затвора преко десет година, односно казна затвора преко пет година за кривично дело са елементима насиља, или му је пресудом првостепеног суда изречена казна затвора од пет година или тежа казна, а начин извршења или тежина последице кривичног дела су довели до узнемирења јавности које може угрозити несметано и правично вођење кривичног поступка. Ради се о основу за притвор који у себи комбинује као објективни услов тежину дела и запрећену казну, али поставља и додатни услов који мора бити кумулативно испуњен - да су начин извршења или тежина последице кривичног дела довели до узнемирења јавности које може угрозити несметано и правично вођење кривичног поступка. Дакле позивање само на запрећену казну није довољно. Посебно тешке околности које оправдавају притвор постојаће нпр. ако је кривично дело извршено према детету, на посебно опасан начин, од стране вишеструког повратника и томе слично. У једној одлуци Апелациони суд у Београду наводи да начин извршења и тежина последице морају бити узрочно-последично повезани са узнемирењем јавности, а узнемирење јавности такође мора бити узрочно-последично везано за могућност угрожавања несметаног и правичног вођења кривичног поступка.²²⁰ Дакле, осим што ови

---

²¹⁹ Видети решење Основног суда у Сомбору Кв бр. 322/13 од 30.04.2013. године и решење Апелационог суда у Новом Саду број Кж2 бр. 1474/13 од 16.05.2013. године; наведено према: електронска правна база, Параграф.

²²⁰ Видети одлуку Апелационог суда у Београду, Кж2 По1 бр. 381/12 од 17. септембра 2012. године, наведено према: електронска правна база података Инг-Про.

услови морају бити испуњени, мора постојати и каузалитет између њих. Ради се потенцијално о „каучук“ норми, која у пракси може бити подложна изузно широком тумачењу.

Пре свега, реч је о својеврсној „каучук“ норми, јер није јасно како то суд оцењује да постоји узнемирење јавности, а нарочито није јасно којим се критеријумима руководи када оцењује да то узнемирење јавности може довести до угрожавања несметаног и правичног вођења кривичног поступка. Стога, постојање узнемирења јавности пре свега треба посматрати из аспекта заштите грађана, односно очувања јавне безбедности која би могла да буде нарушена услед начина извршења и последица кривичног дела, а које може да се огледа у чињеници да је међу грађанима због извршеног кривичног дела, његове тежине и последице, завладао страх или паника, јер је учинилац остао на слободи.²²¹ Притисак јавности, реакције грађана и јавне осуде се углавном јављају код сваког иоле тежег кривичног дела у мањој или већој мери (јер су такве кривичне ствари по правилу медијски пропраћене), али то може довести до ометања кривичног поступка и произвести негативне последице по ток поступка. Тада, притварање може бити и у интересу самог окривљеног, коме на пример, услед таквог кривичног дела, а без обзира што се на њега свакако односи претпоставка невиности, може претити освета, а кривични поступак на пример, може бити угрожен услед евентуалног стварања „атмосфере линча“ и сл.²²² При том, узнемирење јавности мора да по свом обиму и интензитету превазилази уобичајено узнемирење које је иначе, по правилу, присутно у свим предметима у којима се суди за тешка кривична дела.²²³ Узнемирење јавности мора бити присутно у таквој мери да суд донесе одлуку да је у конкретном случају притварање легитимно јер је претежнији јавни интерес у односу на право окривљеног да се брани са слободе. Међутим, није свака чињеница која доводи до узнемирења јавности од утицаја за притвор, јер до узнемирења јавности мора да дође или због начина извршења или због тежине последица кривичног дела.²²⁴ Притвор из овог разлога је легитиман само уколико је могуће доказати да би се останком на слободи или пуштањем окривљеног на слободу заиста могла узнемирити

²²¹ И. Миљуш, Б. Станковић, *op. cit.* стр. 380.

²²² С. Бејатовић, М. Шкулић, Г. Илић *op. cit.* стр. 196.

²²³ Видети одлуку Апелационог суда у Београду, Кж2 По1 бр. 208/12 од 21. маја 2012, наведено према: електронска правна база података Инг-Про..

²²⁴ Видети одлуку Апелационог суда у Београду, Кж2 По1 бр. 79/12 од 1. марта 2012. Године, наведено према: А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје*, девета књига, Службени гласник, Београд, 2013, стр. 254.

јавност и нарушити јавни ред, а продужење притвора у овом случају би било оправдано само уколико би јавни ред заиста и даље остао угрожен или уколико би притисак јавности био у толикој мери изражен, да би то могло угрозити и права окривљеног на несметано и правично вођење кривичног поступка (нпр. у ситуацији када грађани демонстрирају и протестима ометају рад суда).

Најчешће се ова мера изриче у кривичним поступцима који за предмет имају кривична дела тешког убиства или кривична дела против полне слободе, нарочито када су оштећени посебно рањиве категорије лица, попут малолетника или деце, али се изриче и у другим случајевима, нпр. када је окривљени лице познато јавности или је на неком високом положају.

Узнемирење јавности мора постојати како у моменту доношења одлуке о притвору по овом основу, тако и приликом продужења притвора како би судска одлука била законита и оправдана, с тим да не може трајати у недоглед, већ протеклом времена оно губи на значају. У случају да приликом одлучивања о продужењу притвора таквог узнемирења више нема или је у знатној мери смањено, суд мора одлучити да ли такво стање и даље угрожава несметано и правично вођење кривичног поступка и у складу са том оценом донети одлуку о притвору.

У скраћеном поступку, суд може одредити притвор ако је то „оправдано због посебно тешких околности кривичног дела“, кад је окривљеном изречена казна затвора од пет година или тежа казна.²²⁵ Услов је изречена, а не запрећена казна и нигде се као услов не наводи постојање узнемирења јавности. Тако да је у пракси заузето становиште да се у скраћеном поступку, у току кривичног поступка, притвор не може одредити по основу разлога из члана 211 став 1 тачка 4 ЗКП, већ само након изрицања казне затвора на више од пет година.

И у нашој судској пракси и у пракси Европског суда за људска права реч је о притворском основу који се само изузетно примењује, што је и разумљиво имајући у виду бројност аутора који указују на неопходност преформулације законског текста који се тиче овог разлога за одређивање притвора, обзиром да је заснован на комбинацији тежине кривичног дела и њиме изазваног узнемирења јавности, која норма спада у ред такозваних

---

²²⁵ Видети: чл. 498 ст. 1 ЗКП.

„каучук“ норми, које могу бити изузетно екстензивно тумачене и примењиване и које стога, треба врло опрезно употребљавати.

8.3. Поступак одређивања, трајања и укидања притвора

Одлуку о притвору доноси искључиво стварно и месно надлежан суд, у форми образложеног решења, у одговарајућем функционалном саставу у зависности од фазе кривичног поступка у којој се притвор одређује. До потврђивања оптужнице, о притвору одлучује суд на предлог јавног тужиоца као *conditio sine qua non* који је у функцији официјалне оптужбе, а након тога суд може одредити притвор *ex officio*. Када тужилац стави предлог за одређивање притвора, суд не може мимо тог предлога да додаје неки нови основ за одређивање или продужење притвора изузев што може, у ситуацији када је јавни тужилац предложио два или више основа, отклонити неки од њих.

8.3.1. Одређивање притвора

Притвор у истрази доноси судија за претходни поступак на основу предлога јавног тужиоца, а након подизања оптужнице, решење доноси ванпретресно веће, и то до потврђивања оптужнице на основу предлога јавног тужиоца, а после потврђивања оптужнице и по службеној дужности. Од почетка главног претреса до објављивања пресуде, о притвору одлучује судеће веће.²²⁶ Након изрицања пресуде, до њене правноснажности, за одређивање, продужење или укидање мере притвора надлежно је ванпретресно веће из члана 21 став 4 ЗКП. Ванпретресно веће биће надлежно и да одлучи о притвору у ситуацији када је судеће веће одредило притвор на главном претресу приликом доношења пресуде, па је то решење укинато од стране другостепеног суда и предмет враћен на поновно одлучивање. Поред већа првостепеног суда и веће другостепеног суда може одредити притвор када су се због преиначења првостепене пресуде стекли услови да се према окривљеном одреди притвор. Тада ће другостепени суд донети посебно решење о одређивању притвора против кога није дозвољена жалба.²²⁷ Одлуку о притвору суд може донети по службеној дужности, али и на предлог странака и браниоца.

Пре доношења одлуке о притвору, суд ће саслушати окривљеног о разлозима за одређивање притвора. Саслушању могу да присуствују јавни тужилац и бранилац, које је

---

²²⁶ В. Ђурђић *op. cit.* стр. 397.

²²⁷ Видети: чл. 459 ст. 2 ЗКП.

суд дужан да обавести на погодан начин о времену и месту саслушања, с тим да се оно може обавити и у њиховом одсуству. Изузетно од правила да суд мора саслушати окривљеног о разлозима за одређивање притвора пре него што о њему одлучи, може се одступити ако постоји неки од следећих, алтернативно постављених разлога: 1) ако уредно позвани окривљени не дође, а свој изостанак не оправда, 2) уколико се није могло извршити уредно достављање позива, а из околности очигледно произилази да окривљени избегава пријем позива или 3) због опасности од одлагања. У овим случајевима суд ће у року од 48 сати од часа хапшења саслушати окривљеног о постојању разлога за одређивање притвора. Након саслушања, суд одлучује да ли ће одлуку о одређивању притвора оставити на снази или укинути притвор. Поред тога што може укинути притвор, судија за претходни поступак може уместо притвора изрећи и неку блажу меру за обезбеђење присуства окривљеног уколико су испуњени законски услови за њено одређивање, без обзира што заменик јавног тужиоца није био присутан на саслушању окривљеног и није предложио блажу меру.²²⁸

Суд одређује притвор одлуком у форми решења и могуће је донети више различитих видова решења: 1) решење о одређивању притвора; 2) решење о продужењу притвора; 3) решење о укидању притвора; 4) решење о замени притвора блажом мером; 5) решење којим се одбија предлог за укидање притвора и 6) решење којим се притвор оставља на снази.

Законодавац прописује обавезну садржину решења о одређивању притвора, те оно мора садржати следеће податке: 1) име и презиме лица које се притвара,²²⁹ 2) кривично дело за које је лице основано сумњиво, 3) законски основ за притвор, 4) време на које је одређен притвор, 5) време хапшења, 6) поуку о праву на жалбу, 7) образложење основа и разлога за одређивање притвора, 8) службени печат и 9) потпис судије који одређује притвор. Остала притворска решења имају такође овакву садржину, осим што она садрже поједине елементе својствене за њих. При том, сва решења, осим иницијалног решења о одређивању притвора, морају обавезно да садрже број и датум решења о одређивању притвора. То је важно јер се сва друга решења везују за то иницијално решење о

---

²²⁸ Текст одговора на постављено питање нижестепених судова утврђен на седници Кривичног одељења Врховног касационог суда 14. новембра 2014. године.

²²⁹ Поред имена и презимена лица које се притвара, судови по правилу у изреци решења о одређивању притвора наводе и остале личне податке лица које се притвара ради лакше идентификације лица.

одређивању притвора, а једини начин да се утврди на основу којег решења је окривљеном одређен притвор јесте да се наведу број и датум његовог доношења.

У решењу о притвору, посебно се образлажу основи за одређивање притвора, чињеницама и доказима, а не простим позивањем на одговарајућу одредбу из чл. 211 ЗКП. Значај тачног означавања основа по коме се притвор одређује је и у томе што од тога зависи могућност полагања јемства, као и када ће и из којих разлога притвор моћи да се укине, односно докле ће моћи да траје.

Правило је да се решење о притвору уручује лицу у часу хапшења, али овај начин поступања превиђен је за случај кад је решење о притвору претходно донето, па полиција само извршава наредбу о довођењу. Међутим, ако привођење лица претходи одређивању притвора, у том случају решење о притвору се мора хитно уручити окривљеном, а најкасније у року од 12 сати од часа притварања. Окривљеном се решење предаје и онда када је усмено саопштено, а овај моменат је значајан јер се од тог тренутка рачуна рок за подношење жалбе и као такав се бележи у списима. Осим окривљеног, решење се доставља и супротној страни, тј. јавном тужиоцу, који такође против наведеног решења има право жалбе. Против решења судије за претходни поступак о притвору допуштена је жалба коју окривљени лично или преко свог браниоца може изјавити у року од три дана. Јавни тужилац може изјавити жалбу против решења којим је одбијен предлог за одређивање притвора. Жалба нема суспензивно дејство. О жалбеним наводима на решење о притвору које је у истрази донео судија за претходни поступак, одлучује ванпретресно веће првостепеног суда. О жалби против решења које је донело ванпретресно веће, након подизања оптужнице, одлучује веће непосредно вишег суда.

У истрази о продужењу притвора до три месеца, одлучује судија за претходни поступак, а о даљем продужењу притвора до максималног рока од шест месеци, одлучује ванпретресно веће непосредно вишег суда.²³⁰ И против овог решења допуштена је жалба која се може изјавити у року од три дана од дана уручења решења о продужењу мере, која такође нема суспензивно дејство.

8.3.2. Трајање и контрола притвора

Трајање притвора суд мора свести на најкраће могуће време, имајући у виду разлоге за одређивање притвора. У том смислу се трајање притвора одређује у општем смислу, преко

---

²³⁰ Видети: чл. 215 ст. 2 ЗКП.

генералног правила о укидању притвора чим престану разлози због којих је одређен. Посебно и конкретно трајање притвора се ограничава у вези са остваривањем његове сврхе, када важе одређени фактички рокови, али само у односу на поједине притворске основе и кроз одређивање максималних рокова трајања притвора у појединим фазама кривичног поступка и у зависности од одређених процесних ситуација. Европски суд за људска права по питању трајања мере притвора поставља захтев „разумног трајања“²³¹ што су државни кривични органи у обавези да цене током поступка и приликом контроле притвора. У домаћем позитивном законодавству су, како би се обезбедило поштовање међународног стандарда трајања притвора у „разумном року“, прописана општа ограничења приликом одређивања мере притвора како би се избегло неоправдано дуго трајање притвора које ће, у случају да се притвор утврди незаконитим и неоснованим, представљати повреду загарантованих уставних права окривљеног.

Ограничења су следећа: 1) најдуже трајање притвора у фази истраге ограничено је максималним роком; 2) трајање притвора мора бити у директној корелацији са сврхом његовог одређивања и не сме бити само по себи циљ; 3) судови су у обавези да периодично и аутоматски након протеча извесног времена преиспитују већ одређену меру притвора како би утврдили да ли и даље постоје разлози за притвор (може се догодити да су се у међувремену нпр. појавиле нове чињенице, околности или докази који омогућавају изрицање блаже мере или укидање мере притвора према окривљеном); 4) притвор је мера коју одликује хитност у поступању, стога је прописана општа дужност органима кривичног поступка да нарочито хитно поступају у случајевима када је окривљеном одређен притвор.

Фактички рок трајања притвора постоји у следећим ситуацијама: 1) када је притвор одређен због немогућности утврђења истоветности окривљеног, те траје док се истоветност не утврди, 2) када је притвор одређен због доказане опструкције окривљеног, трајаће само док се не обезбеде докази због којих је притвор одређен и 3) уколико је притвор одређен оптуженом који је већ једном уредно позван на главни претрес, а очигледно избегава да дође, у ком случају тако одређен притвор траје до објављивања пресуде.

---

²³¹ Видети: чл. 5 ст. 3. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, „Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005.

У истрази је најдуже трајање притвора ограничено објективним роковима, различитог трајања. Када се окривљени налази у притвору по основу решења судије за претходни поступак, тада је најдуже трајање притвора три месеца од дана лишења слобода. Судија за претходни поступак при том има обавезу да по службеној дужности, по истеку сваких тридесет дана испита да ли још стоје разлози за притвор и донесе решење о продужењу или укидању притвора. Међутим, ванпретресно веће непосредно вишег суда (чл. 21 ст. 4 ЗКП) може на образложени предлог јавног тужиоца, из важних разлога продужити притвор највише за још три месеца. Што значи да притвор у истрази у редовном кривичном поступку може трајати најдуже шест месеци. Након тога, суд нема могућност да *ex officio* донесе одлуку о продужењу притвора, али у случајевима када за то постоји иницијатива у виду писменог и образложеног предлога јавног тужиоца, он то може учинити. Против овог решења допуштена је жалба, с тим што она не задржава извршење решења, о којој одлучује ванпретресно веће непосредно вишег суда. Уколико након истека прописаних рокова за максимално трајање притвора у истрази оптужница није подигнута, притвор престаје *ipso iure* и окривљени се одмах има пустити на слободу.

Што се тиче трајања притвора након подизања оптужнице, законом није предвиђен максималан рок трајања притвора, али је суд дужан да трајање притвора у овој фази сведе на најкраће могуће време, а прописано је да притвор одређен у овој фази поступка може трајати до упућивања окривљеног на издржавање кривичне санкције, а најдуже док не истекне време трајања кривичне санкције изречене у првостепеној пресуди.

Даље, притвор може трајати само док трају разлози на основу којих је одређен, односно док се не постигне сврха због које је ова мера била изречена окривљеном. Овим правилом се спречава неразумно дуго трајање притвора које може довести до штетних последица по окривљеног, у случају да је притварање било неосновано (имајући у виду да се притвор одређује према окривљеном у моменту када кривична ствар није правноснажно пресуђена). У току поступка, протеком времена, основана сумња која је неопходан предуслов за одређивање мере притвора према окривљеном се нужно мора преиспитивати и поткрепљивати новим доказима у циљу утврђивања да ли и даље постоје основи за притвор који су правосудни органи навели, како би се могло оправдати даље продужење мере. Стога је законодавац прописао периодичну контролу постојања законских разлога за

даље трајање притвора која се спроводи аутоматски, по службеној дужности, независно од предлога странака и браниоца, а везана је за одређене фазе кривичног поступка.

Приликом контроле притвора морају да буду испуњена два услова. Први услов је да поступак тече, а други је да и даље стоје разлози за притвор.²³² Временски интервали у којима се контролише притвор различити су и зависе од фазе у којој се поступак налази.²³³ Прва таква контрола се спроводи од стране судије за претходни поступак након што је по предлогу јавног тужиоца одредио притвор. Судија за претходни поступак дужан је да по службеној дужности, по истеку сваких тридесет дана, испита да ли још стоје разлози за притвор, и у складу с тим донесе одлуку, а то може бити решење о продужењу или укидању притвора. На овај начин одређен притвор од стране судије за претходни поступак може трајати најдуже три месеца. Након овога, следећа контрола је предвиђена у фази оптужења коју спроводи ванпретресно веће, и то од подизања до потврђивања оптужнице по истеку сваких тридесет дана, а након потврђивања оптужнице па до изрицања првостепене пресуде по истеку сваких шездесет дана.²³⁴ Ако након потврђивања оптужнице притвор буде укинут због тога што нема основа за сумњу о постојању кривичног дела, суд ће испитати оптужницу у складу са правилима која се односе на испитивање оптужнице.²³⁵ Контрола притвора врши се у законом одређеним временским интервалима, без обзира да ли је у међувремену донето решење о одбијању предлога странака за укидање притвора.²³⁶ Након доношења првостепене пресуде, судеће веће првостепеног суда је дужно да одмах након изрицања пресуде, по службеној дужности, испита да ли постоје разлози за притвор, у зависности од врсте пресуде и врсте и висине изречене кривичне санкције. Уколико је окривљеном првостепеном пресудом изречена кривична санкција која се састоји у лишењу слободе, притвор се може продужити до упућивања окривљеног на издржавање кривичне санкције која се састоји у лишењу слободе, а најдуже док не истекне време трајања кривичне санкције изречене у првостепеној пресуди. Уколико се догоди ситуација да је веће које је изрекло пресуду из

---

²³² Ј. Лазаревић „Нека основна питања везана за притвор у редовном кривичном поступку“, Билтен судске праксе Врховног суда Србије, бр. 3/97, Београд, 1997, стр. 125.

²³³ Р. Соколовић „Притвор у светлу измена важећег ЗКП и одлагања примене новог ЗКП“, Правни живот, бр. 9/08, Београд, 2008, стр. 764.

²³⁴ В. Ђурђић *op. cit.* стр. 402.

²³⁵ С. Бејатовић, *op.cit.*, 2019., стр. 67.

²³⁶ Начелни став бр. 4/82 - Заједничке седнице Савезног суда, републичких и покрајинских врховних судова и Врховног војног суда од 20. и 21. априла 1982. године.

било ког разлога пропустило да истовремено донесе и одлуку о притвору, а пресуду је објавило, одлуку о притвору донеће веће из члана 21 став 4 ЗКП, јер судеће веће више није у заседању.²³⁷

Пракса узима да образложење предлога за продужење треба да садржи означавање истражних радњи које би требало извршити и доказа које би требало извести, са назначењем шта би се њима требало доказати, излагање околности које су успоравале поступак и сметњи због којих те радње нису извршене. За одлуку је у том случају значајно да ли је до необављања истражних радњи дошло из објективних околности или због нерада, односно због лоше организованог рада јавног тужиоца. Окривљени због тога не сме да трпи.

У току истраге могу наступити и околности због којих се притвор укида, међутим, може се догодити да се касније у току истраге појаве нове чињенице које траже да се притвор поново одреди по неком од основа из чл. 211 ЗКП, истом по коме је и раније био одређен или по неком другом основу, али у сваком случају због нових околности, за исто кривично дело и према истом окривљеном. У том случају се неће сматрати да поступак почиње да тече изнова, нити да рачунање најдужега трајања притвора почиње изнова, већ целокупно се време притвора представља целину и урачунава се у изречену казну. Међутим, трајање притвора се рачуна посебно ако се окривљени налази у притвору, па се открије ново кривично дело и на њега прошири истрага, па те чињенице треба сматрати као отпочињање новог поступка.²³⁸

За све време трајања истраге, окривљени и његов бранилац су овлашћени да стављају предлоге за укидање притвора без икаквог законског ограничења, а суд по њима мора одлучивати у сваком случају.

Другостепени суд може вршити контролу притвора и у жалбеном поступку. Уколико се догоди да другостепени суд усвоји жалбу и укине првостепену одлуку док се окривљени и даље налази у притвору, тада ће другостепени суд бити надлежан да испита да ли још постоје разлози за притвор и донеће решење о продужењу или укидању притвора. Обавеза суда да по службеној дужности преиспитује разлоге за продужење притвора у одређеним роковима подразумева да суд не може некритички понављати

---

²³⁷ Текст одговора на постављено питање нижестепених судова утврђен на седници Кривичног одељења Врховног касационог суда 24. новембра 2014 године.

²³⁸ М. Грубач, Т. Васиљевић, *op.cit.*, 2014, стр. 381.

разлоге утврђене на почетку кривичног поступка, већ исте мора преиспитивати у складу са новим релевантним чињеницама процесног и материјалног карактера до којих дође у току кривичног поступка и о томе дати довољне и индивидуализоване разлоге.²³⁹ Тако да је нарочито важно да се одлука о продужењу притвора заснива на правно релеватним разлозима довољног квалитета да оправдавају продужење притвора у дужем временском периоду, уз убедљиво образлагање разлога за продужење, а без навођења стереотипних формулација или општих и апстрактних појмова.

У притворским предметима, поред опште обавезе о хитном поступању, судови имају обавезу да различите процесне радње у поступку предузимају нарочито хитно и без одлагања. Доношење решења о укидању притвора је кривичнопроцесна радња која не трпи одлагање, а прописани су краћи рокови за одлучивање и предузимање процесних радњи у случајевима када се окривљени налази у притвору. Закоником су предвиђени врло кратки рокови за предају решења о притвору, за жалбу против решења о притвору, предвиђен је и кратак рок за одлучивање о тој жалби, итд. Међутим, без обзира на то што поступак мора да буде брз, та брзина не сме да утиче на коректност поступка.

При том, када се окривљени налази у притвору, а суд по службеној дужности испитује постојање разлога за притвор, суд није везан само разлозима из решења о одређивању односно продужењу притвора већ може утврдити и постојање других разлога.²⁴⁰ Али, ситуација је другачија када је у питању другостепени поступак. Приликом одлучивања о жалби окривљеног против решења о одређивању или продужењу притвора, суд не сме преиначењем побијаног решења да заснује притвор на неком новом основу који није био обухваћен побијаним решењем, нити сме да укине побијано решење да би првостепени суд донео решење о притвору засновано на новом основу за притвор. Међутим, када при укидању у целости првостепене, односно другостепене пресуде испитује да ли постоје још увек разлози за притвор, жалбени суд није ограничен на утврђење да ли постоје још основи по којима је притвор био одређен, већ је овлашћен да продужи притвор и по другим законским основима ако утврди да ти основи постоје.²⁴¹

---

²³⁹ Видети одлуку Апелационог суда у Нишу, Кж бр. 786/10 од 18. августа 2010, наведено према: Билтен Вишег суда у Нишу, бр. 32, Ниш, 2014. године.

²⁴⁰ Видети одлуку Врховног суда Србије, Кж2 бр. 24/01 од 17. јануара 2001, наведено према: електронска правна база података Инг-Про.

²⁴¹ Начелни став бр. 6/81 - Заједничка седница СС, републичких и покрајинских врховних судова и ВВС, 25. и 26. јун 1981. године.

8.3.3. Укидање притвора

Треће, можда и најзначајније питање у вези са притвором јесте његово трајање, односно укидање. Притвор се укида решењем суда уколико постоји неки од основа за укидање притвора који су прописани Закоником о кривичном поступку и то: 1) ако се поступак обустави; 2) ако престану разлози због којих је притвор одређен; 3) ако истекне рок на који је притвор одређен или најдужи законски рок после кога притвор не може више да траје; и 4) ако се изрекне одређена врста пресуде или одређена врста кривичне санкције.

Окривљени који се налази у притвору, мора бити пуштен на слободу чим се поступак обустави. У случајевима када је покренута истрага, а добијени докази и резултати истраге су недовољни за поткрепљивање основане сумње и подизање оптужнице (или се нпр. утврди постојање трајних сметњи за даље кривично гоњење) тада притвор мора бити укинут. Исто тако, и када се након подизања оптужнице из одређених разлога обустави кривични поступак или се решењем суда одбије оптужба, окривљени се мора одмах пустити на слободу.

Друго, чим престану да постоје разлози због којих је притвор одређен, односно последњи пут продужен, суд је у обавези да притвор укине. Дакле, дешава се да иако је притвор према окривљеном одређен по једном основу, касније суд у току поступка утврди постојање неког другог основа, те тада притвор може бити продужен или поново одређен по неком другом основу. У ситуацијама када престану да постоје сви разлози због којих је притвор одређен, суд га укида или на предлог странака или по службеној дужности, обзиром у току читавог трајања кривичног поступка, суд по службеној дужности пази да ли и даље стоје разлози на основу којих је притвор био одређен.

Треће, суд ће по сили закона укинути притвор увек када истекне максимално трајање на које притвор може бити одређен. Разликујемо две врсте рокова чијим протеком се стичу услови за укидање притвора, а то су судски и законски рокови. Основна разлика између ових врста рокова је то што су судски рокови они који су садржани у самој одлуци по којој је притвор одређен и траје, а законски рокови представљају максималне рокове о најдужем трајању притвора и прописани су од стране законодавца. С обзиром на то да се притвор одређује решењем суда у коме се обавезно означава трајање притварања, он може трајати онолико времена колико је у судском решењу одређено. С друге стране, законски

рокови о најдужем трајању притвора предвиђени су за пре свега за фазу истраге - те протеком максималног рока трајања притвора у овој фази, притвор који је одређен од стране судије за претходни поступак или ванпретресног већа апелационог суда се мора укинути. Нпр., када истекне рок од шест месеци, а јавни тужилац не подигне оптужницу против окривљеног. Након изречене осуђујуће пресуде, притвор може трајати до њене правноснажности, али ће се укинути и пре тога уколико је истекло време трајања казне затвора на коју је окривљени осуђен првостепеном пресудом.

Након изрицања пресуде окривљеном, притвор се може укинути у одређеним случајевима у зависности од врсте пресуде и врсте изречене кривичне санкције. Законодавац је прописао да ће притвор обавезно бити укинут и биће наређено да се окривљени пусти на слободу уколико је пресудом ослобођен или је оптужба одбијена или ако је оглашен кривим, али ослобођен од казне или је осуђен само на новчану казну, на казну рада у јавном интересу или на казну одузимања возачке дозволе или му је изречена судска опомена или је условно осуђен, или је због урачунавања притвора казну већ издржао или је оптужба одбачена, осим због стварне ненадлежности.²⁴²

Сам поступак за укидање притвора разликује се у зависности од фазе кривичног поступка у којој се мера укида и у зависности од основа за укидање притвора. Притвор се може укинути по службеној дужности или на предлог странака. Суд може самоиницијативно у току преиспитивања основаности мере утврдити да се стекао основ за укидање притвора и донети решење о укидању притвора по службеној дужности, али само на основу измењеног чињеничног, а не поводом другачије оцене истоветног стања ствари. Притвор се укида у форми образложеног решења.

Надлежност за укидање притвора заснива се на надлежности за одређивање, односно продужење притвора, осим у случају припремног рочишта, када председник већа може уз сагласност странака, укинути притвор или га заменити блажом мером. Против тог решења жалба није дозвољена.²⁴³

У свим ситуацијама када се притвор укида доноси се посебно решење, а против тог решења се може изјавити жалба која не задржава извршење решења, а о којој одлучује веће другостепеног суда.

---

²⁴² А. Трешњев *op. cit.* стр. 440.

²⁴³ Видети: чл. 351 ЗКП.

9. Остваривање права лица неосновано лишених слободе

Поред тога што су законом строго и детаљно прописани услови за одређивање притвора, у пракси су могуће ситуације да се поједина лица неосновано лише слободе. Због тога је у Законнику о кривичном поступку у глави XXV, прописан поступак за остваривање права лица неосновано лишеног слободе.²⁴⁴ У питању је вануговорна, деликтна одговорност државе за штету коју причине државни органи.²⁴⁵

Сходно одредбама Законика, лишењем слободе сматра се свако хапшење, задржавање, забрана напуштања стана, притвор и боравак у установи, који се у складу Законом урачунава у притвор.²⁴⁶ Следеће питање од којег се пошло у Законнику јесте одређивање лица које се има сматрати неосновано лишеним слободе. То је лице:

1) које је било лишено слободе, а није дошло до покретања поступка, или је правоснажним решењем поступак обустављен или је оптужба одбијена, или је поступак правоснажно окончан одбијајућом или ослобађајућом пресудом;

2) које је издржавало казну затвора, а поводом захтева за понављање кривичног поступка или захтева за заштиту законитости изречена му је казна затвора у краћем трајању од издржане казне, или је изречена кривична санкција која се не састоји у лишењу слободе, или је оглашено кривим, а ослобођено од казне;

3) које је било лишено слободе дуже времена него што траје њему изречена кривична санкција која се састоји у лишењу слободе;

4) које је услед грешке или незаконитог рада органа поступка лишено слободе, или је лишење слободе трајало дуже, или је дуже задржано у заводу ради извршења кривичне санкције која се састоји у лишењу слободе.

Међутим, накнада штете не припада лицу које је својим недозвољеним поступцима проузроковало лишење слободе. Такође, неће се моћи остварити право на накнаду штете ако је поступак обустављен услед смрти окривљеног, као што ни решење о обустави кривичног поступка због примене амнестије, не може бити основ по коме би оштећени тражио накнаду штете због боравка у притвору.

Сва лица која су неосновано лишена слободе могу остварити следећа права:

1) право на накнаду штете,

²⁴⁴ Видети: чл. 583 – 595 ЗКП.

²⁴⁵ Н. Мрвић Петровић, З. Петровић, *Накнада штете због неоснованог лишења слободе или неосноване осуде*, Центар за мир и развој демократије, Београд 2008, стр. 22.

²⁴⁶ Видети: чл. 2 ст. 1 тач. 23 ЗКП.

2) право на морално задовољење и

3) права на признавање радног стажа или стажа осигурања.

Штета коју је лице неосновано лишено слободе претрпело, може бити материјална и нематеријална.²⁴⁷ Материјална штета може се састојати и у висини вредности пакета које је мајка носила лицу неосновано лишеном слободе (свом сину) за време посета док се налазио у притвору, с тим што је у том случају за подношење тужбе активно легитимисана мајка, а не син.²⁴⁸ Накнада штете остварује се тужбом за накнаду штете у парничном поступку. Међутим, пре подношења тужбе суду, лице неосновано лишено слободе дужно је да најпре поднесе захтев министарству надлежном за послове правосуђа, ради постизања споразума о постојању штете, као и о врсти и висини накнаде. О поднетом захтеву одлучује комисија за накнаду штете, чији се састав и начин рада уређују актом министра надлежног за послове правосуђа. Ако захтев за накнаду штете не буде усвојен или комисија не одлучи о захтеву у року од три месеца од дана када је поднет, лице које је неосновано лишено слободе може надлежном суду поднети тужбу за накнаду штете. Тужба се у том случају подноси против Републике Србије.

Ово право је наследиво, тако да наследници лица неосновано лишеног слободе могу после његове смрти наставити поступак за накнаду штете, односно покренути поступак уколико то оно није учинило.

Ако је случај на који се односи неосновано лишење слободе неког лица приказиван преко средстава јавног информисања и ако је тиме био повређен углед тог лица, суд ће на његов захтев објавити у средству јавног информисања саопштење о одлуци из које произилази неоснованост лишења слободе, односно неоснованост осуде. Ако случај није приказиван преко средстава јавног информисања, овакво саопштење ће се, на захтев лица које је неосновано лишено слободе, доставити државном и другом органу, предузећу и другом правном или физичком лицу код кога је лице у радном односу.

Лицу коме је због неоснованог лишења слободе престао радни однос или својство осигураника социјалног осигурања, признаје се радни стаж, односно стаж осигурања као да је било на раду за време за које је због неоснованог лишења слободе изгубило стаж. У

---

²⁴⁷ Р. Соколовић, *Полиција и кривични поступак, супростављање организованом криминалу*, Службени гласник, Београд 2003, стр. 228.

²⁴⁸ Видети одлуку Окружног суда у Новом Саду Гж бр. 985/05 од 29. септембра 2005. године; наведено према: Електронска база података, Параграф.

стаж се урачунава и време незапослености до које је дошло због неоснованог лишења слободе, а која није настала кривицом тог лица. На захтев органа, односно организације код које се право на радни стаж, односно стаж осигурања остварује, исплатиће се из буџетских средстава прописани допринос и то за време за које је стаж признат. Ако орган или организација не узму у обзир признат стаж, лице неосновано лишено слободе може захтевати да надлежни суд утврди да је признавање овог времена наступило по закону. У том случају, тужба се подноси против органа или организације која оспорава признати стаж и против Републике Србије.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Како би био испуњен захтев за успешним вођењем кривичног поступка, потребно је обезбеђење присуства његових учесника, нарочито окривљеног, а тек изузетно поступак се може водити и без његовог присуства. Окривљени, као странка заинтересована за исход кривичног поступка, своје интересе најквалитетније може заштитити уколико активно учествује у поступку, што у крајњој линији води ка ефикасности поступка. Међутим, неретке су ситуације у којима окривљени препозна као свој интерес то да изостанком онемогући предузимање одређене процесне радње или вођење самог поступка. Имајући у виду овако супротстављене интересе окривљеног, Законик о кривичном поступку прописује мере за обезбеђење његовог присуства у кривичном поступку. С обзиром на то да мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка представљају сложен кривичнопроцесни институт, извршена је анализа која подразумева свеобухватно испитивање сваке од мера које улазе у његов састав. Поред тога, проучен је и међусобни однос појединих мера и положај сваке од њих у њиховој унутрашњој систематици.

Имајући у виду сва заједничка обележја мера за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка, овај процесни институт може се дефинисати као скуп мера процесне принуде органа поступка које се предузимају ради обезбеђења присуства окривљеног и несметаног вођења кривичног поступка, при чему се мора водити рачуна да се не одреди тежа мера, уколико се иста сврха може постићи блажом мером.

Анализа домаће законске регулативе мера за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка, довела нас је до неколико *de lege ferenda* предлога. Најпре, требало би преиспитати назив главе VIII Законика о кривичном поступку која гласи „Мере за обезбеђење присуства *окривљеног* и за несметано вођење кривичног поступка“, из разлога што су у оквиру ове главе делом прописане и мере за обезбеђење присуства осталих учесника у кривичном поступку (позивање сведока, вештака, итд.). Осим тога, део мера за обезбеђење присуства осталих учесника у поступку и за несметано вођење кривичног поступка прописан је у другим главама ЗКП. Стога стоји предлог да ова глава Законика убудуће носи назив „Мере за обезбеђење присуства учесника у поступку и за несметано вођење кривичног поступка“ и да се архитектоника Законика измени тако што би у оквиру ове главе поред наведених, биле прописане и све остале мере за обезбеђење присуства учесника у поступку и за несметано вођење кривичног поступка.

Следећа група *de lege ferenda* предлога односи се на позивање учесника у поступку. Као што смо могли приметити, после подизања оптужнице учеснике у поступку позива суд, с тим што је тада обавеза суда знатно редукована и своди се на позивање само оних учесника у поступку чије је испитивање одредио по службеној дужности. У преосталим случајевима обавеза позивања је на странкама и браниоцу, уколико на себе такву обавезу преузму (чл. 193 ст. 2 ЗКП), а што би требало да допринесе повећању ефикасности поступка. Међутим, из овако постављене законске формулације намеће се питање како ће суд утврдити да ли је учесник у поступку уредно позван, а посебно да ли позив садржи сва упозорења и обавештења која би морао да садржи. Ово је значајно јер од уредног позивања зависи да ли ће учесник у поступку трпети одређене последице због неодазивања на позив. Стога стоји предлог *de lege ferenda* да се овај члан Законика измени тако да учеснике у поступку позива суд, с тим да суд може обавезати странке или браниоце да тим лицима позив уруче.

Када је у питању мера забране прилажења, састајања или комуникације са одређеним лицем и посећивања одређених места, полиција је та која контролише поштовање забрана изречених мером. У обављању овог задатка она може предузимати различите оперативне радње. Међутим, дилема која се јавља у вези овог законског решења јесте - зашто само полиција може контролисати примену ове мере, будући да је законодавац предвидео да се приликом одређивања ове мере окривљеном може наложити да се повремено јавља

полицији, али и поверенику из органа државне управе надлежног за извршење кривичних санкција или другом државном органу одређеном законом, а посебно имајући у виду да је повереник тај који израђује програм поступања за окривљеног. С друге стране, сасвим је сигурно да би контрола била делотворнија уколико би била проширена и на повереника из органа државне управе надлежног за извршење кривичних санкција. Стога у теорији стоји *de lege ferenda* предлог да се контрола примене мере поред полиције прошири и на повереника из органа државне управе надлежног за извршење кривичних санкција. Следећа дилема која се јавља у вези ове мере јесте да ли је сврсисходно меру забране прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицима или посећивања одређених места контролисати тиме што би се окривљени јављао полицији, поверенику или другом државном органу. Наиме, обавезно јављање полицији, поверенику или другом државном органу по правилу се прописује као мера којом се контролише да ли окривљени напушта место боравишта, односно да ли се евентуално спрема за бекство или се у њега дао, па остаје нејасно како би се могло контролисати да ли се окривљени састаје, комуницира са одређеним лицима или њима прилази и да ли посећује одређена места - тако што би се јављао полицији, поверенику или другом државном органу.

У погледу забране напуштања боравишта такође постоји предлог *de lege ferenda* који се односи на измену назива ове мере, имајући у виду да се њоме поред забране напуштања места боравишта, може изрећи и забрана напуштања Републике Србије, чиме се окривљеном омогућава већа слобода кретања. Стога би назив ове мере требало да гласи *Забрана напуштања боравишта или територије Републике Србије*.

Даље, када је у питању мера привременог одузимања возачке дозволе, поред тога што Законик изричито наводи да се ова мера може одредити као самостална мера, можемо закључити да остаје недореченосту у чл. 188 ЗКП у коме су побројане све мере из главе VIII Законика, при чему се привремено одузимање возачке дозволе не помиње као засебна мера. Такође, ако се посматра архитектоника Законика, привремено одузимање возачке дозволе пре би се могло протумачити да представља саставни део одељка Г, који се односи на забрану напуштања боравишта, него као засебна мера. При томе треба имати у виду да ова мера нема никаквих додирних тачака са мером забране напуштања боравишта, како у погледу основа због којих се може одредити, тако и у погледу карактера. Како сам Законик дефинише привремено одузимање возачке дозволе као засебну меру, стоји *de lege*

ferenda предлог да се чл. 188 ЗКП допуни тиме што би се у групу мера за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка уврстила и мера привременог одузимања возачке дозволе.

Следећа група предлога за побољшање законског текста односи се на јемство. Имајући у виду да се поред опасности од бекства, јемство може одредити и у случају када је реч о узнемирењу јавности, јавља се дилема зашто окривљени даје обећање да се неће крити и да без одобрења суда неће напустити боравиште када опасност од бекства не постоји. Стога у теорији стоји предлог *de lege ferenda* да се из законског текста изостави обавеза окривљеног за давањем обећања када се јемство одређује из разлога прописаног у чл. 211 ст. 1 тач. 4 ЗКП.

У вези са јемством, новину у домаћем законодавству представља овлашћење суда да и без предлога, а након прибављеног мишљења странака, уколико оцени да су за то испуњени услови, одреди новчани износ који у конкретном случају може бити положен као јемство. Међутим, суд нема обавезу да утврди да ли су окривљени или неко друго лице заиста спремни да на име јемства положе износ који је суд одредио, тако да се у овом случају ради само о могућности која се окривљеном унапред предочава и не представља било какву обавезу за њега, нити било које друго лице. С друге стране, ретке су ситуације у пракси у којима ће суд бити у могућности да свеобухватно утврди и оцени испуњеност законом прописаних услова и критеријума за одређивање износа јемства, те суд ово овлашћење у пракси готово никад не примењује.

По питању висине јемства, законом није прописан ни минимални, нити максимални износ јемства, већ су предвиђени само критеријуми које суд мора узети у обзир приликом одлучивања, те је коначна процена препуштена суду. Да би био адекватан, износ јемства би требало да буде онолико висок да окривљеног безусловно одврати и од помисли да прекрши услове јемства, али не и толико висок да онемогућу давање јемства, што би у крајњем обесмислило његову сврху. Погрешна процена суда и неуједначена судска пракса, основни су чиниоци који доводе до критике и негативне реакције лаичке, али и стручне јавности када је реч о јемству као мери за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка.

Један од озбиљнијих проблема који се јављају у вези са јемством, односи се на непостојање прецизне регулативе у погледу обавезне провере порекла имовине која се

нуди као јемство, јер поступак утврђивања порекла те имовине није део поступка у коме се јемство одобрава. То даље значи да имовина која има незаконито порекло барем за одређени временски период, а често и у потпуности, може бити коришћена као јемство. У прилог наведеном говори чињеница да у пракси нема података да је макар и у једном случају имовина понуђена као јемство-одузета зато што потиче од криминалне делатности.

Када је реч о мери забране напуштања стана, посебну дилему стварају прва два услова за одређивање ове мере, обзиром на то да законодавац прописује као први услов-постојање околности које указују да би окривљени могао побећи, а као други постојање околности из чл. 211 ст. 2 тач. 1 ЗКП, који се такође односи на постојање околности које указују на опасност од бекства. Стога делује да се опасност од бекства два пута понавља као услов за одређивање мере забране напуштања стана, па је предлог *de lege ferenda* да се први услов изостави из будућег законског решења, јер је већ садржан у другом.

Увођењем мере забране напуштања стана побољшан је положај окривљеног, али је и знатно олакшан посао јавног тужилаштва и суда приликом предлагања и избора најадекватније мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка, што је нарочито значајно у вези са обавезом органа поступка да према окривљеном не изриче тежу, када се иста сврха може остварити и блажом мером. Са друге стране, предвиђањем већих могућности за избор адекватне мере, стварају се услови и за смањење тзв. „притворских“ предмета, а скраћује се и само трајање притвора, барем у оним ситуацијама када је евидентно да се циљ може постићи и блажом мером. У теорији је заступљен став да би код ове мере требало дозволити могућност њеног изрицања због истих оних околности које стоје као разлози за одређивање притвора, обзиром да је реч о мери која представља његову алтернативу, односно да би постојеће услове за изрицање ове мере требало допунити. Можемо запазити и једну устаљену праксу судова да се у образложењима решења о притвору истиче став да се „притвор не може заменити ниједном блажом мером“, али без навођења образложених разлога, што је неприхватљиво. На крају, требало би поменути и то да се у нашој кривично-правној пракси недовољно одређују алтернативне мере, па тако и мера забране напуштања стана.

Посебна група *de lege ferenda* предлога односи се на притвор. Посебан основ за одређивање притвора јесте узнемирење јавности. За постојање притвора по овом основу неопходно је да буду испуњена три кумулативна услова. Прво, да је за кривично дело које

се окривљеном ставља на терет прописана казна затвора у трајању преко десет година (односно казна затвора преко пет година за кривична дела са елементима насиља) или да је првостепеном пресудом изречена казна затвора од пет година. Друго, да су начин извршења кривичног дела или тежина последице кривичног дела довели до узнемирења јавности и треће, да је то узнемирење јавности таквог квалитета да може угрозити несметано и правично вођење кривичног поступка. У погледу првог услова за одређивање притвора по овом основу јавља се једна противречност. Наиме, овај услов састоји се из два алтернативно постављена елемента, а то су прописана казна затвора преко десет година или казна затвора од преко пет година за кривично дело са елементима насиља. Дилема се јавља код другог алтернативно постављеног елемента. Према одредбама ЗКП, предвиђено је вођење скраћеног поступка за кривична дела за која је прописана казна затвора до осам година (чл. 495 ЗКП), а у оквиру тих одредби прописано је да се притвор може одредити против лица за које постоји основана сумња да је учинило кривично дело ако постоји неки од разлога из чл. 211 ст. 1 тач. 1-3 ЗКП (чл. 498 ст. 1 ЗКП). У скраћеном поступку, суд може одредити притвор ако је то „оправдано због посебно тешких околности кривичног дела“, кад је окривљеном изречена казна затвора од пет година или тежа казна. Услов је изречена, а не забрањена казна и нигде се као услов не наводи постојање узнемирења јавности. Тако да је у пракси заузето становиште да се у скраћеном поступку, у току кривичног поступка, притвор не може одредити по основу разлога из члана 211 став 1 тачка 4 ЗКП, већ само након изрицања казне затвора на више од пет година.

Примена мере притвора представља веома важно питање у теорији и пракси процесног права, обзиром да је реч о најтежој мери процесне принуде којом се директно задире у право на личну слободу окривљеног приликом покретања и вођења кривичног поступка. Као најтежа мера, примењује искључиво када се иста сврха не може остварити применом блажих мера које су мање штетне за окривљеног, а које са становишта државе мање коштају. У случајевима када је притвор једина опција, односно нужна и неопходна мера којом се присуство окривљеног може обезбедити, важно је да судови пружају прецизно, потпуно и аргументовано образложе за постојање законских разлога за одређивање, продужење и укидање притвора. Приликом одлучивања о притвору, судови би требало да буду опрезни и да воде рачуна о томе да не шире претерано притворске разлоге у

практичном тумачењу. Ово се посебно односи на случајеве када се разлог за притвор повезује са тежином кривичног дела које је предмет кривичног поступка, обзиром на „каучук“ карактер ове законске одредбе. Када је реч о притвору, треба имати у виду да ова мера стриктно служи обезбеђењу правилног одвијања кривичног поступка, што укључује и доследну заштиту људских права и слобода, те да притвор као меру треба јасно разликовати од затворске казне, због чега се притвор ни у ком случају не сме рутински одређивати или продужавати, а нарочито се дужином трајања притвора на један фактички начин, не сме прејудиирати будућа одлука суда у погледу постојања кривице окривљеног.

Како се историјски посматрано, број мера које имају карактер обезбеђења присуства окривљеног стално повећава, можемо уочити да иако је реч мерама *ultima ratio*, долази до њихове прекомерне употребе, посебно када је у питању мера притвора. На основу наведеног, а имајући у виду последице које за собом повлачи неосновано одређени притвор, закључује се да би судови приликом његовог одређивања требало да буду рестриктивнији и да предност дају другим процесним алтернативама мери притвора (посебно мери јемства), које су као блаже мере повољније за окривљеног јер мање лимитирају његова права и слободе, али су повољније и за државу, њен правни систем, али и грађане као пореске обвезнике.

Иако трајање притвора треба да буде у одговарајућој пропорцији у односу на казну која је прописана за конкретно кривично дело, судови не би требало да дозволе да притвор постане значајан елемент приликом избора казне и дужине трајања казне затвора.

У прилог свему до сада наведеном говори чињеница да у Основном суду у Нишу, за временски период од три године (2017. годину, 2018. годину и 2019. годину), ни у једном предмету није изречена мера забране напуштања стана, нити мера јемства. Мера забране напуштања боравишта је у 2017. години изречена у укупно 27 предмета, у 2018. години у 8 предмета, а у 2019. години у укупно 5 предмета, те можемо закључити да се током времена примена ове мере смањује. Насупрот томе, мера притвора се јавља као најчешће одређивана мера. У 2017. години, од 462 предмета у којима је стављен предлог за одређивање притвора, он је одређен у 282 предмета. У 2018. години је сличан однос између предложеног и одређеног притвора, притвор је предложен у 409, а одређен у 248 предмета, док је у 2019. години предложен у 390, а одређен у 235 предмета.

Поред тога што све мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка могу претрпети извесне, више-мање „козметичке“ измене и стилизовање, а полазећи од почетног задатка да треба утврдити да ли мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка представљају довољан основ за вођење квалитетног кривичног поступка у Републици Србији, можемо закључити да наше законодавство предвиђа широку лепезу мера, које су на правилан и добар начин нормиране, што води ка побољшању положаја окривљеног и олакшаном вођењу поступка, с циљем суштинског поштовања једног од основних правила у овој области, а то је обавеза органа поступка да према окривљеном не примењује тежу меру када се иста сврха може постићи и блажом. С друге стране, створена је могућност за значајнију заштиту људских права, али и за смањивање грешака приликом одређивања строжих мера када су на располагању блаже, те у том контексту и смањивања броја предмета у којима се неки од окривљених налази у притвору, као и самог трајања притвора. Посматрано како са аспекта потреба кривичног поступка, тако и са упоредноправног аспекта, наше законодавство предвиђа квалитетан скуп мера, које у потпуности остварују своју супротстављену сврху, а то су успешно вођење кривичног поступка и заштита права на правично суђење.

ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

1. Бановић Божидар, „*притвор у кривичном процесном законодавству Србије и Црне Горе и Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода*“, ХЛI Саветовање Удружења за кривично право и криминологија СЦГ, Златибор, 2014. година;
2. Бановић Божидар, Лајић Оливер, „*Уставом загарантована права окривљеног и кривичнопроцесном законодавству*“, ХLIV редовно годишње саветовање Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу, Златибор, 2007. година;
3. Бачић Љубомир, „*Алтернативне мере за обезбеђење присуства окривљеног*“, *Билтен Врховног касационог суда*, бр. 3/14, Београд, 2014. година;
4. Бејатовић Станко, Шкулић Милан, Илић Горан, *Приручник за примену Закона о кривичном поступку*, Београд: ОЕBS, Мисија у Србији, 2013. година;
5. Бејатовић Станко, *Кривично процесно право*, Службени гласник, Београд, 2014. година;
6. Бејатовић Станко, Шкулић Милан и др., „*Притвор и друге мере обезбеђења присуства окривљеног у кривичном поступку*“ (међународни правни стандарди, регионална законодавства и примена), Београд, 2019. година;
7. Бејатовић Станко, *Кривично процесно право*, друго измењено и допуњено издање, „Службени гласник“, Београд 2019. година;
8. Бојовић Оливера, „*Мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка - с посебним освртом на притвор и јемство*“, *Билтен Врховног касационог суда*, бр. 3/14, Београд, 2014. година;
9. Васиљевић Тихомир, *Систем кривичног процесног права СФРЈ*, Научна књига, Београд, 1964. година;
10. Вековић Владимир, „*Стандарди Европског комитета против мучења и пенитенцијарна регулатива и пракса у Републици Србији*“, *Примена међународних кривичних стандарда у националним законодавствима*, Удружење за међународно кривично право, Тара, 2004. година;
11. Вучковић Бранислав, „*Притвор и друге мере лишења слободe*“, *Устав Републике Србије, кривично законодавство и организација правосуђа*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Златибор, 2007. година;
12. Грубач Момчило, „*Закон о кривичном поступку, са кратким објашњењима*“, Службени гласник, Београд, 2000. година;
13. Грубач Момчило, *Приручник за полагање правосудног испита, Кривично процено право, са текстом Закона о кривичном поступку*, ProJuris, Београд, 2014 година;
14. Грубач Момчило, Васиљевић Тихомир, *Коментар Закона о кривичном поступку према Законику из 2011*, ProJuris, Београд, 2014 година;
15. Ђорђевић Драгиша, „*Мере за обезбеђење присуства окривљеног у току кривичног поступка*“, *Билтен судске праксе Врховног суда Србије*, бр. 3/2002, Београд, 2002. година;
16. Ђурђић Војислав, „*Зборник радова Правног факултета у Нишу*“, Ниш, 2002. година;
17. Ђурђић Војислав, „*Начела кривичног процесног права и Устав Републике Србије*“, *Устав Републике Србије, кривично законодавство и организација правосуђа, ХLIV редовно годишње саветовање Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу*, Златибор, 2007. година;
18. Ђурђић Војислав, *Кривично процесно право - општи део*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2014. година;

19. Ђурђић Саво, „Мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка у новом Законику о кривичном поступку-новине у односу на решења увжећем Законику“, *Билтен Округног суда у Новом Саду*, бр. 12/2007, Београд, 2007. година;
20. Илић Горан, „Уставни основ ограничења права на слободу и безбедност“, *Казнен реакција у Србији, IV део*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2014. година;
21. Илић Горан, Мајић Миодраг, „Ванпроцесна заштита учесника у кривичном поступку“, *Правни живот*, бр. 9/06, Београд, 2006. година;
22. Илић Горан, Малић Миодраг, Бељански Слободан, Трешњев Алксандар, *Коментар Законика о кривичном поступку*, Службени гласник, Београд, 2014. година;
23. Јакшић Алксандар, *Европска конвенција о људским правима - Коментар*, Центар за публикације Правног факултета у Београду, Београд, 2006. година;
24. Јекић Загорка, *Кривично процесно право*, Графичко предузеће „Димитрије Давидовић“, Београд, 2003. година;
25. Јосиповић Иво, „Ухићење и притвор“, Тарга, Загреб, 1998. година;
26. Ковачевић Никола, Марковић Жарко, Николић Невена, „Притвор - ултима ратио?“, Београдски центар за људска права, Београд, 2014. година;
27. Лазаревић Јанко, „Нека основна питања везана за притвор у редовном кривичном поступку“, *Билтен судске праксе Врховног суда Србије*, бр. 3/97, Београд, 1997. година;
28. Миљуш Ивана, Станковић Бојана, „Притвор-примена у судској пракси“, *Годишњак факултета безбедности 2015*, Факултет безбедности Универзитета у Београду, Београд, 2015. година;
29. Мрвић Петровић Наташа, Петровић Здравко, „Накнада штете због неоснованог лишења слободе или неосноване осуде“, Центар за мир и развој демократије, Београд, 2008. година;
30. Пауновић Милан, Кривокапић Борис, Крстић Ивана, „Међународна људска права“, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013. година;
31. Перишић Јелена, „Притвор и алтернативне мере за обезбеђење присуства окривљеног у кривичном поступку“, *Темид-часопис о виктимизацији, људским правима и роду*, бр. 2, Београд, 2009. година;
32. Правни факултет Универзитета у Нишу, „Европски систем заштите људских права-искуства и нови изазови“, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш, 2005. година;
33. Роксић Радиша, „Коментар Законика о кривичном поступку-са обрасцима, судском праксом и регистром појмова“, *Пословни биро*, 2014. година;
34. Симић Илија, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, четврта књига*, Службени гласник, Београд, 2002. година;
35. Соколовић Ранко, „Полиција и кривични поступак, супростављање организованом криминалу“, Службени гласник, Београд, 2003. година;
36. Соколовић Ранко, „Притвор у светлу измена важећег ЗКП и одлагања примене новог ЗКП“, *Правни живот*, бр. 9/08, Београд, 2008. година;
37. Соковић С., „Притвор као натеза мера обезбеђења присуства окривљеног у кривичном поступку-“, *Збор. „Притвор и друге мере обезбеђења присуства окривљеног у кривичном поступку“* (међународни правни стандарди, регионална законодавства и примена), Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд 2019. година;
38. Спасојевић Глигорије, „Разлози за одређивање притвора и његово трајање“, *Правни живот*, бр. 9/05, Београд, 2005. година;

39. Срзентић Никола, Стајић Александар, Лазаревић Љубиша, *Кривично право СФРЈ - Општи део*, Београд, 1978. година;
40. Станковић Бојана, „Практични аспекти јемства у кривичном поступку“, *Lege artis*, бр. 24/2014, електронско издање часописа, <http://www.legeartis.rs/?s=Jemstvo&lang=lat>;
41. Трешњев Александар, „Збирка судских одлука из кривичноправне материје, девета књига, Службени гласник, Београд, 2013. година;
42. Трешњев Александар, „Позивање у кривичном поступку“, *Правни живот*, бр. 9/15, Београд, 2015. година;
43. Трешњев Александар, *Мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка* - докторска дисертација, Правни факултет Београд, Београд, 2016. година;
44. Шкулић Милан, „Разлози за притвор у кривичном поступку“, *Правни живот*, бр. 9/11, Београд, 2011. година;
45. Шкулић Милан, „Водич за примену законика о кривичном поступку“, *Intermex*, Београд, 2014. година;
46. Шкулић Милан, „Кривично процесно право“, 10. Измењено и допуњено издање, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2018. година.

Попис коришћених правних прописа:

1. Устав Републике Србије – Устав, *Службени гласник РС*, бр. 98/06.
2. Универзална декларације о људским правима, усвојена и проглашена резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација 217 (III) од 10. децембра 1948. године.
3. Међународни пакт о грађанским и политичким правима, *Ратификован 1971. год, Службени лист СФРЈ, бр. 7/71 и Службени лист СРЈ - Међународни уговори*, бр. 4/01.
4. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода измењена у складу с протоколом бр. 11, Ратификована 2003. год. – ЕКЉП или Европска конвенција, *Службени лист СЦГ - Међународни уговори, бр. 9/03, 5/05, 7/05 и Службени гласник РС - Међународни уговори, бр. 12/10.*
5. Скуп минималних правила Уједињених нација о малолетничком правосуђу (*Пекиншка правила*), из 1985. године.
6. Правила Уједињених нација о заштити малолетника лишених слободе (*Хаванска правила*), из 1990. године.
7. Основни принципи Уједињених нација у превенцији малолетничке деликвенције (*Ријатски принципи*), из 1990. године.
8. Законик о кривичном поступку – ЗКП, Законик, *Службени гласник РС*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14 и 35/19.
9. Закон о полицији – ЗП, *Службени гласник РС*, бр. 6/16, 24/18 и 87/18..
10. Кривични законик – КЗ, *Службени гласник РС*, бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19.
11. Закон о безбедности саобраћаја на путевима – ЗОБС, *Службени гласник РС*, бр. 41/09, 53/10, 101/11, 32/13 (Одлука УС), 55/14, 96/15 –др. закон, 9/16 одлука УС, 24/18, 41/18, 41/18-др. закон, 87/18, 23/19 128/20-др. закон,.
12. Закон о путним исправама – ЗПИ, *Службени гласник РС*, бр. 90/07, 116/08, 104/09, 76/10, 62/14 и 81/19.

13. Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера – ЗИВСМ, *Службени гласник РС*, бр. 55/14 и 87/18.
14. Закон о извршењу кривичних санкција – ЗИКС, *Службени гласник РС*, бр. 55/14.
15. Закон о ратификацији Бечке конвенције о конзуларним односима, *Службени лист СФРЈ* - додатак, бр. 5/66.
16. Закон о ратификацији Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, *Службени лист СФРЈ - Међународни уговори*, бр. 9/91, *Службени лист СЦГ - Међународни уговори*, бр. 16/05 и 2/06.
17. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, *Службени лист СФРЈ - Међународни уговори*, бр. 11/81 и *Службени гласник РС - Међународни уговори* бр. 5/14.
18. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о елиминисању свих облика дискриминације жена *Службени лист СФРЈ - Међународни уговори*, бр. 15/90 и *Службени лист СРЈ - Међународни уговори*, бр. 4/96 и 2/97.
19. Закон о ратификацији Конвенције о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих поступака и кажњавања, измењене и допуњене Протоколом 1 и Протоколом 2 уз Конвенцију, *Службени лист СЦГ - Међународни уговори*, бр. 9/03.
20. Закон о ратификацији Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, *Службени лист СФРЈ - Међународни уговори*, бр. 9/91 и *Службени лист СЦГ - Међународни уговори*, бр. 16/05 и 2/06.
21. Судски пословник – СП, *Службени гласник РС*, бр. 110/09, 70/11, 19/12, 89/13.

Судске одлуке:

1. *Aleksandr Makarov protiv Russia*, представка бр. 15217/07, 12. марта 2009. године;
2. *Anonyev i drugi protiv Rusije*, представке бр. 42525/07 и 60800/08, 10. јануара 2012. године;
3. *Voicenco protiv Moldavije*, представка бр. 41088/05, 11. јул 2006. године;
4. *Berktaу protiv Turske*, представка бр. 22493/93, 1. марта 2001. године;
5. *Vonpetchaux protiv Švaicarske* представка број 8224/78;
6. *Engel v. The Netherlands*, бр. представке: 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, 08/06/1976;
7. *E v. Norway*, представка бр: 11701/85, 29/08/1990;
8. *IA protiv France*, представка бр. 28213/95, 23. септембар 1998. године;
9. *Kudla protiv Poljske*, представка бр. 30210/96, 26. октобар 2000. године;
10. *Lukanov protiv Bugarske*, представка бр. 21915/93, 20. март 1997. године;
11. *Letellier protiv France*, представка бр. 12369/86, 26. јун 1991. године;
12. *McKay v. The United Kingdom*, бр. представке: 543/03, 03/10/2006;
13. *Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, представка бр. 14310/88, 28. октобар 1994. године;
14. *Mamedova protiv Rusije*, представка бр. 7064/05, 1. јун 2006. године;
15. *Medvedyev and Others v. France*, бр. представке: 3394/03, 29/03/2010;
16. *Mancini protiv Italy*, представка бр. 44955/98, 2. август 2001. године;
17. *Neumeister protiv Austrije*, представка бр. 1936/63, 27. јун 1968. године;
18. *Toth protiv Austrije*, представка бр. 11894/85, 12. децембар 1991. године;
19. *Fox, Campbell and Hartley v. The United Kingdom*, бр. представке 12244/86; 12245/86; 12383/86, 30/08/1990;
20. *W protiv Switzerland*, представка бр. 14379/88, 26. јануар 1993. године;

21. *Wemhoff против Немачке*, представка бр. 2122/64, 27. јун 1968. године.
22. Врховни суд Србије, Кж2 бр. 2124/07 од 19. новембра 2007. године;
23. Апелациони суд у Београду Кж2 бр. 2508/11 од 22. јула 2011. године;
24. Апелациони суд у Крагујевцу Кж2 бр. 165/11 од 7. фебруара 2011. године;
25. Апелациони суд у Београду Кж2 По1 бр. 98/12 од 13. марта 2012. године;
26. Апелациони суд у Београду Кж2 бр. 1211/11 од 20. априла 2011. године;
27. Апелациони суд у Београду Кж2 бр. 1211/11 од 20. априла 2011. године;
28. Апелациони суд у Београду Кж2 По1 бр. 223/12 од 23. маја 2012. године;
29. Врховни суд Србије Кж бр. 554/03 од 21. априла 2003. године;
30. Основни суд у Сомбору Кв бр. 322/13 од 30.04.2013. године;
31. Апелациони суд у Новом Саду Кж2 бр. 1474/13 од 16. маја 2013. године;
32. Апелациони суд у Београду Кж2 По1 бр. 381/12 од 17. септембра 2012. године;
33. Апелациони суд у Београду Кж2 По1 бр. 208/12 од 21. маја 2012. године;
34. Апелациони суд у Београду Кж2 По1 бр. 79/12 од 1. марта 2012. године;
35. Апелациони суд у Нишу Кж бр. 786/10 од 18. августа 2010. године;
36. Врховни суд Србије Кж2 бр. 24/01 од 17. јануара 2001. године.
37. Апелациони суд у Београду Кж2 По 1 бр. 339/12 од 07. августа 2012. године;

Попис остале истраживачке грађе

1. <https://hudoc.echr.coe.int>, HUDOC, case-law database of the European Court of human rights, Council of Europe;
2. <http://www.legeartis.rs>, *Lege artis*, електронско издање часовписа;
3. Електронска база података, Инг-про;
4. Електронска база података, Параграф.

Ограничења личне слободе окривљеног у кривичном поступку

САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ

Један од значајнијих кривичнопроцесних института јесу мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка. Ова група правних института представља претпоставку за примену већине других процесних института. Наиме, да би кривични поступак могао да се оконча и да би се могли примењивати сви други процесноправни институти, потребно је обезбедити присуство окривљеног и несметано спровести кривични поступак. Неопходно је да се ови институти примењују правилно и на тај начин остваре нужне претпоставке за законито спроведен поступак и ваљану примену свих других процесноправних института у оквиру кривичног процесног права. Уколико се ови инструменти кривичнопроцесног права не би правилно или уопште применили, могло би да дође до опструкције кривичног поступка и тако би се онемогућила примена било ког другог процесног института. С друге стране, неправилна примена ових института би могла да доведе до одуговлачења кривичног поступка и повреде права на правично суђење. Поред тога, непридржавање основних правила приликом доношења одлуке о примени неке од ових мера, тачније посезање за строжом мером иако се сврха може остварити и применом блаже, може имати за последицу повреду низа права окривљеног, као што су право на слободу, право на правично суђење, као и друга Уставом зајамчена права.

У овом раду су анализиране две групе питања. Прва је посвећена општим запажањима по питању мера за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка, њихов концепт и *ratio legis* њихове примене. Друга група питања, посвећена је стручној и критичкој анализи појединачних мера за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка (позив, довођење, забрана прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лице или посећивања одређених места, забрана напуштања боравишта, забрана напуштања стана, јемсто и притвор). Посматрано са аспекта обима и актуелности питања која су анализирана у оквиру дуге групе, посебна пажња је посвећена притвору као најтежој мери ове врсте. Међу најзначајнијим питањима, издвајају се међународни стандарди права у вези са мерама за обезбеђење присуства

окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка, основи за одређивање, као и поступак за одређивање, трајање и укидање ових мера.

Сва питања којима смо се бавили у раду, анализирана употребом нормативно-правног, хипотетичко-дедуктивног, упоредноправног, историјско-правног, статистичког и методом анализе случајева. Када је реч о законодавном аспекту, анализа је умерена на законске одредбе Законика о кривичном поступку који је на снази.

Кључне речи: мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано одвијање кривичног поступка, међународни стандарди, притвор, јемство, кривично процесно право.

Restrictions on the individual freedom of the accused in the criminal proceedings

SUMMARY AND KEY WORDS

One of the most important institutes of criminal procedure are the measures for ensuring the presence of the accused and for the smooth conduct of criminal proceedings. This group of legal institutes is a prerequisite for the application of most other procedural institutes. Namely, in order for the criminal procedure to be completed and for all other procedural legal institutes to be applied, it is necessary to ensure the presence of the accused and to conduct the criminal procedure without hindrance. It is necessary that these institutes are applied correctly and thus achieve the necessary preconditions for a legally conducted procedure and the valid application of all other procedural law institutes within the framework of criminal procedural law. If these instruments of criminal procedure law are not applied correctly or at all, the criminal procedure could be obstructed and thus the application of any other procedural institute would be prevented. On the other hand, improper application of these institutes could lead to delays in criminal proceedings and violation of the right to a fair trial. In addition, non-compliance with the basic rules when deciding on the application of some of these measures, more precisely resorting to a stricter measure, although the purpose can be achieved by applying a milder one, can result in violation of a number of rights of the defendant, such as the right to liberty, fair trial, as well as other constitutionally guaranteed rights.

In this paper, two groups of questions are analyzed. The first is dedicated to general observations on measures to ensure the presence of the accused and to ensure the smooth conduct of criminal proceedings, their concept and the ratio legis of their application. The second group of questions is dedicated to professional and critical analysis of individual measures to ensure the presence of the defendant and to conduct criminal proceedings (summons, bringing, ban on approaching, meeting or communicating with a certain person or visiting certain places, ban on leaving residence, ban on leaving apartment, jemsto and detention). Observed from the aspect of the scope and topicality of the issues analyzed within the long group, special attention was paid to detention as the most severe measure of this kind. Among the most important issues, international standards of law stand out in relation to measures to ensure the presence of the

accused and for the smooth conduct of criminal proceedings, the grounds for determination, as well as the procedure for determining, duration and revocation of these measures.

All issues that we dealt with in the paper, analyzed using normative-legal, hypothetical-deductive, comparative law, historical-legal, statistical and case analysis method. When it comes to the legislative aspect, the analysis is moderate to the legal provisions of the Criminal Procedure Code in force.

Key words: measures to ensure the presence of the accused and for the smooth conduct of criminal proceedings, international standards, detention, bail, criminal procedural law.

Биографски подаци о кандидату

Кандидат Ања Димитријевић рођена је 10.10.1992. године у Нишу. Завршила је гимназију „Светозар Марковић“ у Нишу 2011. године, када је уписала и основне студије на Правном факултету Универзитета у Нишу. Дипломирала је на Правном факултету Универзитета у Нишу октобра 2018. године, са просечном оценом 8,52. Наредне, 2019. године, уписала је мастер академске студије на истом факултету, на општем смеру – ужој кривичноправној научној области. Кандидат тренутно обавља приправнички стаж у Вишем суду у Нишу, а услов за полагање правосудног испита стиче у децембру месецу 2020. године. У досадашњем раду, кандидат је похађала више стручних семинара и завршила је основну обуку за медијаторе. Течно говори енглески језик.

**ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА
МАСТЕР РАДА**

Име и презиме аутора мастер рада: Ања Димитријевић

Наслов мастер рада: “Ограничења личне слободе окривљеног у кривичном поступку”

Ментор: Доц. др Иван Илић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предала Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, дана 17. децембра 2020. године.

Потпис аутора

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да мастер рад, под насловом “Ограничења личне слободе окривљеног у кривичном поступку”, пријављен и одобрен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- представља резултат сопственог истраживачког рада;
- није у целини, нити у деловима с моје стране пријављиван за одбрану на другим факултетима или универзитетима;
- не крши ауторска права или интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу.

Аутор мастер рада: Ања Димитријевић

У Нишу, дана 17. децембра 2020. године

Потпис аутора
